

**KULTTUURIPERINTÖKOKOELMIEN SUOJELU,
EVAKUOINTI JA JÄLKIHOITO ONNETTOMUUSTILANTEISSA**

Jyväskylän yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Museologia

MSLS050 Pro Gradu -tutkielma (40 op)
Heidi Wirilander
Huhtikuu 2010

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Heidi Wirilander	
Työn nimi – Title Kulttuuriperintökokoelmien suojeleminen, evakuointi ja jälkihoito onnettomuustilanteissa	
Oppiaine – Subject Museologia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2010	Sivumäärä – Number of pages 107 + 41
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Museologian Pro gradussa tutkittiin kulttuuriperintökokoelmien pelastussuunnitelmien toimivuutta kohteisiin sijoitetun irtaimen kulttuuriperinnön suojele-, evakuointi- ja jälkihoitoprosessien näkökulmasta katsottuna. Tutkielmassa tarkastellaan kuuden tutkimuksen otokseen satunnaisotannalla valitun onnettomuuskohteen kulttuuriperintökokoelmien suojele-, evakuointia sekä onnettomuuden jälkihoitoa kokoelmavaurioiden minimoinnin ja ennaltaehkäisevän konservoinnin näkökulmasta. Pro gradu sijoittuu museografian, kokoelmaturvallisuuden ja ennaltaehkäisevän konservoinnin tutkimusalueille.</p> <p>Pro gradu -tutkielma toteutettiin tapaustutkimuksena. Tutkimukseen valittujen kohteiden onnettomuustyyppit ja pelastustöiden kulku kartoitettiin haastattelemalla onnettomuuskohteiden omistajaorganisaation edustajia. Organisaatiot nimesivät itse henkilön, jota onnettomuuden tapahtumista haastateltiin. Haastatteluaineistojen sisällöt analysoitiin laadullisin tutkimusmenetelmin. Haastatteluja tarkasteltiin kuuden kokoelmaturvallisuuden riskien hallinnan valmiuksiin vaikuttavan osa-alueen pohjalta.</p> <p>Tutkimusaineiston pohjalta havaittiin, että Suomessa kulttuurihistoriallisesti merkittävien kokoelmien omistajien valmiudet laatia kulttuuriperintökokoelmilleen suojele- tai pelastussuunnitelmia riippuvat sekä käytettävissä olevista taloudellisista resursseista että organisaation käytettävissä olevan asiantuntijahenkilöstön olemassaolosta. Kohteisiin sijoitettujen kulttuuriperintökokoelmien vaurioitumismekanismien todettiin olevan riippuvainen onnettomuuden laadusta sekä pelastus- ja jälkihoitotyössä käytetyistä menetelmistä. Jälkihoidon tehokkuus lisävaurioiden minimoinnin kannalta oli riippuvainen onnettomuustilanteessa käytettävissä olevan asiantuntijahenkilöstön määrästä ja käytettävissä olevista pelastusmateriaaleista ja -työvälineistä. Tutkittujen onnettomuuksien pohjalta voidaan todeta, että Suomessa ei ole olemassa valmiita toimintamalleja erilaisiin onnettomuus ja katastrofitilanteisiin, joiden avulla kulttuuriperintökokoelmien vauriot voitaisiin minimoida pelastus, evakuointi ja jälkihoitotyön aikana.</p>	
<p>Asiasanat – Keywords</p> <p>Museologia, museografia, kulttuuriperintökokoelmat, irtain kulttuuriperintö, asiakirjallinen kulttuuriperintö, kokoelmien pelastustyö, kokoelmien jälkihoito, kokoelmaturvallisuus, ennaltaehkäisevä konservointi</p>	
<p>Säilytyspaikka – Depository</p> <p>Jyväskylän Yliopiston kirjasto</p>	
<p>Muita tietoja – Additional information</p> <p>Pro gradu -tutkielma on julkaistu myös pdf -tiedostona</p>	

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Tiedekunta – Faculty Faculty of Humanities	Laitos – Department Department of Art and Culture Studies
Tekijä – Author Heidi Wirilander	
Työn nimi – Title Protection, evacuation and after care of cultural heritage collections in emergency situations	
Oppiaine – Subject Museology	Työn laji – Level Master's thesis
Aika – Month and year April 2010	Sivumäärä – Number of pages 107 + 41
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>This Master's thesis in Museology studies the effectiveness of rescue plans of cultural heritage collections from the point of view of collections' protection, evacuation and after care processes. Six accidents were researched and documented in the thesis. This covered the cultural heritage collections protection, evacuation and after care processes during and after the accidents from the perspective of minimizing damages to the collection and preventive conservation. The thesis is situated in the research field of museography, collection safety and preventive conservation.</p> <p>The Master's thesis was executed as a case study. The accidents that were selected for the study were documented by interviewing representatives of the collections' owner organizations. These organizations named the people who could be interviewed about the accidents and the events surrounding the accidents. The interviews were recorded and the material was analysed utilizing quantitative research methods. The interviews were analyzed from the perspective of six fields that contribute to the level of organization's risk management as it pertains to collection safety.</p> <p>Based on the surveyed material, it was detected that in Finland the capability of collection owners to establish protection and rescue plans for their historically significant collections is dependent on their financial resources and on the existence of qualified personnel in charge of the collection during the accident. The level of damages to the collections during accidents was found to be dependent on the nature of the accident that had occurred, and the methods that were selected to be used in the rescue and after care of the collections. The research found that the number of specialized personnel, along with the materials and equipment at their disposal, had direct impact on the effectiveness of the attempts to minimize further damage to the affected collection during and immediately following the accident. Based on the accidents that were surveyed for the Master's thesis, it can be concluded that in Finland there are no complete operating models which could be used during emergency situations to minimize the damages to cultural heritage collection during rescue, evacuation and after care work.</p>	
Asiasanat – Keywords Museology, museography, cultural heritage collections, collection rescue, collection after care, collection safety, preventive conservation	
Säilytyspaikka – Depository University of Jyväskylä library	
Muita tietoja – Additional information The Master's thesis has been published as a pdf version	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
1.1 Tutkimuksen taustat	7
1.2 Aikaisemmat tutkimukset.....	9
1.3 Tutkimuksen toteuttaminen.....	10
1.3.1 Tutkimusmenetelmät	15
1.3.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimus kysymykset.....	18
1.4 Pro gradun kirjoittaja ja tutkimuksen eteneminen	19
2 MUISTETTU MENNEISYYS JA KULTTUURIPERINTÖKOKOELMAT ...	21
2.1 Kulttuuriperintö osana maailmanperintöä.....	22
2.2 Museoiden kokoelmat ja ”suuri museo”	23
2.3 Irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmat	25
2.4 Arkistotoimi ja asiakirjallisen kulttuuriperinnön kokoelmat	26
3 KULTTUURIPERINTÖKOKOELMIEN SUOJELU JA EVAKUOINTI.....	29
3.1 Varautumisen periaatteet Suomessa.....	29
3.1.1 Onnettomuusuhkien arviointi ja riskianalyysi	33
3.1.2 Riskialueiden määrittäminen ja toimintavalmiusajat	34
3.2 Kulttuuriperinnön suojaaminen onnettomuustilanteissa	36
3.2.1 Konservoinnin työmenetelmät	37
3.2.2 Ennaltaehkäisevä konservointi.....	38
3.2.3 Kulttuuriperintökokoelmien pelastustyö onnettomuustilanteissa	40
3.3 Riskien hallintatyö	42
3.4 Kokoelmiin kohdistuvien riskien kartoittaminen.....	44
3.5 Riskien hallintamenetelmien suunnittelu	46
3.6 Kokoelmien suojaaminen.....	48
3.6.1 Irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien arvaluokittelu ja priorisointi .	49
3.6.2 Asiakirjallisen kulttuuriperinnön kokoelmien suojaluokittelu.....	50
4 MAANMITTAUSLAITOKSEN PÄÄTEARKISTOTILOJEN ONNETTOMUUDET VUOSINA 1994 JA 2004	53
4.1 Uudenmaan toimiston päätearkiston vesivahinko vuonna 1994.....	53
4.2 Rakenteilla olleen arkiston kattopalo vuonna 2004	55
5 TYRVÄÄN PYHÄN OLAVIN KIRKON TUHOPOLTTO VUONNA 1997..	59
5.1 Kirkon tuhopoltto	60
5.2 Kirkon jälleenrakentaminen	61
6 VALVILLAN TEHDASMUSEON ARKISTON TULIPALO	64
6.1 Tehdasmuseon arkiston tulipalo.....	65
6.2 Kokoelmien jälkihoito.....	67
7 PORVOON TUOMIOKIRKON TUHOPOLTTO VUONNA 2006	71
7.1 Porvoon tuomiokirkon tuhopoltto ja pelastustyöt	72
7.2 Kirkon restaurointityöt	74
8 TURUN LINNAN TAIDEILKIVALTATAPAUS VUONNA 2008	76
8.1 Taideteosten vahingoittaminen Turun linnassa.....	77
8.2 Tapahtuman jatkotoimenpiteet	78

9 TUTKIMUSTULOKSET	81
9.1 Haastatteluaineiston sisällön analyysin tulokset	82
9.2 Haastatteluaineiston sisällön analyysin kvantifioinnin tulokset	84
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	90
10.1 Maanmittauslaitoksen päätearkistotilojen onnettomuudet vuosina 1994 ja 2004.....	90
10.2 Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopoltto vuonna 1997	92
10.3 Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalo vuonna 2003	94
10.4 Porvoon tuomiokirkon tuhopoltto vuonna 2006	96
10.5 Turun linnan taideilkevältätapaus vuonna 2008	97
10.6 Lopuksi.....	99
I PAINETUT LÄHTEET	101
II PAINAMATTOMAT LÄHTEET	104
LIITTEET	108

1 JOHDANTO

Kulttuuriperintö on joukko menneisyydestä perittyjä resursseja, jotka ihmiset tunnistavat jatkuvasti kehittyvien arvojensa ja perinteidensä ilmentymäksi niiden ominaisuuksista riippumatta. Kulttuuria ovat kaikki ne ympäristön ominaisuudet, jotka ovat muodostuneet ihmisten ja paikkojen vuorovaikutuksesta.¹

Kulttuurikohteista tulee kulttuuriperintöä, kun ne tunnistetaan yhteisössä kulttuuriperinnöksi.²

Kansallinen kulttuuriperintömme edustaa niitä henkisiä ja aineellisia todisteita, jotka kertovat ihmisten toiminnasta maassamme ennen ja nyt.³ Kulttuuriperintö voi olla joko aineellista tai aineetonta. Aineellinen kulttuuriperintö voi olla joko kiinteää tai irtainta.⁴ Museologia määrittelee kokoelman loogiseksi objektien luokaksi, joka on koottu ja järjestetty rationaalisesti tiettyjen kriteerien mukaisesti.⁵ Tutkielmassa käytetyllä termillä kulttuuriperintökokoelma tarkoitetaan kulttuuriperinnöksi tunnistettujen objektien muodostamaa joukkoa, jolla on jokin tietty yhteinen nimittäjä.⁶

Pro gradu -tutkielmassani keskityn tarkastelemaan museota kokonaisvaltaisen museokäsityksen, ekomuseon⁷, käsitysten valossa, jossa jokainen maamme kulttuuriperintökohde kokoelmineen on tärkeä osa ”suurta suomalaista tai eurooppalaista museota”. Janne Vilkunän näkemyksen mukaan Kenneth Hudsonin esittämässä ”suuressa eurooppalaisessa museossa jokainen rakennus, pelto, joki ja rautatie antavat vihjeen maan menneisyydestä, kun katsojalla on tarvittava tieto ympäristöstä, jota hän katsoo.” Kulttuuriperintökokoelmat toimivat tällä tavoin menneisyyden ja nykyisyyden välisenä siltana. Suuren museon laitosten, joita

¹ Turnpenny 2004, 297

² Heinonen & Lahti 2001, 8.

³ Opetusministeriö 18.11.2007: Maailmanperintö, verkkodokumentti.

⁴ Heinonen & Lahti 2001, 8.

⁵ Kostet 2007, 136–137.

⁶ Kostet 2007, 136–137.

⁷ Ekomuseo on tietyn alueen maiseman, ympäristön ja historialliset kohteet käsittävä kokonaisuus. Ekomuseot keskittyivät tavallisesti teollisen historian kuvaamiseen. Tiennäyttäjinä Ekomuseoiden kehittämisessä olivat 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa alkunsa saaneet Ekomusée Le Creusot Ranskassa ja The Ironbridge Gorge Museum Englannissa. (Álen & Laczac & Lindfors & Tuppurainen 30.10.2006, 3.)

kutsumme perinteisesti museoiksi tehtävänä on auttaa ihmisiä ymmärtämään suurta museota ja sen eri osakokonaisuuksia.⁸

Näitä ”suuren suomalaisen museon” kulttuuriperintökohteita voivat olla esimerkiksi niin perinteiset museot ja museoidut rakennukset kuin kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kirkkorakennukset, hautausmaat sekä kyläkaupat ja -koulut.

Tutkielmassani keskityn kulttuuriperintökokoelmien, lähinnä irtaimen ja asiakirjallisen kulttuuriperinnön kokoelmien, suojelemiseen, evakuointiin ja jälkihoitotyöhön onnettomuustilanteissa. Kulttuuriperintö-käsitteen monimuotoisuutta ja kokoelmien muodostumisen periaatteita on käsitelty tutkielman kappaleessa kaksi. Kulttuuriperintöä uhkaavien onnettomuuksien ehkäisemisessä ammattitaitoinen riskien kartoitus- ja hallintatyö ovat keskeisessä asemassa. Kappaleessa kolme on esitelty kulttuuriperintöön kohdistuvien riskien kartoitus- ja hallintatyötä. Samassa kappaleessa on käsitelty kulttuuriperintökokoelmien suojelua, evakuointia ja jälkihoitoa onnettomuustilanteissa. Kolmannessa kappaleessa käsitellään myös kulttuuriperintökokoelmien arvoluokittelun periaatteita sekä kulttuurihistoriallisten museoiden että arkistolaitoksen näkökulmasta katsottuna.

1.1 Tutkimuksen taustat

Aineellisen kulttuuriperinnön säilyttämistä on usein pidetty moraalisen veloitteenä sekä takeena kansallisen kulttuurin ja identiteetin säilymisestä. Kulttuuriperinnön säilyttämisellä pyritään kuitenkin myös laajemmin varmistamaan ihmiskunnan perinnön säilyminen.⁹

Irtaimen kulttuuriperinnön pelastus- ja suojelukysymykset ovat aina ajankohtaisia. Esinevaurioita ehkäisevien toimintatapojen ja -ketjujen kehittäminen pelastustöihin ja evakuoidun esineistön valmiusvarastointiin luovat edellytyksen kulttuuriperintökokoelmien paremmalle säilymiselle onnettomuustilanteessa, evakuointiprosessin aikana ja esineistön jälkihoidossa. Tämä luo paremmat

⁸ Vilkuna 2007, 37-38.

⁹ Cloonan 2007, 747.

edellytykset kulttuuriperintökokoelmien säilymiselle onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Kulttuuriperintökokoelmien pelastus- ja suojelukysymykset alkoivat kiinnostaa minua kirjoittaessani konservoinnin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (YAMK) opinnäytetyötäni EVTEK Muotoiluinstituutin konservoinnin koulutusohjelmassa vuosina 2007–2008. Tutkin konservoinnin YAMK - opinnäytetyössäni irtaimen kulttuuriperinnön ennaltaehkäisevää konservointia ja kokoelmaturvallisuutta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkorakennuksissa.

Jyväskylän yliopiston museologian oppiaineeseen tehtävässä pro gradussa tutkin pelastussuunnitelmien toimivuutta kohteisiin sijoitetun irtaimen kulttuuriperinnön suojele-, evakuointi- ja jälkihoitotyön näkökulmasta. Ajatuksen tutkielmani aiheeseen antoi Museoviraston Rakennushistorian osaston intendentti Karim Peltonen syksyllä 2008. Suomalaisen kulttuuriperinnön säilymistä ovat uhanneet viimeisten 13 vuoden aikana erilaiset onnettomuudet ja tuhotyöt. Koska aikaisempia museologian tai ennaltaehkäisevän konservoinnin oppialoihin liittyviä tutkimuksia ei Suomessa ole tehty irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien suojaamisesta ja jälkihoidosta onnettomuustilanteissa, pidän tutkielman aihetta tarpeellisena, haastavana ja ajankohtaisena.

Pro gradu -tutkielmani ohjaajina/arvioijina toimivat Jyväskylän yliopiston Museologian professori Janne Vilkuna, Museoviraston rakennushistorian osaston intendentti Karim Peltonen¹⁰ sekä Kansallisarkiston arkistoteknisen yksikön johtaja FT István Kecskeméti. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä tutkimukseen valittujen kohteiden omistajien ja Museoviraston rakennushistorian osaston kanssa. Ohjaajien lisäksi kiitän Helsingin yliopiston taidehistorian oppiaineen tohtorikoulutettavaa FM Hanna Kemppiä pro graduuni liittyneistä keskusteluista, tekstin kommentoinnista ja palautteen antamisesta.

¹⁰ FM Karim Peltonen jatkoi pro gradun ohjaajana myös sen jälkeen, kun hän oli 1.1.2010 siirtynyt Museoviraston palveluksesta Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) varautumispäällikön tehtäviin.

1.2 Aikaisemmat tutkimukset

Kulttuuriperintökokoelmien suojelemisesta onnettomuus- ja kriisitilanteissa ei ole tehty aikaisempia tutkimuksia Suomessa. Kansainvälisiä tutkimusartikkeleita ja –teoksia on sen sijaan olemassa. Julkaisut ovat painottuneet joko erilaisten onnettomuustyyppien kuten tulipalojen ja luonnonkatastrofien aiheuttamien kulttuuriperinnön vaurioiden ehkäisemismenetelmiin tai onnettomuuksien aikaisen pelastustyön ja jälkihoidon kuvaamiseen. Aikaisemmat tutkimukset ovat myös tavallisesti keskittyneet jonkin tietyn kokoelmatyyppin riskienhallintatyöhön.

Vuonna 1986 julkaistiin Yhdysvalloissa Corvelliin yliopiston kaupunki- ja aluesuunnittelun professori Ph.D. Barclay G. Jonesin toimittama teos *Protecting Historic Architecture and Museum Collections from Natural Disasters*. Teoksessa on eri asiantuntijoiden kirjoittamia artikkeleja luonnonkatastrofien aiheuttamien vaurioiden ehkäisemisen mahdollisuuksista ja toteutuneiden onnettomuuksien jälkihoidotyöstä. Teoksessa käsitellään muun muassa tulvien, maanjäristysten, hurrikaanien, tornadojen ja hitaan geologisen maan liikkumisen kulttuuriperinnölle aiheuttamia vaurioita. Kokoelmavaurioiden ehkäisemiseen keskittyvät artikkelit käsitelivät museoiden katastrofivalmiuden suunnittelemista ja katastrofien kohtaamisen valmiuksia.

Stewart Kidd toimitti Englannissa historiallisten rakennusten paloturvallisuuteen keskittyneen teoksen *Heritage Under Fire – A guide to the protection of historic buildings*. Teoksen ensimmäinen painos julkaistiin vuonna 1990. Toinen painos ilmestyi vuonna 1995. Teoksessa käsitellään laajasti historiallisten rakennusten paloturvallisuuteen liittyviä kysymyksiä sekä historiallisten rakennusten erityispiirteiden aiheuttamia ongelmia paloturvallisuuden ja pelastustöiden kannalta.

Englannissa Victorian and Albert museon konservointiosaston johtaja Ph.D. Jonathan Ashley-Smith on käsitellyt vuonna 1999 teoksessaan *Risk Assessment for Object Conservation* esinekokoelmien riskien kartoittamisen ja hallinnan menetelmiä laajasti. Hän on keskittynyt teoksessaan selvittämään esinekokoelmien vaurioitumisen mekanismeja sekä pitkän ajan kuluessa vaurioita

aiheuttavien tekijöiden osalta että äkillisesti kokoelmia vaurioittavien onnettomuuksien yhteydessä.

Kanadassa Canadian Museum of Naturen pääkonservaattori Ph.D. Robert R. Waller esitteli väitöskirjassaan vuonna 2003 *Cultural Property Risk Analysis Model - Development and application to preventive conservation at the Canadian Museum of Nature* kulttuuriperinnön riskikartoittamisen mallia ennaltaehkäisevän konservoinnin kehittämisen työvälineenä Kanadan luonnontieteellisen museon kokoelmien analysoinnissa. Olen käyttänyt Wallerin esittämää riskikartoittamisen lähestymistapaa apuna pro gradu -tutkielmani tutkimusaineiston analysoinnissa.

IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) järjesti heinä-elokuussa 2003 Berliinissä kansainvälisen kirjastoalan konferenssin, jonka otsikkona oli *Preparing for the Worst, Planning for the Best: Protecting our Cultural Heritage from Disaster*. Library service manager Johanna G. Wellheiser Toronton julkisesta kirjastosta ja Smithsonian Institute Librariesin johtaja Nancy E. Gwinn Washington DC:stä toimittivat konferenssin puheenvuoroista artikkelikokoelmajulkaisun, joka julkaistiin vuonna 2005 IFLA:n julkaisusarjassa nimellä *Preparing for the Worst, Planning for the Best: Protecting our Cultural Heritage from Disaster – Proceedis of a special IFLA conference held in Berlin in July 2003*. Teoksen artikkeleissa tarkastellaan kulttuuriperinnön suojelun suunnittelua, organisointia ja toteuttamista kirjastojen näkökulmasta. Ensimmäiset artikkelit käsittelevät kansallisten ja instituutiokohtaisten käytäntöjen suunnittelua. Teoksen loppuosan artikkelit keskittyvät katastrofisuunnitelmien ja riskikartoitusten laatimiseen. Viimeisissä teoksen artikkeleissa käsitellään kokoelmien jälkihoitomenetelmiä kolmen onnettomuustapauksen pohjalta.

1.3 Tutkimuksen toteuttaminen

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani tutkimuksen otokseen valittujen onnettomuuskohteiden irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien suojelu-, pelastus- ja jälkihoitoprosesseja kokoelmavaurioiden minimoinnin ja ennaltaehkäisevän konservoinnin näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma sijoittuu kokoelmaturvallisuuden, ennaltaehkäisevän konservoinnin, museografian,

logistiikan ja klimatologian tutkimusalueille. Museografia eli sovellettu museologia tutkii museotyön metodisia käytännön sovellutuksia.¹¹

Pro gradu toteutetaan tapaustutkimuksena, koska sen menetelmin on mahdollisuus hakea tutkittavasta aiheesta vastauksia kysymyksiin kuinka ja miksi.¹²

Tapaustutkimuksen menetelmin pyritään tutkittavien onnettomuuksien kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen sekä näkemyksen laajentamiseen kulttuuriperintöä kohdanneista onnettomuuksista.¹³ Pro gradu -tutkielman otokseen valitut onnettomuuskohteet muodostavat oman pienemmän tapaustutkimuksensa. Aineiston keruu toteutettiin haastatteluin. Taustatietoa onnettomuuksista ja kokoelmien vaurioitumismekanismeista kerättiin onnettomuuksia käsitelleistä artikkeleista ja kokoelmien vauriokartoituksista. Kokoelmavaurioiden muodostumisesta tehtiin päätelmiä konservointialan tieteellisten artikkelien ja julkaisujen pohjalta.

Tutkimuskohteiden valinnassa vahvana argumenttina oli kulttuuriperintöä kohdanneiden onnettomuuksien ja vahinkojen merkittävyys. Tutkimus rajoitettiin koskemaan ensisijaisesti safety¹⁴ -kategoriaan kuuluvia onnettomuuksia. Niin sanottuun security¹⁵ -luokkaan kuuluneet onnettomuuden rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle.¹⁶ Tutkimuksen otoksesta jätettiin tietoisesti pois taidevarkaudet, koska ne määriteltiin ensisijaisesti security -kategoriaan kuuluviksi. Tästä syystä tutkimuksen otokseen jätettiin ottamatta Helsingin Uspenskin katedraalin vuoden 2008 ikonivarkaus. Tyrvään Pyhän Olavin kirkon vuoden 1997 ja Porvoon tuomiokirkon vuoden 2006 tuhopoltot otettiin tutkimuksen otokseen, koska näiden onnettomuuksien aiheuttamat kokoelmavauriot olivat ensisijaisesti tulipalon ja sammutustöiden aiheuttamia. Tuhopolttajien ei arvioitu tietoisesti

¹¹ Kecskeméti 2008, 30.

¹² Aaltola & Valli 2001, 160.

¹³ Aaltola & Valli 2001, 163.

¹⁴ Safety-kategoriolla eli onnettomuusturvallisuudella tarkoitetaan tässä tapauksessa irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmia tai niiden kulttuurihistoriallista arvoa uhkaavia onnettomuuksia, joiden aiheuttamat tuhot eivät ole ensisijaisesti tahallisen eli rikollisen toiminnan aiheuttamia. Tällaisia onnettomuuksia voivat olla esimerkiksi kiinteistötekniiset viat, tulipalot ja luonnonkatastrofien aiheuttamat vauriot. (Peltonen 16.3.2010: sähköpostiviesti.)

¹⁵ Security-kategoriolla eli rikosturvallisuudella tarkoitetaan tässä tapauksessa irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmia tai niiden kulttuurihistoriallista arvoa uhkaavia onnettomuuksia, joiden aiheuttamat tuhot ovat ensisijaisesti tahallisen eli rikollisen toiminnan aiheuttamia. Tällaisia onnettomuuksia voivat olla esimerkiksi kiinteistöön tai kokoelmiin kohdistuvat tuhotyöt, varkaudet ja rikollisuus tai niiden vakava uhka. (Peltonen 16.3.2010: sähköpostiviesti.)

¹⁶ Peltonen 16.3.2010: sähköpostiviesti.

pyrkineen niin mittavien kokoelmavaurioiden muodostamiseen kuin mihin kirkkorakennuksissa syttyneet tulipalot johtivat.

Tutkimuksen otokseen valittiin kymmenen 1990–2000-luvuilla toteutunutta onnettomuutta, joiden seurauksena kulttuuriperintökokoelmien suojele-, pelastus- ja jälkihoitotyöt olivat olleet merkittäväällä tavalla ajankohtaisia.¹⁷

Tutkimuskohteiden valinnassa olivat apuna professori Janne Vilkuna ja intendentti Karim Peltonen. Lopullisen tutkimusotoksen muodostavat ne onnettomuuskohteet, joiden omistajaorganisaatiot antoivat luvat haastatella edustajaansa onnettomuudesta.

Tutkimukseen valittujen kymmenen onnettomuuskohteen omistajalle lähetettiin kirjallinen tutkimuspyyntö 25.2.2009 (ks. liite 1). Tutkimuslupa-anomukseen liitettiin alustava tutkimussuunnitelma. Tutkimuslupa myönnettiin seuraavien onnettomuuksien tutkimiseen:

1. Maanmittauslaitoksen Uudenmaan toimiston päätearkiston vesivahinko vuonna 1994
2. Maanmittauslaitoksen arkistorakennuksen kattopalo vuonna 2004
3. Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopoltto vuonna 1997
4. Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalo vuonna 2003
5. Porvoon tuomiokirkon tuhopoltto vuonna 2006
6. Turun linnan taideilkevaltatapaus vuonna 2008.

Tutkimukseen valituissa kohteissa tapahtuneet onnettomuudet ja pelastustöiden kulku kartoitettiin haastattelemalla kohteen omistajaorganisaation edustajia. Haastattelujen runkona toimivat etukäteen laaditut haastattelukysymykset (ks. liite 2). Haastatelluilta saatettiin kysyä myös tutkimuksen kannalta oleellisia tarkentavia ja täydentäviä kysymyksiä. Haastattelut tallennettiin digitaaliseen muotoon ja haastatteluaineisto litteroitiin Word -tiedostoksi.

Tutkimukseen osallistuneet organisaatiot nimesivät itse henkilön, jota onnettomuuden tapahtumista voitiin haastatella. Tästä tutkimuksesta rajattiin pois pelastusviranomaisten ja poliisin käsitykset onnettomuuksista. Nämä näkökulmat jäävät jatkotutkimuksessa käsiteltäviksi. Jotta haastatteluissa onnettomuuksista

¹⁷ Peltonen 16.3.2010: sähköpostiviesti.

olisi saatu mahdollisimman paljon tietoa, haastattelukysymykset (ks. liite 2) lähetettiin haastateltaville sähköpostitse noin viikkoa ennen. Haastattelupaikan on arvioitu vaikuttavan haastattelun onnistumiseen.¹⁸ Haastateltavan omalla ”kotikentällä” tehdyn haastattelun on arvioitu onnistuvan suuremmalla todennäköisyydellä kuin vieraassa ympäristössä toteutetun.¹⁹ Siksi pyrkimyksenä oli antaa haastateltavien valita itselleen tuttu paikka, joka olisi selkeästi heidän omaa reviiriään.²⁰ Haastateltavat saivat valita haastattelujen toteuttamispaikan lisäksi ajankohdan. Pääasiallisesti haastattelut tehtiin haastateltavien omissa työhuoneissa heidän ehdottaminaan ajankohtinaan. Poikkeuksen muodosti Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopoltosta tehty haastattelu. Sastamalan seurakunnan eläkkeellä olevaa kirkkoherraa haastateltiin seurakunnan kirkkoherranviraston neuvotteluhuoneessa haastattelun toivomuksesta.

Jotta tutkimusaineisto olisi saatu vertailukelpoiseen muotoon, haastatteluaineistot analysoitiin aineistolähtöisen sisällön analyysin menetelmin. Litteroituja haastatteluja analysoitiin kuuden kokoelmaturvallisuuden riskien hallinnan valmiuksiin vaikuttavan osa-alueen pohjalta. Näitä ovat: 1. organisaation turvallisuusjohtaminen, 2. riskien kartoitustyö, 3. riskien hallintamenetelmien suunnittelu, 4. toimitilojen suojaaminen, 5. kulttuuriperintökokoelmien suojaaminen ja 6. turvallisuuskysymysten jatkuva suunnittelu (ks. liite 3). Nämä kuusi riskienhallinnan valmiuksiin vaikuttavaa tekijää on muodostettu analysoinnin painopisteiksi Keskuskappakamarin julkaiseman *Yritysten rikosturvallisuus 2008* -teoksen tietojä soveltaen. Aineiston analysointia jatkettiin luokittelun ja kategorioiden muodostamisen jälkeen aineistoa kvantifioimalla. Luokitellusta aineistosta etsittiin, kuinka monta kertaa onnettomuuksia käsitellessä haastatteluissa sama riskien hallinnan valmiuksiin liittyvä asia esiintyi.

Kohteiden pelastussuunnitelmien toimivuutta arvioitiin onnettomuuden seurauksena muodostuneiden kokoelmavaurioiden valossa. Tutkimusaineistona käytettiin haastatteluaineistojen lisäksi lehtiartikkeleja sekä kokoelmien onnettomuuksien jälkeisiä vauriokartoituksia, mikäli niitä oli saatu tutkimuskäyttöön. Kulttuuriperintökokoelmien pelastustyöstä kerättiin tietoa

¹⁸ Aaltola & Valli 2001, 27.

¹⁹ Aaltola & Valli 2001, 163.

²⁰ Aaltola & Valli 2001, 28.

ensisijaisesti haastatteluin ja onnettomuuskohteisiin liittyviä uutisia tutkimalla. Näkemys esinevaurioiden muodostumisesta ja kokoelmavaurioiden ehkäisemisen mahdollisuuksista muodostettiin lähdeaineiston pohjalta.

Kulttuuriperintökokoelmien suojaus-, pelastus- ja jälkihoitotyötä tutkittiin seuraavien onnettomuustyyppien osalta:

1. Kiinteistön teknisistä vioista aiheutuvat kokoelmien pelastus- ja evakuointitoimet (esimerkiksi vesivahingot)
2. Rakennuskokonaisuuteen kohdistuvat tuhotyöt ja rikollisuus (aiheuttavat esineistön evakuointi- tai suojelutarpeen)
3. Rakennuskokonaisuuteen kohdistuvat tulipalot (aiheuttavat esineistön kohteessa suojaamisen ja evakuoinnin tarpeen).

Tutkittavat onnettomuudet

Tutkimusaineiston muodostivat ne 1990–2000-lukujen välisenä aikana toteutuneet erilaiset onnettomuudet, joiden tutkimiseen kohteen omistajaorganisaatio myönsi tutkimusluvan ja joissa irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien suojele-, pelastus- tai jälkihoitotyö on ollut merkittävällä tavalla ajankohtaisia pelastustöiden yhteydessä. Tutkittavat kulttuuriperintökokoelmatyypit ovat:

- Näyttelytiloihin sijoitetut kokoelmat ja irtain kulttuuriesineistö (Turun linnan taideilkivaltatapaus vuonna 2008)
- Rakennusinteriööreihin sijoitetut kokoelmat ja irtain kulttuuriesineistö (Turun linnan taideilkivaltatapaus vuonna 2008 sekä Tyrvään Pyhän Olavin kirkon vuoden 1997 ja Porvoon tuomiokirkon vuoden 2006 tuhopoltto)
- Varastoidut kokoelmat ja irtain kulttuuriesineistö (Tyrvään Pyhän Olavin kirkon vuoden 1997 ja Porvoon tuomiokirkon vuoden 2006 tuhopoltto sekä Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalo vuonna 2003)
- Arkistokokoelmat. (Maanmittauslaitoksen päätearkistotilojen onnettomuudet vuosina 1994 ja 2004 sekä Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalo)

1.3.1 Tutkimusmenetelmät

Tapaustutkimus eli case study on luonteeltaan empiiristä tutkimusta. Se on laadullisen tutkimuksen keskeinen tiedonhankinnan menetelmä.

Tapaustutkimuksen luonteeseen kuuluu, että tutkittavasta tapahtumasta pyritään kokoamaan monipuolisesti ja usealla eri menetelmällä tietoa.²¹

Tapaustutkimuksen avulla on mahdollisuus muun muassa saada intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta, jolloin pyrkimyksenä on ensisijaisesti ilmiöiden kuvailu.²² Tapaustutkimuksella pyritään tutkittavien ilmiöiden entistä syvällisempään ymmärtämiseen.²³

Laadullisella tutkimuksella ei ole täysin omia tutkimusmetodejaan. David Silverman (1993) on ryhmitellyt laadullisen tutkimuksen peruskäsitteet niiden merkityksen ja käyttökelpoisuuden kannalta.²⁴ Laadullinen tutkimus soveltuu käytettäväksi, kun ollaan kiinnostuneita: 1. tapahtumien yksityiskohtaisesta rakenteesta eikä niinkään tapahtumien yleisluontoisesta jakaantumisesta, 2. tapahtumien mukana olleiden yksittäisten tekijöiden merkitysrakenteista, 3. luonnollisista tilanteista, joita ei voida järjestää kokeeksi ja joissa ei voida kontrolloida kaikkia lopputulokseen vaikuttavia tekijöitä, 4. yksittäisiin tapahtumiin liittyvistä syy-seuraussuhteista, joita ei voida tutkia kokeellisesti avulla.²⁵

Laadullisen tutkimuksen haastattelumenetelmät ovat joustavia. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja esittää täydentäviä kysymyksiä. Laadullisen haastattelun tärkeimpänä päämääränä voidaan pitää haastattelun kautta saadun tiedon määrää ja laatua.²⁶

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalysointimenetelmä.²⁷ Sitä pidetään kommunikoinnin ilmissisällön objektiivista, määrällistä ja systemaattista

²¹ Metsämuuronen 2000, 14, 18.

²² Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 1998, 130-131.

²³ Metsämuuronen 2000, 14.

²⁴ Metsämuuronen 2000, 9.

²⁵ Metsämuuronen 2000, 14.

²⁶ Tuomi & Sarajärvi 2002, 93.

²⁷ Tuomi & Sarajärvi 2002, 73,75, 93.

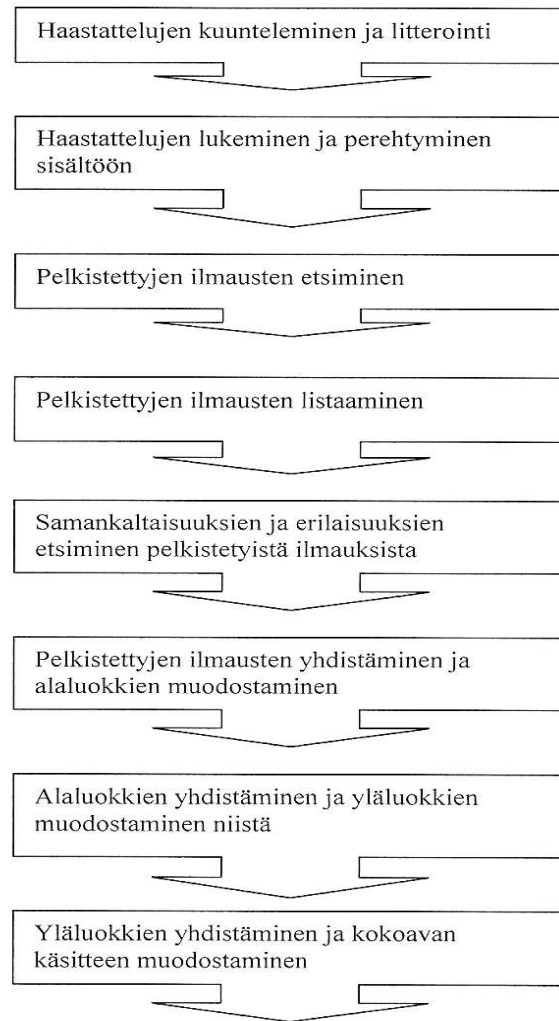
kuvailua varten soveltuvana tutkimusmenetelmänä.²⁸ Sisällön analyysi ei ole vain aineiston keruu- ja luokittelumenetelmä vaan se tuottaa myös ymmärrystä tutkimusaineistosta.²⁹

Tutkimuksen haastatteluaineistoa analysoitiin Mathew B. Milesin ja A. Michael Hubermanin (1984) kuvaaman kolmivaiheisen aineiston analysoinnin mukaisesti. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään, toisessa vaiheessa aineisto ryhmitellään ja kolmannessa vaiheessa luodaan teoreettiset käsitteet. Laadullisen sisällön analyysin avulla pyritään luomaan uusia käsitteitä. Aineiston ylä- ja alaluokat muodostetaan tutkimusaineiston pohjalta. Luokitellun aineiston pohjalta muodostetaan tutkimuksen kokoavat käsitteet. Haastatteluaineiston analysoinnissa käytettiin Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2002) esittämää laadullisen sisällön analyysin etenemisen mallia. Kaaviossa 1 on esitetty pro gradu - tutkielman haastatteluaineistojen analysoinnin mallia tarkemmin. Aineiston tarkempi luokittelu ja kategorioiden muodostaminen on jätetty jatkotutkimuksessa toteutettavaksi.³⁰

²⁸ Tuomi & Sarajärvi 2002, 73,75, 93.

²⁹ Hiller-Ikonen 2009: verkkodokumentti.

³⁰ Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-111.

Kaavio 1: Pro gradun Haastatteluaineiston analysoinnin eteneminen.³¹

Haastatteluaineistojen analysoinnissa käytettiin apuna kuuden kysymyksen muodostamaa runkoa (ks. liite 3). Haastattelujen kautta pystyttiin tallentamaan haastateltujen käsitys toteutuneesta onnettomuudesta ja organisaation riskienhallintatyöstä. Aineistojen yhdenmukaisen analysoinnin avulla pyrittiin saamaan tutkimusaineistosta vertailukelpoista ja tieteellisesti luotettavaa.

Haastatteluaineistojen analysoinnissa keskityttiin tarkastelemaan kuutta riskienhallintatyön keskeistä osa-aluetta, joita ovat: 1. organisaation turvallisuusjohtaminen, 2. riskien kartoitustyö, 3. riskien hallintamenetelmien suunnittelu, 4. toimitilojen suojaaminen, 5. kulttuuriperintökokoelmien suojaaminen ja 6. turvallisuuskysymysten jatkuva suunnittelu. Word-dokumentiksi litteroiduista ja paperille tulostetuista haastatteluista alleviivattiin

³¹ Tuomi & Sarajärvi 2002, 111.

organisaatioiden riskienhallintaan ja onnettomuuksien kulkuun liittyneet keskeiset kohdat. Nämä kohdat koottiin Excel -taulukkomuotoon ja tekstikatkelmista muodostettiin kokoavat käsitteet. Kokoavien käsitteiden pohjalta muodostettiin käsitteiden ylä- ja alaluokat, joiden arvioitiin keskeisesti vaikuttaneen onnettomuuskohteen suojaamiseen ja varautumiseen sekä pelastustyön valmiuksiin onnettomuuden aikana ja jälkihoitotyön yhteydessä. Aineiston luokittelusta tehdyt taulukot ovat liitteinä (ks. liitteet 4-10).

1.3.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimus kysymykset

Pro gradun tutkimuskysymykset muodostuivat tutkielmalle asetettujen tavoitteiden pohjalta. Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena oli lisätä kansallista tietoa kulttuuriperintökohteissa tapahtuneista onnettomuuksista, sekä näiden onnettomuuksien aikaisista pelastustöistä sekä kokoelmien jälkihoidosta vaurioiden minimoinnin ja ennaltaehkäisevän konservoinnin näkökulmasta. Tutkielmalla pyritään saamaan yleistettävissä olevaa ja suuntaa-antavaa tietoa siitä, miten hyvin Suomessa kulttuurihistoriallisesti merkittävien kokoelmien omistajien antamat ohjeet vastaavat kokoelmavaurioiden minimoinnin ja kokoelmien suojaamisen haasteisiin käytännön pelastustöiden aikana sekä millaisiin irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien vaurioihin toteutuneet onnettomuudet ovat johtaneet. Tarkoituksena on myös lisätä tietoa siitä, millä tavoin käytössä olevat pelastus-, evakuointi- ja jälkihoitomenetelmät joko ehkäisevät tai edistävät kokoelmien vaurioitumista onnettomuustilanteissa.

Pro gradu -tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten hyvin Suomessa kulttuurihistoriallisesti merkittävien kokoelmien omistajien antamat ohjeet vastaavat kokoelmavaurioiden minimoinnin ja suojaamisen haasteisiin käytännön pelastustöiden toimintaketjussa?
2. Millaisiin irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien vauriotyyppeihin toteutuneet onnettomuudet johtavat?
3. Millä tavoin käytössä olevat pelastus-, evakuointi- ja jälkihoitomenetelmät joko ehkäisevät tai edistävät kokoelmien vaurioitumista?

1.4 Pro gradun kirjoittaja ja tutkimuksen eteneminen

Pro gradun kirjoittaja Heidi Wirilander (s. 1973) on Helsingissä asuva konservointialan yrittäjä ja museologian maisteriopiskelija. Ylioppilaaksi hän kirjoitti vuonna 1992 Ressun³² lukiossa Helsingissä. Konservointia Wirilander on opiskellut EVTEK Muotoiluinstituutissa Vantaan Tikkurilassa. Konservoinnin ja museologian opinnoissaan Heidi Wirilander on suuntautunut museografian osa-alueista ennaltaehkäisevään konservointiin, museosiivoukseen ja kokoelmaturvallisuuteen. Wirilanderin erityisosaamista ovat kirkkorakennusten ennaltaehkäisevä konservointi, siivoustyön suunnittelu ja kokoelmaturvallisuus. Heidi Wirilander on suorittanut tekstiilikonservaattori AMK -tutkinnon (160 ov) vuonna 2004. Konservoinnin erikoistumisopinnot (30 op) hän sai valmiiksi vuonna 2006 ja konservaattorin YAMK -tutkinnon (60 op) keväällä 2008. Museologian maisteriohjelmassa Wirilander on opiskellut syksystä 2008 alkaen. Pätevöityäkseen museorakennusten siivoustyön suunnitteluun ja konsultointitehtäviin Wirilander suoritti Siivoustyön ohjaajan erikoisammattitutkinnon keväällä 2009.

Konservaattoriksi valmistuttuaan Heidi Wirilander on työskennellyt runsaan neljän ja puolen vuoden ajan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntayhtymissä kirkollisen esineistön inventointihankkeissa. Kirkollisen esineistön inventointia Wirilander on tehnyt Helsingin, Espoon ja Sipoon seurakuntayhtymissä sekä Tuusulan seurakunnassa. Yrityksensä *Konservointipalvelu Heidi Wirilander*:in kautta hän on työskennellyt syksystä 2006 alkaen. Tällä hetkellä hän työskentelee yrityksensä rinnalla siivoustyön ohjaajana *Hansalaiset Oy*:llä pääkaupunkiseudulla.

Pro gradu -tutkielman alustava tutkimussuunnitelma laadittiin syksyllä 2008. Lähdekirjallisuuteen perehtyminen aloitettiin syksyllä 2008 ja sitä jatkettiin syksyyn 2009 asti. Tutkielman teoriataustan kirjoittaminen aloitettiin helmikuussa 2009. Tutkimuksen otokseen valittiin alustavasti kymmenen onnettomuuskohdetta, joiden irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien suojele-, evakuointi- ja jälkihoitotyöt ovat olleet ajankohtaisia pelastustöiden yhteydessä.

³² Ressun lukio perustettiin vuonna 1891 Helsingin Suomalaisen Reaalilyseon nimellä.

Kohteiden onnettomuudet olivat tapahtuneet vuosien 1994 ja 2008 välisenä aikana.

Tutkimukseen valittujen kymmenen onnettomuuskohteen omistajille lähetettiin kirjallinen tutkimuspyyntö 25.2.2009 (ks. liite 1). Tutkimuslupa-anomukseen liitettiin alustava tutkimussuunnitelma. Onnettomuuskohteiden omistajien haastattelut tehtiin touko- ja kesäkuun 2009 aikana. Tutkimusaineiston analysointi aloitettiin heinäkuussa 2009 ja se saatiin päätökseen saman vuoden elokuussa.

Pro gradu -tutkielma saatiin ensimmäisen kerran kirjoitettua marraskuun 2009 lopussa ja sen viimeistelytyötä tehtiin joulukuun 2009 ja huhtikuun 2010 välisenä aikana. Pro gradu -tutkielma jätettiin arvioitavaksi huhtikuun 2010 lopussa.

2 MUISTETTU MENNEISYYS JA KULTTUURIPERINTÖKOKOELMAT

Muistettu menneisyys on sekä yksilöllinen että kollektiivinen ilmiö.

Menneisyyden muistaminen on ratkaisevassa asemassa sekä yksilöllisen että kollektiivisen identiteetin muodostumisessa. Identiteetti on kattokäsite yksilön tai ryhmän käsitykselle itsestään erillisenä, muista erottuvana kokonaisuutena.

Identiteetin käsite yhdistää ihmisten yhteiskunnallisen, kulttuurisen, taloudellisen ja poliittisen ympäristön subjektiiviseksi kokonaisuudeksi.³³ Jatkuvuuden tunne riippuu muistoista. Muistin yhteyden kadottaminen menneisyyteen tuhoaa persoonallisuuden ja riistää elämältä merkityksen. Identiteetti nivoutuu menneisyyteen ja siksi esimerkiksi museot kokoelmineen auttavat ihmisiä näkemään itsensä osana sukupolvien ketjua.³⁴

Janne Vilkun mukaan museologia eli heritologia tarkastelee niitä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä prosesseja, joiden avulla yhteisö hahmottaa ja hallitsee ajallista, henkistä ja aineellista, ympäristöään ottamalla haltuun menneisyyden ja nykyisyyden todistuskappaleita.³⁵ Tämän määritelmän mukaisesti museologia ei ole sidoksissa vain museaaliseen toimintaan vaan se tutkii eri muodoissa ilmenevää kulttuuriperintöä.³⁶

Museot, arkistot ja kirjastot edustavat kansakunnan kollektiivista muistia, siksi niitä kutsutaan muistiorganisaatioiksi. Kansallista ja paikallista kulttuuriperintöä sekä kulttuurista identiteettiä kuitenkin ylläpitävät varsinaisten muistiorganisaatioiden lisäksi myös useat muut kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten ja kokoelmien omistajat, joita ovat muun muassa Suomen evankelisluterilainen kirkko, Suomen ortodoksinen kirkko, yksittäiset yritykset ja yksityishenkilöt. Varsinaisten muistiorganisaatioiden ulkopuolella tapahtuva kansallista ja paikallista kulttuuriperintöä ylläpitävä toiminta takaa kulttuuriperinnön säilymisen monimuotoisena.

³³ Kallio 2007, 116.

³⁴ Loventhal 1985, 193, 194, 197.

³⁵ Vilkuna 2003, 85-87.

³⁶ Knuutinen 2009, 30.

2.1 Kulttuuriperintö osana maailmanperintöä

Maailmanperintö jaetaan luonnonperintöön ja kulttuuriperintöön, joita on käytetty sekä toistensa vastakohtina että rinnakkaisuuksina. Kulttuuria ovat kaikki ne ympäristön ominaisuudet, jotka ovat muodostuneet ihmisten ja paikkojen vuorovaikutuksesta.³⁷ Kulttuurikohteista tulee kulttuuriperintöä, kun kohde tunnustetaan ihmisyhteisössä kulttuuriperinnöksi. Kulttuuriperinnön avulla nostetaan valikoiden ilmiöitä kansakunnan historiasta esille ja määritellään mistä näkökulmasta aineistoa analysoidaan ja käytetään. Sama valikointi koskee myös luonnonperintöä. Tämä ilmenee etenkin kulttuurimaisemien arvottamisena museoesineiden tavoin.³⁸

Jouko Heinonen ja Markku Lahti ovat esittäneet ruotsalaisen museologin Stefan Bohmannin näkemyksiä kulttuuriperinnön muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä teoksessaan *Museologian perusteet*. Bohmannin mukaan kansakuntien kulttuuriperinnön muodostumiseen ovat vaikuttaneet ihmisten erilaisista sosiaalisista, poliittisista ja ideologisista syistä tekemät valinnat. Stefan Bohmann on korostanut kulttuuriperinnön valintakriteereissä opetuksen ja identiteetin merkitystä sekä arvostusten suhdetta ja riippuvuutta asetettuihin päämääriin. Stefan Bohman on määritellyt kulttuuriperinnölle kolme päämerkitystä: 1. jäänteet, joita pidämme itsellemme tai muille positiivisena perintönä ja jotka säilyttämisen tai käyttämisen vuoksi on priorisoitu, 2. eniten symboliarvoa omaavat jäänteet sekä 3. kaikki aikaisemmilta sukupolvilta peritty.³⁹

Ihmiskunnan kulttuuriperinnön piiriin kuuluvat muun muassa rakennusmuistomerkit, rakennustaiteen teokset, veistos- ja maalaustaiteen teokset, arkeologiset esineet tai rakennelmat sekä muut kohteet, jotka ovat historian, taiteen tai tieteen kannalta arvokkaita. Kulttuuriperintö voi olla sekä kansallisesti että kansainvälisesti merkittävää. Kun kulttuuriperinnöstä tulee maailmanperintöä se on globaalisti tunnustettua. Kansainvälisellä kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan koko ihmiskunnalle tärkeitä kulttuurin ilmenemismuotoja, joita ovat esimerkiksi Kiinan muuri ja Egyptin pyramidit.⁴⁰

³⁷ Turnpenny 2004, 297

³⁸ Heinonen & Lahti 2001, 8.

³⁹ Heinonen & Lahti 2001, 8-9.

⁴⁰ Heinonen & Lahti 2001, 11.

Kulttuuriperintö on tärkeä kansakunnan identiteettiä ja tapakulttuuria rakentava tekijä.⁴¹ Aineellista kulttuuriperintöä ovat irtaimet esineet ja kaikki materiaallinen kulttuuriperintö. Aineeton kulttuuriperintö on tietoa, merkityksiä, aatteita, ideologioita, ajattelumalleja, kielen ja kommunikaation keinojen tutkimusta sekä kulttuuriperinnön säilyttämisen ja esille tuomisen toimia ja ajattelumalleja. Kulttuuriperintömme merkitystä kuvaa parhaiten se, että vastuu muun muassa kulttuuriperinnöstä kuuluu Suomen perustuslain⁴² mukaan kaikille.⁴³

2.2 Museoiden kokoelmat ja ”suuri museo”

Käsitys museosta rinnastettiin 1900-luvun alun museoammattikunnan piirissä yksiselitteisesti lauseeseen: Museo on esinekokoelma.⁴⁴ Autenttisen esineen tai esinekokoelman ajateltiin toimivan siltana historialliseen todellisuuteen. Tämän päivän käsitykset museoiden kokoelmista ovat toisessa ääripäässä: esine tai esinekokoelma itsessään ei kerro katsojalleen mitään, elleivät ne ole sidottu omaan asiayhteyteensä. Museoiden kokoelmiin kuuluvilla esineillä on oman elämäkertansa lisäksi mahdollisuus kertoa lukematon määrä muita tarinoita.⁴⁵ Museot ovat ideologisia laitoksia, jotka tarjoavat ihmisille samaistumisen ja erottumisen kokemuksia auttaen ihmisiä rakentamaan identiteettiään.⁴⁶

Ilman esineitä ja kokoelmia ei olisi museoita. Juhani Kostet on esittänyt museoiden, esineiden ja kokoelmien olevan niin sanotun kulttuurikolmion kolme sivua, joista jokainen havainnollistaa maailmaa eri tavoin muodostaen yhdessä muiden sivujen kanssa yhden kokonaisuuden. Kostetin näkemyksen mukaan kokoelmien tieteellinen arvo perustuu niiden lähdearvoon ja alkuperäisyyteen. Kokoelmiin kuuluvat esineet ovat autenttisia todisteita menneisyydestä, joita voidaan uudelleen analysoida ja tulkita eri aikakausina. Kokoelmien objektit ilmentävät yhteiskunnan oloja ja kulttuurivaihdoksia. Kostet näkee museoiden ja

⁴¹ Turnpenny 2004, 297.

⁴² Perustuslaki 731/1999

⁴³ Ympäristöministeriö & Museovirasto 18.11.2007: Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä, verkkodokumentti.

⁴⁴ Rönkkö 2007, 70.

⁴⁵ Rönkkö 2007, 70.

⁴⁶ Kallio 2007, 116.

niiden kokoelmien taustalla kolme perusfunktiota, joita ovat: 1 muistaa, 2. hahmottaa ja hallita kunkin ajan yhteiskuntaa sekä 3. alleviivata ja manifestoida yhteiskunnan valtarakenteita.⁴⁷

Museolain mukaan museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Lainsäädännön mukaisesti museoiden tulee edistää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuutta tallentamalla ja säilyttämällä aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä tuleville sukupolville sekä harjoittamalla tähän perintöön liittyvää tutkimusta, opetusta, tiedonvälitystä, näyttely- ja julkaisutoimintaa.⁴⁸

Kulttuuriperintökokoelmien ja niiden kontekstittietojen säilyttäminen antaa edellytyksen ylläpitää ja vahvistaa maassamme asuvan väestön ymmärrystä kulttuurimme historiasta ja kehitysvaiheista. Koska kulttuuriperintökokoelmat sekä niiden dokumentointi ja historiatiedot ovat edellytys museoiden tutkimus-, opetus-, näyttely- ja julkaisutoiminnalle, niiden säilyminen on turvattava myös onnettomuustilanteissa.

Janne Vilkunan mukaan UNESCO:n yhteyteen vuonna 1946 perustetun kansainvälisen museoneuvoston ICOM:in (International Council of Museums) kaksi ensimmäistä puheenjohtajaa Georges Henri Rivière (1897-1985) ja Hugues de Varine tekivät 1970-luvulta lähtien työtä kokonaisvaltaisempien ekomuseoiden puolesta. Vilkunan esitti, että Rivièren ekomuseossa ei ollut niinkään kyse perinteisestä museosta vaan eräänlaisesta kokonaisvaltaisesta ympäristöprosessista. Museologi Kenneth Hudsonin näkemykset kulttuuriperinnöstä ja sitä ylläpitävien toimijoiden hahmottamisesta perinteisiä muistiorganisaatioita laajempaan, suuren museon, hajautetun kokoelman tai näyttelyn näkökulmasta maahantuotiin Suomeen vuonna 1993.⁴⁹

⁴⁷ Kostet 2007, 137, 157.

⁴⁸ Museolaki 3.8.1992/729

⁴⁹ Vilkuna 2007, 37-38.

2.3 Irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmat

Ainoatakaan museota tai kulttuuriperintökokoelmaa ei olisi olemassa, jollei joskus olisi alettu kerätä aineellisia todistuskappaleita kulttuurista ja luonnosta.⁵⁰

Kokoelmien keräämisen keskeisin merkitys on siinä tiedossa, jonka ne antavat ihmisille yhteiskuntansa ja elinympäristönsä kehittymisestä.

Kulttuuriperintökokoelmien muodostamisessa seuraavat peruslähtökohdat määrittelevät nykyään museoiden keräystoimintaa: 1. kaikkia olemassa olevia esineitä ei voida kerätä, 2. keräystoiminta on pääasiallisesti valikoivaa ja 3. kokoelmiin hankittavien esineiden tulee olla laillisesti hankittuja ja tiedot niiden aikaisemmista omistajista on oltava dokumentoituina.⁵¹

Kokoelmien muodostamisella pyritään tavoittamaan kokoelman aineiston kohdalla seuraavat kokoelmakriteerit: yleisyys, tyypillisuus, merkittävyys ja alueellisuus.⁵² Kokoelmat saavat alkunsa yksilöllisistä ja yhteisöllisistä rakenteista, mutta ne myös tukevat näiden rakenteiden olemassaoloa. Kokoelmilla on Juhani Kostetin näkemyksen mukaan kolme yleispiirrettä: 1. ne muodostuvat erilaisista objekteista, 2. objektit tulevat useimmiten menneisyydestä ja 3. objektit muodostavat yhdessä kokonaisuuden.⁵³

Jouko Heinosen ja Markku Lahden tulkinnan mukaan hollantilainen museologi Peter van Mensch on erotellut kokoelmiin kuuluvien ”museoesineiden” rakenteen neljälle tasolle: 1. strukturaalisten ominaisuuksien mukaan (fyysiset), 2. funktionaalisten ominaisuuksien mukaan (käyttötarkoitus ja -tapa), 3. kontekstiominaisuuksien mukaan (suhde ympäristöön) ja 4. merkityksen mukaan (arvo).⁵⁴

Ensimmäisessä vaiheessa esine on olemassa käsitteellisessä todellisuudessa (conceptual identity) tekijänsä ajatuksissa. Toisella tasolla valmistettu esine saavuttaa todellisen identiteettinsä (actual identity) ensimmäisessä käyttötarkoituksessaan. Menschin mukaan käytön jälkeen esine tuhoutuu ja menettää käyttöarvonsa, jolloin se joko tavallisesti jää heitteille tai siirtyy museon

⁵⁰ Heinonen & Lahti 2001, 75.

⁵¹ Heinonen & Lahti 2001, 83.

⁵² Heinonen & Lahti 2001, 77.

⁵³ Kostet 2007, 136–137.

⁵⁴ Heinonen & Lahti 2001, 20-21; Van Mensch 1992: verkkodokumentti, 3.

kokoelmiin. Museoon joutunut esine dokumentoidaan ja mahdollisesti myös konservoidaan, ja se siirtyy aktuaaliseen todellisuuteen. Tällöin esine sisältää toisen asteen tietoa ja se saa toisen asteen käyttötarkoituksen ”museoesineenä”. Kun esine musealisoituu, se menettää tavallisesti alkuperäisen identiteettinsä. Esineen identiteetti pyritään palauttamaan sille museologian menetelmin.⁵⁵

2.4 Arkistotoimi ja asiakirjallisen kulttuuriperinnön kokoelmat

Suomessa arkistolaitokseen kuuluvat opetusministeriön alainen Kansallisarkisto ja sen piirihallintoviranomaisina toimivat maakunta-arkistot. Arkistolaitoksen tehtävänä on varmistaa kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien asiakirjojen säilyminen ja käytettävyys. Sen tehtävänä on myös edistää tutkimusta sekä ohjata, kehittää ja tutkia arkistointia.⁵⁶

Arkistoon kuuluva asiakirjallinen kulttuuriperintö on muodostunut arkistonmuodostajalle sen tehtävien hoitamisen tai toiminnan seurauksena. Arkistokokoelmilla on siis hyvin kiinteä yhteys arkistonmuodostajan historiaan. Arkiston muodostavan viranomaisen tehtävänä on huolehtia asiakirjoihin liittyvästä tietopalvelusta, määrittellä asiakirjojen säilytysarvo ja hävittää tarpeeton aineisto. Arkistolaitos määrää, mitkä asiakirjat tai asiakirjoihin sisältyvät tiedot arkistonmuodostaja on velvollinen säilyttämään pysyvästi.⁵⁷

Arkistointia on hoidettava siten, että se tukee arkistonmuodostajan tehtävien suorittamista sekä yksityisten ja yhteisöjen oikeutta saada tietoja julkisista asiakirjoista. Arkistolaitoksen vaatimukset on otettava huomioon arkistonmuodostajan tieto- ja asiakirjahallinnossa. Arkistonmuodostajan on määriteltävä, miten sen arkistotoimen suunnittelu, vastuu ja käytännön hoito järjestetään.⁵⁸

Arkistonmuodostajan on määriteltävä tehtäviensä hoidon tuloksena kertyneiden asiakirjojen säilytysajat ja -tavat sekä ylläpidettävä niistä

⁵⁵ Heinonen & Lahti 2001, 20-21; Van Mensch 1992: verkkodokumentti, 3.

⁵⁶ Arkistolaki 23.9.1994/831.

⁵⁷ Arkistolaki 23.9.1994/831.

⁵⁸ Arkistolaki 23.9.1994/831.

arkistonmuodostussuunnitelma. Asiakirjojen säilytysaikoja määrättäessä on huomioitava, mitä niistä on erikseen säädetty tai määrätty arkistolaitoksen toimesta.⁵⁹

Asiakirja-aineiston arvon määrittäminen nojaa vahvasti lainsäädäntöön. Asiakirjojen todistusvoimaisuutta on pidetty niiden arvon määrittämisessä keskeisenä kriteerinä. Asiakirjakokoelmien arvon määrittämisen pohjana on kolme keskeistä tekijää, jotka saavat aikaan asiakirjojen säilyttämistarpeen. Näitä ovat: 1. arkistonmuodostajan oman toiminnan ja toiminnan jatkuvuuden kannalta merkittävä asiakirja-aineisto, 2. yhteiskunnallisiin oikeuksiin, etuuksiin, velvollisuuksiin ja oikeusturvaan liittyvät näkökohdat asiakirja-aineistossa sekä 3. kulttuurin ja tieteen tutkimuksen kannalta tärkeät arkistoaineistot. Arkistonmuodostussuunnitelmien myötä suomalaisten arkistojen arvon määrittämiseen on tullut myös makroseulonnan⁶⁰ piirteitä, joka käytännössä tarkoittaa arkistonmuodostajien ja niiden tehtävien vertailua ja arvottamista.⁶¹

Arkistokokoelmat ovat organisaatioissa tavallisesti sijoitettuina käsi-, lähi- tai päätearkistotiloihin. Työtilojen yhteydessä sijaitsevista käsiarkistoista säilytetään päivittäisessä käytössä olevia asiakirjoja. Lähiarkistoihin on pyritty sijoittamaan asiakirjat, jotka ovat yhä edelleen aktiivisessa käytössä, mutta joiden säilytysturvallisuudelle on annettu käsiarkistoja suuremmat vaatimukset. Päätearkistotiloihin on sijoitettu arkistonmuodostajan pysyvästi säilytettävät asiakirjat, joita käytetään ja täydennetään suhteellisen harvoin.⁶² Arkistolain mukaan arkistonmuodostaja on velvollinen käyttämään pysyvään säilytykseen määrättyjen asiakirjojen ja tietojen tallentamisessa pitkäaikaista säilyttämistä kestäviä materiaaleja sekä asiakirjojen säilymistä turvaavia menetelmiä arkistolaitoksen erikseen määräämällä tavalla.⁶³ Arkistokelpoisuusmääräys sinällään antaa hyvän pohjan pysyvästi säilytettävien asiakirjojen säilyvyydelle.

⁵⁹ Arkistolaki 23.9.1994/831.

⁶⁰ Arkistolaitoksen seulontastrategiassa esitellään käsitteet makro- ja mikroseulonta. Makroseulonnan käsite on peräisin esimerkiksi Hollannin, Kanadan ja Yhdysvaltain arkistolaitosten seulontakäytännöstä sekä arkistoalan kirjallisuudesta. Suomen arkistolaitoksen seulontastrategia sijoittuu kansainväliseen ”valtavirtaan”, jolle on tunnusomaista muun muassa yhteiskunnallisten tehtävien ja toimintojen analyysi seulonnan ensimmäisenä vaiheena sekä analysoinnin eteneminen makroseulonnasta mikroseulontaan. (Arkistolaitos 23.10.2008: arkistolaitoksen seulontapolitiikka ja seulontastrategia vahvistettu: verkkodokumentti.)

⁶¹ Lybeck 2006, 57-59.

⁶² Arkistolaitos 2007: Määräys ja ohjeet arkistotiloista (KA 1386/40/2007), 5.

⁶³ Arkistolaki 831/1994: 4. luku 11§.

Arkistotoimi eroaa tallennuskäytännöissään merkittävästi sekä tallennuskohteistaan itsenäisesti päättävistä museoista että niin sanotuista vapaakappalekirjastoista, joiden tehtävänä on säilyttää kaikki painettu sekä nykyisin myös osa audiovisuaalisesti tuotetuista ja verkkoviestimissä syntyneistä aineistoista.

3 KULTTUURIPERINTÖKOKOELMIEN SUOJELU JA EVAKUOINTI

Kautta ihmiskunnan historian kulttuuriperintöä ovat kohdanneet erilaiset katastrofit. Kirjastoja, museoita ja arkistoja ovat kohdanneet erilaiset luonnonvoimien ja ihmisten aiheuttamat katastrofit. Maanjäristykset, tulvat, myrskyt ja tulipalot sekä ihmisten aiheuttamat tuhot ja sodat ovat aiheuttaneet merkittävää vahinkoa ihmiskunnan arvokkaalle kulttuuriperinnölle eri puolilla maailmaa.

Toisen maailmansodan jälkeen tietoisuus kulttuuriperinnön korvaamattomasta luonteesta tuli koko maailman tietoisuuteen.⁶⁴ Vuonna 1946 perustettiin yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö, Unesco, jonka tehtävänä on edistää rauhaa ja turvallisuutta lisäämällä kansakuntien yhteistyötä kasvatuksen, tieteen ja kulttuurin avulla. Unesco alkoi myös työskennellä kulttuuriperintöä suojaavien kansainvälisten sopimusten ja suositusten aikaan saamiseksi, joita olivat muun muassa: Haagin vuoden 1954 yleissopimus kulttuuriomaisuuden suojelusta aseellisten selkkausten sattuessa, vuoden 1970 yleissopimus maailman kulttuuriomaisuuden laittomasta tuonnista ja viennistä sekä omistusvaihdosten ehkäisemisestä, vuoden 1972 yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta, Unidroit'n vuoden 1995 yleissopimus varastetuista ja laittomasti maasta viedyistä kulttuuriesineistä sekä vuoden 2003 yleissopimus vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelemisesta.⁶⁵

3.1 Varautumisen periaatteet Suomessa

Suomessa turvallisuustilanteet on jaettu *Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiassa* (YETTS 2006) normaalioloihin, häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Strategiassa on määritelty yhteiskunnan uhkamallit, joilla tarkoitetaan yleisen tason kuvausta turvallisuusympäristön häiriöistä, jotka toteutuessaan voivat vaarantaa yhteiskunnan turvallisuuden, väestön elinmahdollisuudet tai kansakunnan valtiollisen itsenäisyyden.⁶⁶ YETTS:ssa

⁶⁴ Jones 1986, 4.

⁶⁵ Vilkuna 2007, 23-24.

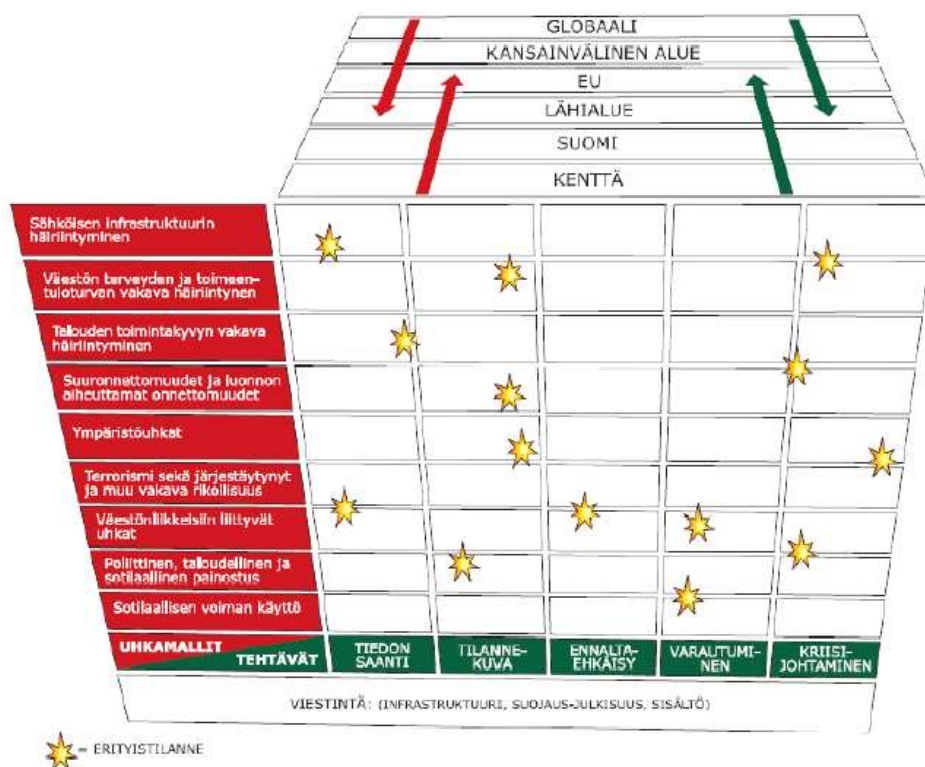
⁶⁶ Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006: Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia: 9-10.

(2006) uhkamallit on kuvattu jakautumaan globaalille, kansalliselle ja yksilöiden tasolle. Uhkamallien tasojen välillä olevaa riippuvuutta ei voida tarkasti rajata ja määritellä. Yhteiskunnan uhkamalleiksi on määritelty: 1. sähköisen infrastruktuurin häiriintyminen, 2. väestön terveyden ja toimeentuloturvan vakava häiriintyminen, 3. taloudellisen toimintakyvyn vakava häiriintyminen, 4. suuronnettomuudet ja luonnon aiheuttamat onnettomuudet, 5. ympäristöuhkat, 6. terrorismi sekä muu järjestäytynyt ja vakava rikollisuus, 7. väestöliikkeisiin liittyvät uhat, 8. poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus, sekä 9. sotilaallinen voiman käyttö.⁶⁷ Aikaisemmin kansallisessa varautumisessa keskityttiin ensisijaisesti normaaliolojen onnettomuuksiin ja poikkeusoloihin, mutta nykyisellään häiriötilanteisiin varautuminen on saanut aikaisempaa suuremman merkityksen.⁶⁸

Varautumisen perustana ovat uhkamallit sekä tilanteen hallinnan kannalta keskeisimmät tehtävät. Näitä ovat muun muassa tiedonsaanti, tilannekuvan ylläpito, ennaltaehkäisy, muut varautumistoimenpiteet sekä kriisijohtaminen. YETTS:ssa (2006) on esitetty kaavio 2 erityistilanteisiin varautumista. Kaaviossa on pyritty kuvaamaan varautumiseen vaikuttavia ulottuvuuksia. Erityistilanteissa varautumisesta vastaa se hallinnonala, jonka toimikenttään asia pääsääntöisesti kuuluu. Toimintojen turvaamisessa pyritään säilyttämään normaaliolojen johtosuhteet, organisaatiot ja vastuun jaot muuttumattomina.

⁶⁷ Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006: Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia: 9-10.

⁶⁸ Peltonen 16.3. 2010: sähköpostiviesti.

Kaavio 2: Erityistilanteisiin varautumisen ulottuvuudet YETTS:n mukaan.⁶⁹

Henkisellä kriisinkestävyydellä tarkoitetaan YETTS:n (2006) mukaan kansakunnan kykyä kestää turvallisuustilanteiden aiheuttamat henkiset paineet ja selviytyä niiden vaikutuksesta. Kansakunnan henkistä kriisinkestävyyttä ylläpidetään kaikissa turvallisuustilanteissa sosiaalisen eheyden, viestinnän, opetuksen, kulttuuri-identiteetin ja kulttuuriomaisuuden suojelun, hengellisen toiminnan, maanpuolustuksen sekä kriisinkestävyyttä lisäävän kansalaistoiminnan avulla.⁷⁰

Yhteiskunnan henkisen kriisinkestokyvyn tukemiseksi tehtävien ennakkovalmistelujen tavoitteena on kansallisen tahdon vahvistaminen, joka ilmenee sekä valtiollisen itsenäisyyden että väestön elinmahdollisuuksien ja turvallisuuden ylläpitämisenä. Kulttuuri on keskeinen yksilön identiteettiä ja omanarvontunnetta muokkaava tekijä. YETTS:n (2006) mukaan suomalainen identiteetti mahdollistaa kansakuntamme kulttuuri-identiteetin olemassa olon ja

⁶⁹ Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006: Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia: 12.

⁷⁰ Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006: Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia: 20-21.

vahvistumisen.⁷¹ Varautumisella pyritään ehkäisemään ennalta normaaliolojen onnettomuudet sekä häiriö- ja kriisitilanteiden muodostuminen. Sen avulla luoda toiminnalliset edellytykset hallita kriisitilanteita ja niiden vaikutuksia.⁷²

Viranomaisten velvollisuus varautua poikkeus- ja kriisitilanteisiin perustuu valmiuslakiin (1080/1991). Suomessa on vuosikymmeniä ollut käytössä laaja viranomaisyhteistyöhön perustuva kansallisen varautumisen toimintamalli. Varautumisjärjestelmä rakentuu pääosin normaaliolojen voimavaroista ja järjestelyistä sekä uhka-arvioiden mukaan poikkeusoloja varten varatuista lisävoimavaroista. Varautumisjärjestelmien perustat ovat yhtenevät niin sotilas- kuin siviiliviranomaisillakin.⁷³

Varautuminen edellyttää, että valmiussuunnitelmissa on selvitetty poikkeusolojen organisaatioratkaisut sekä niihin kuuluvat henkilöjärjestelyt.⁷⁴ Normaaliolojen varautumiseen kuuluvat poikkeusoloja koskeva suunnittelu ja koulutus, suojarakenteiden muodostaminen, johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien sekä tietoliikenneyhteyksien muodostaminen ja ylläpito sekä varautuminen evakointeihin, pelastustoimintaan, ensiapuun, väestön huoltoon sekä raivaus- ja puhdistustoimintaan. Vastuu varautumisen yksityiskohtaisesta suunnittelusta sekä tarvittavista toimenpiteistä ja resurssien varaamisesta kuuluvat sekä pelastuslain että valmiuslain perusteella ensi sijassa alueellisille ja paikallisille toimijoille.⁷⁵

Evakuoinneilla tarkoitetaan ensisijaisesti viranomaisten johdolla tehtävää väestön tai sen osan siirtämistä pois vaara-alueelta sekä evakuidun väestön sijoittamista turvalliselle alueelle. Evakuointiin kuuluu myös väestön elinedellytysten ja yhteiskunnan tärkeiden toimintojen turvaaminen kriisitilanteessa.

Evakuointi on yksi väestön suojaamisen menetelmä. Vähimmillään se tarkoittaa yhden talon asukkaiden ja laajimmillaan useiden kuntien väestön siirtämistä pois vaaran uhkaamalta alueelta.⁷⁶ Myös kulttuuriperintökokoelmia voidaan evakuoida niiden ollessa uhattuina.

⁷¹ Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006: Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia: 21.

⁷² Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus 2005, 2.

⁷³ Holmlund 4.12.2008: Puhe.

⁷⁴ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus 2005, 2.

⁷⁵ Holmlund 4.12.2008: Puhe.

⁷⁶ Satakunnan pelastuslaitos 5.3.2010: verkkodokumentti.

Kulttuuriperintökokoelmia ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden sisältävien rakennusten pelastus- ja evakuointisuunnitelmien tulisi myös sisältää suunnitelma kokoelmien evakuointimenetelmistä sekä evakuoinnin valmiusvarastoinnista ja vaurioituneiden kokoelmien tilan vakauttamisesta. Tutkielmassani keskityn irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien pelastus-, evakuointi- ja jälkihoitotyön menetelmiin kokoelmavaurioiden minimoinnin näkökulmasta.

3.1.1 Onnettomuusuhkien arviointi ja riskianalyysi

Pelastuslaki 468/2003, joka astui voimaan 1.1.2004 edellyttää alueellista pelastustoimea tekemään onnettomuusuhkien arviointiin perustuvan palvelupäätöksen. Palvelutason on vastattava onnettomuusuhkia. Uhkien määrittelyssä huomioidaan myös toiminta poikkeusoloissa. Riskianalyyssissä määritellään keskeiset pelastustoiminnan voimavarat ja valmiudet, joilla arvioituja uhkia on mahdollista torjua.⁷⁷

Nykyisellään riskiluokitus keskittyy henkilövahinkojen näkökulmasta suuronnettomuuksien riskin todennäköisyyden arviointiin. Luokituksessa kiinnitetään huomiota erityisesti väestötiheyteen, maantie- ja raideverkoston onnettomuustaajuuteen sekä vaarallisten aineiden käsittelylaitoksiin.⁷⁸ Alueellisten onnettomuusuhkien arviointi perustuu Sisäasianministeriön antamaan vuoden 2003 toimintavalmiusohjeeseen sekä tämän ohjeen perustelumuiistioon.⁷⁹

Riskialueiden määrittämisessä on käytetty apuna niin sanottuja riskiruutuja, jotka muodostuvat 250 x 250 metrin suuruisista alueista. Ruutuihin on riskianalyyssissä liitetty tiedot rakennusten kerrosalasta, työpaikkojen ja asukkaiden määrästä sekä tie- ja rataverkostosta.⁸⁰ Kaikki ruudut määritellään riskiluokkien I-IV välille. Riskiluokkien määrittelemisessä käytetään kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä.⁸¹ Jokaisen kohteen riskien suuruutta arvioidaan niin sanotulla riskiluvulla, joka saadaan laskukaavalla: $R = T \times (O + H + K + Y)$, jossa R on riskiluku, T on

⁷⁷ Rahikainen 2005, 6.

⁷⁸ Peltonen 16.3. 2010: sähköpostiviesti.

⁷⁹ Rahikainen 2005, 8.

⁸⁰ Rahikainen 2005, 8.

⁸¹ Rahikainen 2005, 13.

onnettomuuden tapahtumisen todennäköisyys, O on omaisuusvahingon suuruus, H on henkilövahingon suuruus, K on keskeytysvahingon suuruus ja Y on ympäristövahingon suuruus.⁸²

3.1.2 Riskialueiden määrittäminen ja toimintavalmiusajat

Riskikohteet tunnistetaan niiden käyttötavan perusteella.⁸³ Suomessa on määritelty riskikohteiksi seuraavanlaiset kohteet: 1. majoitustilat, 2. hoito- ja huoltolaitokset, 3. kokoontumis- ja liiketilat, 4. melko suuret tuotanto- ja varastotilat, 5. palo- ja räjähdysvaaralliset tilat, 6. säädöksin ja viranomaismääräyksellä vaaditut automaattisella paloilmaisin- tai sammutuslaitteistolla varustetut tilat, 7. *kulttuurihistoriallisesti tärkeit rakennukset*, 8. voimalaitokset, 9. sähkönjakelu, 10. maakaasulinjat, 11. vedenjakelu, 12. puolustusvoimien rakennukset ja varikot, 13. ratapihat ja rautatiet, 14. lentokentät ja -asemat, 15. turvetuotantoalueet, 16. vesireitit, 17. satamat, 18. raja-asemat ja -alueet sekä 19. muut merkittävät kohderyhmät.⁸⁴ Ruutu kuuluu riskiluokkaan I, jos sen alueelle sijoittuu vähintään kaksi riskikohdetta. Jos ruudussa on yksi riskikohde, se sijoitetaan riskiluokkaan II.⁸⁵ Riskialue muodostuu, jos esimerkiksi 10 samaan tai korkeampaan riskiluokkaan kuuluvaa ruutua koskettaa toisiaan.⁸⁶

Käytännössä riskialueet ovat seuraavanlaisia: riskialueeseen I kuuluvat tiheään rakennetut, monikerroksisia rakennuksia sisältävät ja taajaan liikennöidyt kaupunkien keskustat, joissa onnettomuuksien todennäköisyys on suuri ja joissa erityisen suuren ihmishenkiä uhkaavan onnettomuuden tai erityisen suurien omaisuus-, ympäristö- tai kulttuuriarvoja uhkaavien onnettomuuksien todennäköisyys on suuri. Riskialueeseen II kuuluvat tavallisesti sellaiset alueet, joilla suuret ihmishenkiä vaativat onnettomuudet tai suuria omaisuus-, ympäristö- tai kulttuuriarvoja uhkaavat onnettomuudet ovat mahdollisia. Riskialueeseen III

⁸² Rahikainen 2005, 23.

⁸³ Rahikainen 2005, 24.

⁸⁴ Rahikainen 2005, 25-31.

⁸⁵ Rahikainen 2005, 24.

⁸⁶ Rahikainen 2005, 32.

kuuluvat tyypillisesti yksittäisiä asumuksia laajemmat kylätaajamat tai asutuskokonaisuudet sekä vilkkaasti liikennöidyt tiet. Riskialueeseen IV kuuluvat sekä asumattomat että harvaan yksittäisiä asumuksia sisältävät alueet.⁸⁷

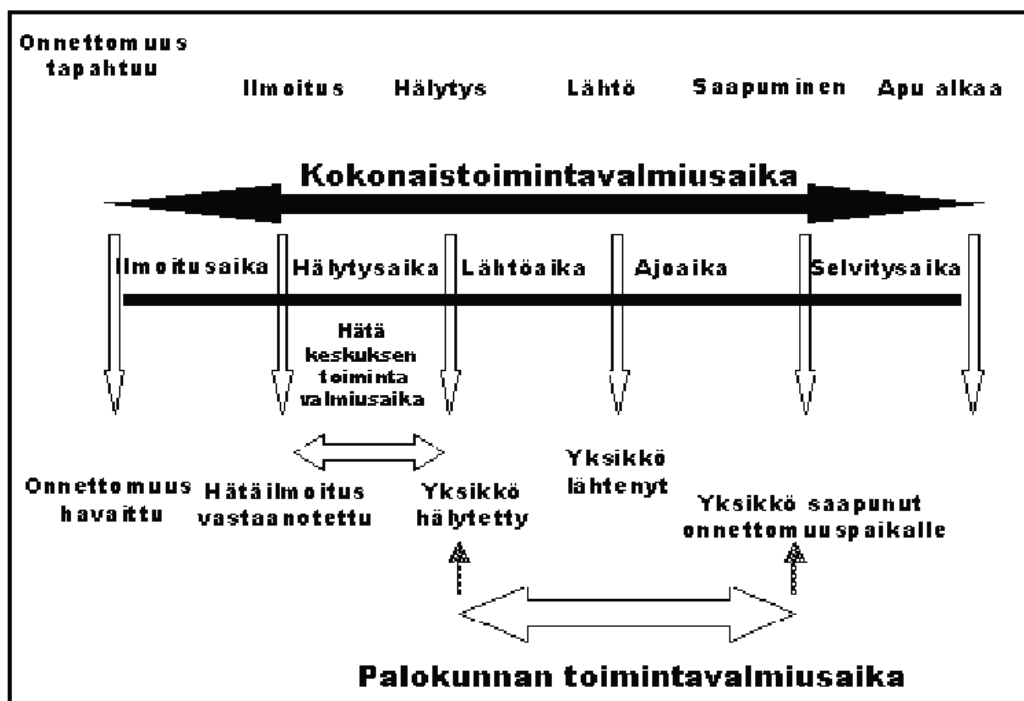
Riskiluokkien määrittämisessä käytetään apuna myös riskiruutujen onnettomuustietoja. Kun ruutujen riskiluokitus tehdään tapahtuneiden onnettomuuksien perusteella, huomioidaan vain sellaiset tapahtumat, jotka ovat edellyttäneet palokunnan kiireellistä apua. Tällöin riskiluokan I kuuluvilla alueilla tapahtuu useita tulipaloja vuodessa ja yli 10 palokunnan kiireellistä toimintaa edellyttänyttä tapausta joka vuosi. Riskiluokan II alueilla tapahtuu tulipaloja useammin kuin joka kolmas vuosi, mutta ei kuitenkaan useita vuosittain. Palokunnan kiireellistä toimintaa edellyttäneitä tulipaloja tapahtuu toisella riskialueella useita vuodessa, mutta ei kuitenkaan yli kymmentä vuodessa. Riskiluokkaan III kuuluvat ne ruudut, joissa tapahtuu tulipalo useammin kuin kerran 25 vuodessa, mutta harvemmin kuin joka kolmas vuosi ja palokunnan kiireellistä toimintaa edellyttäviä tehtäviä on useammin kuin joka kolmas vuosi, mutta ei vuosittain. Riskiluokan IV alueella tapahtuu tulipalo harvemmin kuin kerran 25 vuodessa ja palokunnan kiireellistä toimintaa edellyttäviä tehtäviä on harvemmin kuin joka kolmas vuosi.⁸⁸

Sisäasiainministeriön mukaan pelastustoiminnan tehokkuus edellyttää vähimmillään sitä, että pelastusyksikkö (vähintään 1+3 palomiestä) saavuttaa onnettomuuskohteen riskialueella I kuuden minuutin kuluessa hälytyksestä ja että pelastusjoukkue (vähintään 1+3+9 palomiestä) saadaan onnettomuuspaikalle 20 minuutin kuluessa. Riskialueella II pelastusyksikön on saavuttava onnettomuuspaikalle 10 minuutin kuluessa hälytyksestä ja pelastusjoukkue on paikalla 30 minuutin kuluessa. Riskialueella III pelastusyksikön tulisi saavuttaa onnettomuuspaikka 20 minuutin kuluessa hälytyksestä ja koko pelastusjoukkue pitäisi saada paikalle 30 minuutin kuluessa.⁸⁹ Riskialueella VI toimintavalmiusajat voivat olla edellä mainittua pidempiä. Sisäasiainministeriön laatimassa kaaviossa 3 on esitetty pelastuslaitoksen toimintavalmiusajan muodostuminen.

⁸⁷ Rahikainen 2005, 35.

⁸⁸ Rahikainen 2005, 36-37.

⁸⁹ Rahikainen 2005, 13.

Kaavio 3: Pelastuslaitoksen kokonaistoimintavalmiusajan ja palokunnan toimintavalmiusajan muodostuminen.⁹⁰

3.2 Kulttuuriperinnön suojaaminen onnettomuustilanteissa

Kulttuuriperinnön suojelemiseksi ja säilyttämiseksi on kehitetty erilaisia menetelmiä, joiden avulla on pyritty vähentämään materiaalin hajoamisen ja ilmansaasteiden aiheuttamia vaurioita kulttuuriperintökohteissa. Huomiota on kiinnitetty myös ihmisten kokoelmille aiheuttamiin vahinkoihin kuten ilkivaltaan, esinevarkauksiin ja sotilaalliseen uhkaan.⁹¹ Vähemmän on kiinnitetty huomiota luonnonkatastrofien kulttuuriperinnölle aiheuttamiin vaurioihin.⁹² Kokoelmia uhkaavien riskien hallinta on osa laajempaa kokoelmien hallintatyötä.⁹³

Barclay Jonesin mukaan kulttuuriperinnön säilymistä uhkaavat kaksi pääasiallista vaurioitumismekanismia: hitaasti ja väistämättömästi kulttuuriperintökokoelmia materiaalisesti hajottavat tekijät sekä äkillisesti ja katastrofaalisesti kokoelmia nopeasti vaurioittavat tekijät. Kulttuuriperintökokoelmia voivat vaurioittaa muun muassa: 1. ihmisten toiminta, 2. ympäristötekijät, 3. ilmastolliset tekijät, 4.

⁹⁰ Rahikainen 2005, 44.

⁹¹ Peltonen 16.3. 2010: sähköpostiviesti; Jones 1986, 4-5.

⁹² Jones 1986, 4-5.

⁹³ Heinonen & Lahti 2007, 116.

säteilytekijät, 5. biologiset tekijät ja 6. onnettomuudet.⁹⁴ Hitaasti pitkän ajan kuluessa kehittyneet vauriot saattavat aiheutua esimerkiksi sopimattomien säilytysolosuhteiden, -materiaalien ja -tilojen vaikutuksesta. Äkillisesti ja katastrofaalisesti kulttuuriperintöä voivat vaurioittaa esimerkiksi vesiputken hajoaminen, tulipalot, tuhotyöt, ilkivalta, varkaudet, luonnonkatastrofit, terrorismi-iskut sekä sotatoimet.⁹⁵ István Kecskeméti esitti väitöskirjassaan kulttuuriperinnön vaurioitumisen syiden jakautuvan kahteen ryhmään: sisäisiin ja ulkoisiin vauriotekijöihin. Kolmantena vauriotekijänä Kecskeméti esitti joskus pidetyn Bernard Feildenin vuonna 1979 esittämää näkemystä ihmisten aiheuttamista vaurioista.⁹⁶

3.2.1 Konservoinnin työmenetelmät

Konservoinnilla tarkoitetaan kulttuuriperinnön säilymisen turvaamista. Konservoinnin työmenetelmät voidaan jakaa kahteen osa-alueeseen: ennaltaehkäisevään eli passiiviseen konservointiin ja tekniseen eli aktiiviseen konservointiin. Sekä aktiivisen että passiivisen konservoinnin toimenpiteet perustuvat aina tutkimuksiin esineen materiaaleista, rakenteista, valmistusmenetelmistä sekä vaurioitumisasteesta. Ulla Knuutinen toteaa väitöskirjassaan, että sekä aktiivisten että passiivisten konservoinnin toimenpiteiden suunnittelussa on keskeistä kulttuuriperinnön materiaalsen ja fysikaalisen koostumuksen sekä näiden tekijöiden vaikutusten ymmärtäminen kulttuuriperinnön säilymisen kannalta.⁹⁷ Kulttuuriperinnön kemiallinen koostumus ja fysikaaliset ominaisuudet vaikuttavat siihen kuinka herkkiä niiden materiaalit ovat muuttumaan erilaisissa olosuhteissa.⁹⁸

Kulttuuriperintökokoelmien vauriokartoituksilla on tärkeä merkitys vaurioituneen kokoelman aktiivisen ja ennalta ehkäisevän konservointistrategian laatimisessa onnettomuustilanteessa.⁹⁹ István Kecskeméti mukaan laajoja kokoelmia voidaan

⁹⁴ Heinonen & Lahti 2007, 118-119.

⁹⁵ Reger 2005, 17.

⁹⁶ Kecskeméti 2008, 109.

⁹⁷ Knuutinen 2009, 122.

⁹⁸ Knuutinen 2009, 122.

⁹⁹ Kecskeméti 2008, 122.

vauriokartoittaa sekä massakuntokartoituksin että tilastollisin menetelmin satunnaisotantaan perustuvien vauriokartoituksin.¹⁰⁰

3.2.2 Ennaltaehkäisevä konservointi

Ennaltaehkäisevä konservointi on poikkitieteellinen lähestymistapa ja metodi, jonka päämääränä on hidastaa ja estää aineellisen kulttuuriperinnön katoaminen. Ennaltaehkäisevä konservointi on kulmakivi kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvien riskien hallinnassa. Sen päämääränä on kokoelmien vaurioitumisen ehkäiseminen ja varsinaisten aktiivisten konservointitoimenpiteiden vähentäminen.¹⁰¹

Ennaltaehkäisevän eli säilyttävän konservoinnin avulla pyritään turvaamaan kokoelmien säilyminen ympäristöhallinnan menetelmin.¹⁰² Ennaltaehkäisevällä konservoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi onnettomuuksien pelastus- ja jälkihoitotyössä vaikuttamista kulttuuriperintökokoelmien pelastus-, käsittely-, kuljetus-, varastointi- ja jälkihoitomenetelmiin. Säilyttävän konservoinnin menetelmillä on mahdollista etsiä irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmia säilyttäviä toimintatapoja onnettomuustilanteissa.¹⁰³

Koska ennaltaehkäisevän konservoinnin työmenetelmät kohdistuvat kokoelmien vaurioitumisen ehkäisemiseen, sen tavoitteiden voidaan katsoa myös edistävän kulttuuriperinnön autenttisuuden ja alkuperäisyyden turvaamista mahdollisimman laajasti. Säilyttävän konservoinnin työmenetelmillä pyritään järjestämään kulttuuriperintökokoelmille mahdollisimman turvalliset ja säilyttävät olosuhteet. Nämä työmenetelmät käsittävät kokoelmiin epäsuorasti vaikuttavia toimia aineellisen kulttuuriperinnön vaurioitumisen hidastamiseksi ja estämiseksi. Ennaltaehkäisevän konservoinnin työmenetelmillä voidaan myös tunnistaa kokoelmia uhkaavat tekijät ja näin valita kustannustehokkaimmat työmenetelmät vaurioiden ehkäisemiseksi.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Kecskeméti 2008, 122.

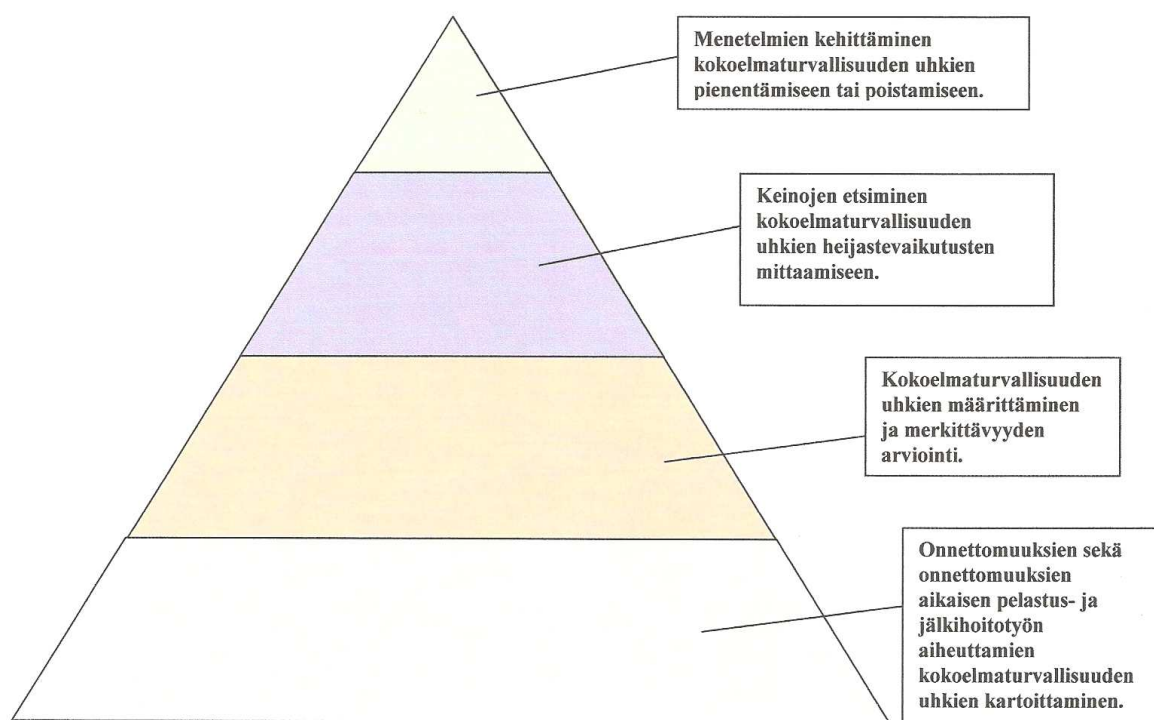
¹⁰¹ PC-Strat – The Vantaa Document 2000, 2.

¹⁰² Kecskeméti 2008, 41.

¹⁰³ Knell 1997, 83–84.

¹⁰⁴ Waller 2003, 12.

Englannin Leicesterin yliopiston Museum studies laitoksen professori Simon Knell on esittänyt museokokoelmien ennaltaehkäisevän konservoinnin tason nostamisessa olevan neljä tieteellisen tutkimuksen tasoa, joiden kautta kehittämistyö etenee. Kaaviossa 4 on sovellettu Knellin kehittämistyön mallia laajemmin kulttuuriperintökokoelmien onnettomuuksien aikaisen pelastus- ja jälkihoitotyön kehittämiseen paremmin sopiviksi.

Kaavio 4: Ennaltaehkäisevän konservoinnin tason nostamisessa käytettävät neljä tutkimuksen tasoa.¹⁰⁵

Ensimmäisessä kehittämistyön vaiheessa kartoitetaan onnettomuuksien sekä onnettomuuksien aikaisen pelastus- ja jälkihoitotyön aiheuttamat kokoelmaturvallisuuden uhkat. Havaittujen kokoelmaturvallisuuden uhkien merkittävyyden arviointi tapahtuu kehittämistyön toisessa vaiheessa. Kolmas kehittämistyön vaihe on menetelmien etsiminen kokoelmaturvallisuuden uhkien heijastevaikutusten mittaamiseen. Neljäs kehittämistyön taso on toimintatapojen ja menetelmien kehittäminen kokoelmaturvallisuuden uhkien pienentämiseksi ja poistamiseksi.¹⁰⁶

Robert Waller on kehittänyt Canadian Museum of Naturen (CMN) kokoelmien riskien mallinnuksen työmenetelmän. Wallerin riskimallinnuksessa on määritetty

¹⁰⁵ Knell 1997, 84.

¹⁰⁶ Knell 1997, 84.

tapauskohtaisesti tuhoutumisprosessien kokoelmille sekä niiden informaatioisällölle aiheuttamat suorat ja epäsuorat riskit sekä niiden vaikutukset kokoelmien säilymiselle ja vaurioitumisprosessin etenemiselle.¹⁰⁷

Wallerin näkemyksen mukaan Stefan Michaskin (1987 ja 1990) esittämät kulttuuriperintöä vaurioittavien tekijöiden luokittelu ja nimeäminen tekivät mahdolliseksi riskienhallinnan sovellusten siirtämisen ennaltaehkäisevän konservoinnin menetelmiin. Waller on nimennyt kymmenen kokoelmia vaurioittavaa tekijää, joita ovat: 1. fyysiset voimat, 2. rikolliset, 3. tulipalo, 4. vesi, 5. tuohyönteiset, 6. epäpuhtaudet, 7. valo ja UV-säteily, 8. sopimaton lämpötila, 9. sopimaton ilman suhteellinen kosteus ja 10. huono säilyttäminen.¹⁰⁸

3.2.3 Kulttuuriperintökokoelmien pelastustyö onnettomuustilanteissa

Vastuu kulttuuriperintökohteiden ja -kokoelmien turvallisuudesta kuuluu kohteen ja kokoelman omistajalle. Pelastuslaki¹⁰⁹ määrää omistajan velvollisuuksista onnettomuustilanteiden ehkäisemisessä muun muassa seuraavaa: ”Rakennuksen omistaja on velvollinen ehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä sekä varautumaan henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa sekä sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin omatoimisesti kykenee”.¹¹⁰

Kulttuuriperintökokoelmiin kuuluvan esineistön pelastus- ja jälkihoitotyö edellyttävät kokoelmien arvottamista sekä esineiden pelastusjärjestyksen ja -teiden määrittämistä. Opetusministeriön (2007) mukaan kulttuurihistoriallisten kokoelmien pelastus-, evakuointi- ja jälkihoitotyöt voivat edellyttää seuraavat onnettomuustyyppit:

1. Kiinteistötekniset viat (esimerkiksi vesivahingot)
2. Kiinteistöön tai kokoelmiin kohdistuvat tuhotyöt ja rikollisuus tai niiden vakava uhka

¹⁰⁷ Waller 2002, 102-103,105-106.

¹⁰⁸ Waller 2003, 21.

¹⁰⁹ Pelastuslaki 13.6.2003/468

¹¹⁰ Pelastuslaki 13.6.2003/468, 8. §.

3. Kiinteistöön kohdistuvat tulipalot ja tuhopoltot
4. Luonnonkatastrofien kiinteistöön aiheuttamat vauriot
5. Yhteiskunnan häiriötilanteet (esimerkiksi suuronnettomuudet, sähkökatkot ja terrori-iskut)
6. Yhteiskunnan poikkeusolot (esimerkiksi sotatilat ja laajat yhteiskunnan sisäiset levottomuudet).¹¹¹

Kulttuuriperintökohteissa syttyneet tulipalot ja niiden sammutustyöt muodostavat merkittävän uhan sekä rakennusperinnölle että tällaisiin rakennuksiin sijoitetuille kokoelmille. Rakennuksessa syttyneen tulipalon sammuttamisen onnistumiseen vaikuttaa ratkaisevasti, miten nopeasti paloa päästään sammuttamaan. Rajana pelastustöiden aloittamisessa on pidetty kahtakymmentä minuuttia. Tehokkaana keinona palon nopeassa havaitsemisessa on pidetty rakennukseen asennettuja savuilmalaitteita, joissa on suora kytkentä aluepelastuslaitokseen.¹¹²

Palamiseen tarvitaan kolme perustekijää, joita ovat: 1. kuumuus, 2. happi ja 3. palava aines¹¹³. Jos jokin näistä kolmesta tekijästä saadaan poistettua, palo saadaan sammumaan. Tuli ei myöskään syty, jos jokin näistä kolmesta tekijästä puuttuu¹¹⁴. Lämpöä voidaan poistaa tulipalon aikana veden erilaisilla sovelluksilla. Happea voidaan yrittää poistaa palavasta kohteesta esimerkiksi sammutuskaasuin tai -vaahdoin. Palo voidaan sammuttaa myös poistamalla kohteesta fyysisesti palavat rakenteet.¹¹⁵

Koska kulttuuriperintökohteet samoin kuin niiden kokoelmatkin voivat olla hyvin yksilöllisiä, kokoelmien pelastussuunnittelutyö on toteutettava kohteiden ja kokoelmien erityispiirteet huomioiden. Kulttuuriperintökokoelmien suojele-, evakuointi- ja jälkihoitotyön kannalta pelastustyön haasteet voivat kohdentua esimerkiksi neljään osakokonaisuuteen: näyttelytiloihin sijoitettuihin kokoelmiin ja irtaimeen kulttuuriperintöön, rakennusinteriööreihin sijoitettuihin kokoelmiin ja irtaimeen kulttuuriperintöön, säilytystiloihin sijoitettuihin kokoelmiin ja irtaimeen kulttuuriperintöön sekä kokoelmatietoihin ja arkistokokoelmiin.

¹¹¹ Opetusministeriön julkaisu 2007:8, 18.

¹¹² Ympäristöministeriö & Museovirasto 11.1.2008: Kirkkojen palotorjuntaan, verkkodokumentti.

¹¹³ Hassila 2007, 6.

¹¹⁴ Hassila 2007, 6.

¹¹⁵ Kidd 1995, 14.

Kulttuuriperintökokoelmien ja niiden kontekstietojen säilyminen tuleville sukupolville antavat edellytyksen ylläpitää ja vahvistaa maamme väestön ymmärrystä kulttuurimme historiasta ja kehitysvaiheista. Koska kokoelmat sekä niiden dokumentointi- ja historiatiedot ovat edellytys museoiden tutkimus-, opetus-, näyttely- ja julkaisutoiminnalle, molempien säilyminen on turvattava onnettomuustilanteissa suojaamalla ja tarvittaessa evakuoimalla.

Riskienhallintatyön kehittäminen on John Hunterin esittämän mallin mukaisesti nelitasoinen prosessi. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa määritellään organisaatioon kohdistuvat luonnolliset onnettomuusriskit ja suorat uhat. Suunnitteluprosessin ensimmäisellä tasolla määritellään myös näiden uhkien välittömät ja välilliset vaikutukset eri toimintaolosuhteissa. Toisella tasolla suunnittelutyö kohdistuu onnettomuus- ja uhkatilanteiden ehkäisystrategian muodostamiseen. Strategisen suunnittelun päämääränä on onnettomuuksien ja katastrofien ehkäiseminen, vahinkojen minimointi katastrofien aikana sekä lisävaurioiden ehkäiseminen ja minimointi onnettomuustilanteiden jälkeen. Kolmannessa prosessin vaiheessa suunnittelutyön tulokset kirjoitetaan kirjallisten ohjeiden, esimerkiksi pelastus- ja valmiussuunnitelmien muotoon organisaation henkilökunnalle. Neljäs taso säännöllisesti toistuva henkilöstön kouluttaminen pelastus- ja valmiustyöskentelyyn. Neljännellä tasolla pyritään myös arvioimaan laadittujen toimintasuunnitelmien tehoa ja toimivuutta onnettomuustilanteiden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä ylläpitämään ja päivittämään pelastussuunnitelmat vastaamaan turvallisuusympäristön ajankohtaisiin haasteisiin.¹¹⁶

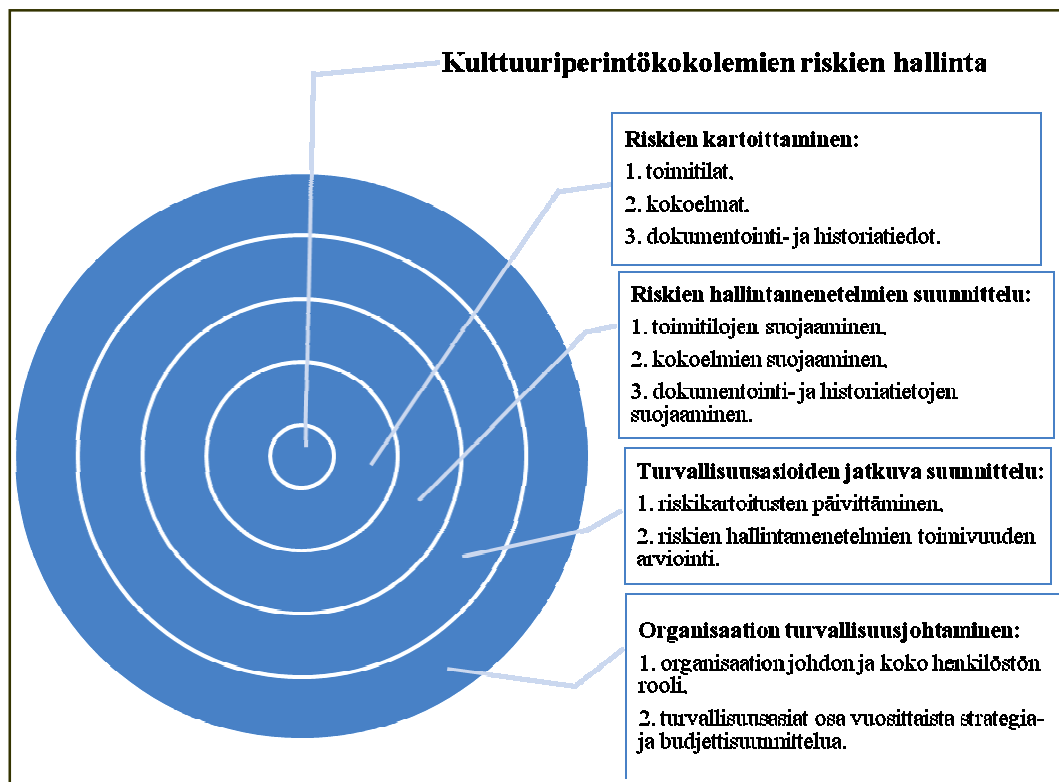
3.3 Riskien hallintatyö

Kokoelmiin kohdistuvalla riskianalyysillä tarkoitetaan onnettomuuksien mahdollisuuden tunnistamista ja arviointia. Olen käyttänyt riskien hallintaa ja riskikartoittamista koskevan tutkielmani osuuden lähdekirjallisuutena Robert R. Wallerin artikkelin ja väistökirjan lisäksi soveltaen teoksia *Kuntien riskinhallinta ja Yritysten rikosturvallisuus 2008*.

¹¹⁶ Hunter 1997, 246.

Riskien hallintatyö on tärkeä kulttuuriperintökokoelmien ennaltaehkäisevän konservoinnin osa-alue. Riskien hallintatyöllä pyritään olemassa olevin resurssein minimoimaan kokoelmien vaurioitumisen uhkaa kokonaisvaltaisesti. Waller on esittänyt kokoelmien turvaamiseen tähtäävän riskienhallintatyön käsittävän neljä perustasoa, joita ovat: kokoelmiin kohdistuvien riskien tunnistaminen, jokaisen tunnistetun riskin vaikutusten arviointi, mahdollisten riskienhallintastrategioiden tunnistaminen ja jokaisen riskienhallintastrategian etujen ja kustannusten arviointi.¹¹⁷

Kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvien riskien hallinta on jatkuvasti organisaation turvallisuussuunnittelua ja -toimintaa uudelleenohjaavaa ja kehittävä työtä. Kaaviossa 5 on kuvattu kulttuurihistoriallisiin kokoelmiin kohdistuvien riskien hallinnan prosessia. Kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvien riskien kartoittaminen tehdään siten, että kokoelmien ominaispiirteet, niiden sijoituspaiikat sekä dokumentointi- ja historiatietoja koskevat kysymykset huomioidaan.

Kaavio 5: Kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvien riskien hallinta.¹¹⁸

¹¹⁷ Waller 2003, 21.

¹¹⁸ Keskuskauppakamari & Helsingin seudun kauppakamari 2008, 65–67.

Jotta riskien hallintamenetelmien suunnittelulla voidaan saavuttaa kokoelmien kokonaisvaltainen suojaaminen, on riskien hallinnan suunnittelu toteutettava toimitilojen, kokoelmien ja dokumentointitietojen osalta erikseen. Jatkuva turvallisuussuunnittelu on edellytys tehokkaalle riskienhallintatyölle. Riskikartoituksia ja riskien hallintamenetelmiä on päivitettävä vastaamaan ajankohtaisiin turvallisuushaasteisiin. Toteutuneet onnettomuudet antavat arvokasta tietoa riskien hallintamenetelmien toimivuudesta tai toimimattomuudesta, siksi onnettomuuden kulun ja pelastustyön tarkka dokumentointi on hyvin tärkeää.¹¹⁹

Organisaation päämäärätietoinen turvallisuusjohtaminen luo edellytyksen myös kokoelmien riskinhallintatyölle. Turvallisuusjohtamiselle on olemassa hyvät edellytykset, kun sekä organisaation johto että koko henkilöstö osallistuvat omalta osaltaan turvallisuuskysymysten suunnitteluun ja toteuttamiseen. Kun turvallisuusasiat ovat osa organisaation vuosittaista strategia- ja budjettisuunnittelua, turvallisuuskysymysten kehittymiselle on olemassa myös toiminnalliset edellytykset.¹²⁰

3.4 Kokoelmiin kohdistuvien riskien kartoittaminen

Riskien tunnistamiseen on kehitetty monia menetelmiä. Riskien kartoituskeinoja ovat muun muassa kyselylomakkeet, tarkastuslistat, tilastaselvitykset ja ulkopuolisten asiantuntijoiden tekemät tarkastukset. Käytännössä riskien tunnistaminen voidaan käynnistää syy-seuraus-analyysin avulla. Syys-seuraus-analyysissa kerätään tietoa kokoelmiin kohdistuvista riskeistä ja etsitään keinoja riskienhallintamenetelmien oikeaan kohdistamiseen.¹²¹

Waller on nimennyt kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvat riskit kolmeen luokkaan niiden esiintymisen todennäköisyyden ja kokoelmille aiheuttamien vaurioiden vakavuuden perusteella. Riskien toteutumisen todennäköisyys on arvioitu kolmella termillä: 1. jatkuva, 2. hajanainen ja 3. harvinainen. Riskien

¹¹⁹ Keskuskauppakamari & Helsingin seudun kauppakamari 2008, 65–67.

¹²⁰ Keskuskauppakamari & Helsingin seudun kauppakamari 2008, 65–67.

¹²¹ Enberg 2002, 11.

toteutumisen aiheuttamia kokoelmavaurioita on arvioitu kolmella tasolla: 1. katastrofaalinen, 2. vakava ja 3. asteittainen.¹²²

Kaaviossa 6 on havainnollistettu kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvien riskien kartoittamisprosessin jatkuvuutta. Kokoelmiin kohdistuvien riskien kartoittamisessa etsitään ja nimetään kokoelmiin kohdistuvat suorat ja välilliset uhat. Nimettyjen riskien merkittävyys arvioidaan onnettomuuden todennäköisyyden ja toteutuneiden onnettomuuksien aiheuttamien kokoelmavaurioiden merkittävyyden kannalta. Kokoelmiin kohdistuvia riskejä voidaan poistaa tai ainakin jossain määrin pienentää oikeiden riskienhallintamenetelmien valitsemisella ja turvatoimien suunnittelulla. Riskien rahoittamiselle eli vakuuttamisella voidaan pienentää organisaation omavastuuta kokoelmien pelastus-, evakuointi- ja jälkihoitotöiden aikana. Toteutuneiden riskien tai vaaratilanteiden arvioinnin kautta saadaan arvokasta tietoa riskein hallintamenetelmien toimivuudesta. Riskien dokumentointi- ja arviointityö on tehokas tapa kehittää hallintamenetelmiä.¹²³

Kaavio 6: Kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvien riskien kartoittamisen prosessi.¹²⁴

¹²² Waller 2002, 21.

¹²³ Keskuskauppakamari & Helsingin seudun kauppakamari 2008, 65–67.

¹²⁴ Keskuskauppakamari & Helsingin seudun kauppakamari 2008, 65–67.

Vaikka vakuutuskorvauksilla ei ole mahdollista saada vaurioitunutta tai tuhoutunutta kulttuuriperintöä takaisin sellaisenaan, voidaan rahalla ja asiantuntevalla konservoinnilla kuitenkin monessa tapauksessa mahdollistaa jäljelle jääneen kulttuuriperinnön säilyminen. Onnettomuudet aiheuttavat tavallisesti peruuttamattomia muutoksia kulttuuriperinnössä, ja siksi ne tuovat kulttuuriperintökohteeseen uuden historiasta kertovan todisteen. Onnettomuudessa vahingoittuneen kulttuuriperinnön aikaisempaa kuntoa ei useinkaan voida palauttaa konservoimalla tai restauroimalla.

Kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvien riskien kartoittaminen aloitetaan tiedon keräämisestä. Tietojen kokoamisvaiheessa laaditaan ensin kuvaus kulttuuriperintökohteesta ja sen kokoelmista riskien kannalta. Tämän jälkeen esitetään kuvaus kohteen omistajan menettelytavoista onnettomuuksien kirjaamisessa ja analysoinnissa riskien hallinnan kannalta. Kiinteistöt, joihin kulttuuriperintökokoelmia on sijoitettu, kartoitetaan riskienhallinnan kannalta, ja laaditaan kuvaus kohteiden ympäristöistä.¹²⁵

3.5 Riskien hallintamenetelmien suunnittelu

Robert R. Waller on nimennyt kolme perusmenetelmää riskien poistamiseksi ja vähentämiseksi.¹²⁶ Näitä ovat: riskin lähteen poistaminen, riskin toteutumista estävien järjestelyjen tekeminen ja riskin aiheuttajaa vastaan toimiminen. Wallerin mukaan kaikkia kolmea riskien poistamisen menetelmää voidaan toteuttaa kaikilla kahdeksalla kokoelmien hallinnan tasolla, joita ovat: 1. kohteen sijainnin, 2. säilytystilan sijainnin, 3. säilytysrakennuksen, 4. säilytyshuoneen, 5. säilytyskaapin, 6. kokoelmaan kuuluvien esineiden tasolla, 7. kokoelmapolitiikan tasolla ja 8. toimintamallien tasolla.¹²⁷

Kun kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvat riskit on tunnistettu, voidaan arvioida onnettomuuksien toteutumisen todennäköisyyttä. Riskien hallintamenetelmien suunnittelua varten on tärkeää pystyä arvioimaan erilaisten toteutuneiden uhkien

¹²⁵ Keskuskauppakamari & Helsingin seudun kauppakamari 2008, 65–67.

¹²⁶ Waller 2003, 24.

¹²⁷ Waller 2003, 25.

kokoelmille aiheuttamat välittömät ja välilliset vauriot. Myös jälkihoidon kokoelmille mahdollisesti aiheuttamia lisävaurioita pitäisi pystyä ennakoimaan riskien hallinta- ja jälkihoitomenetelmien suunnittelussa.

Onnettomuuksien jälkihoidon aiheuttamia lisävaurioita voidaan ehkäistä kokoelmiin ja niiden vauriotyyppeihin parhaiten soveltuvien konservoinnin ensiaputoimien avulla. Suunnittelutyön päämääränä on aina poistaa tai vähentää uhkien toteutumisen riskiä sekä ehkäistä onnettomuuksien aiheuttamat kokoelmavauriot.

Kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuneita laajoja vaurioita on mahdollista ehkäistä esimerkiksi siirtämällä kokoelmaan liittyvät arkistot sekä esineistön näyttely- ja säilytystilat erilleen. Mikäli kokoelmien säilytys- ja arkistointitilat sijaitsevat samoissa toimitiloissa, rakennuksen tulipalossa voivat kokoelmien lisäksi myös arvokkaat dokumentointi- ja historiatiedot tuhoutua.¹²⁸

Rakennusten rikosturvallisuustasoa voidaan parantaa murtohälytysjärjestelmien sekä kulunvalvonta- ja kameravalvontalaitteistojen avulla. Vartiointi myös parantaa kohteen ja kokoelmien turvallisuustasoa. Valvonta- ja hälytyslaitteistojen toimintakunto on testattava säännöllisin väliajoin.¹²⁹ Kokoelman omistajalla on oltava suunnitelma niin sanotun ydinkokoelman¹³⁰ pelastus-, evakuointi- ja jälkihoitotyöstä sekä väistötilan¹³¹ varaamisesta esineistön tilapäiseen säilyttämiseen.¹³² Kokoelmien kuljetukseen ja siirtoon on oltava olemassa ohjeet rakennuksen pelastussuunnitelmassa.

Esinevarkauksien ja ilkivallan riskiä voidaan vähentää riittävän valvonnan avulla. Valvonnan tulisi kattaa kulttuuriperintökohteiden sisä- ja ulkotilat. Esineistön turvakiinnitykset ja suojaukset näyttelytiloissa voivat ehkäistä esinevarkauksia ja spontaaneja ilkivallan tekoja. Kokoelmien säilytystilojen tulisi olla tulipalojen, murtojen ja vesivahinkojen riskien kannalta mahdollisimman turvalliset.

¹²⁸ Keskuskauppakamari & Helsingin seudun kauppakamari 2008, 65–67.

¹²⁹ Keskuskauppakamari & Helsingin seudun kauppakamari 2008, 65–67.

¹³⁰ Ydinkokoelmalla tarkoitetaan kokoelman arvokkainta osaa. (Palo-Oja & Willberg 2000, 72.)

¹³¹ Väistötilalla tarkoitetaan tässä tapauksessa kulttuuriperintökokoelmien tilapäiseen säilyttämiseen varattuja tiloja, joilla pyritään varmistamaan kulttuuriperintökokoelmien säilyminen varsinaisten säilytystilojen tai sijoituspaikkojen muututtua kokoelmien turvallisuutta uhkaaviksi.

¹³² Peltonen 16.3. 2010: sähköpostiviesti.

3.6 Kokoelmien suojaaminen

Robert R. Waller on esittänyt riskienarvioinnin matriisin, jossa on esitetty erilaisten riskien aiheuttamien vauriotyyppien ja toteutumisen todennäköisyyden edellyttämiä riskienhallintamenetelmiä. Taulukossa 1 on esitetty suomeksi Wallerin riskienarviointimatriisi. Riskienarviointimatriisin periaatteena on, että mitä todennäköisemmästä ja merkittävämpään kokoelmavaurioon johtavasta riskistä on kyse, sitä merkittävämpään ja laajempaan riskien hallintatyöhön on ryhdyttävä.

Vauriotyyppi	Riskienhallintamenetelmät		
<i>Merkittävä</i>	Merkittävä, riskien hallinta tarpeen	Täytyy hallita ja seurata riskejä	Laaja riskienhallinta olennaista
<i>Kohtalainen</i>	Riskin seuraaminen ja hyväksyminen voi olla mahdollista	Riskienhallinnan saavuttaminen vaivan arvoista	Riskienhallinnan saavuttaminen tarpeen
<i>Vähäinen</i>	Riskin hyväksyminen	Riskin hyväksyminen, mutta riskin seuranta	Riskien hallitseminen ja valvonta.
	<i>Matala</i>	<i>Keskimääräinen</i>	<i>Korkea</i>
	Riskin toteutumisen todennäköisyys		

Taulukko 1: Robert R. Wallerin esittämä riskienarviointimatriisi.¹³³

Kokoelmien suojaaminen tulisi kohdistua sekä kulttuuriperintöobjekteihin että niiden rekisteröintitietoihin (dokumentointitiedot ja tunnistevalokuvat). Kun kokoelmaan kuuluviin esineisiin on merkitty esinenumero, ne säilyttävät yhteytensä dokumentointitietoihin pelastustöidenkin aikana.

¹³³ Waller 2003, 20.

3.6.1 Irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien arvoluokittelu ja priorisointi

Tässä luvussa tarkastellaan Tampereen museoissa kehitettyä museokokoelmien arvoluokittelun ja priorisoinnin menetelmää. Tampereen museoissa on ollut käytössä vuodesta 1994 alkaen kokoelmien arvoluokitus. Luokitusjärjestelmä luotiin käytännön pakosta Tampereen Teknillisen museon tulipalon aiheuttamien vaurioiden ja tuhojen arviointiin. Pian tämän jälkeen arvoluokituksella nähtiin laajempaakin käyttöä museon kokoelmanhallintatyössä; etenkin kokoelmien hallitsemattoman kasvun ehkäisemisen näkökulmasta.¹³⁴

Arvoluokituksen johtavana ajatuksena on, että kokoelman objektit ovat eriarvoisia. Objektien arvo määritellään nimettyjen kriteerien pohjalta eri arvoluokkiin. Kaikille esineille luodaan arvoluokan mukaiset tutkimus-, näyttely- ja säilytysohjelmat. Arvoluokittamisen pohjalta kokoelmista on mahdollista löytää arvokkain osa, niin sanottu ydinkokoelma, jonka säilyminen pyritään takaamaan mahdollisimman korkeatasoisesti kaikissa tilanteissa. Arvoluokittelujärjestelmä mahdollistaa myös käyttö- eli havainnollistamiskokoelmien muodostamisen.¹³⁵

Tampereen museoiden arvoluokituksessa kokoelmien objektit arvioidaan viidelle eri tasolle. Arvoluokka I sisältää kokoelmista oleellimmän kulttuuriperinnön. Arvoluokan II esineistö sisältää arvoluokan I tasoisia objekteja, joilla voidaan tarvittaessa korvata arvoluokan I esineitä. Tampereen museoiden arvoluokkaan III on sijoitettu pysyväisnäyttelyiden objektit ja toistuvaisobjektit. Arvoluokkaan VI on sijoitettu ne esineet, jotka eivät sisällä kokoelman kannalta uutta kulttuuriperintöarvoa.¹³⁶ Luokan V esineistö on niin sanottu poistoluokka, johon sijoitetaan muiden luokkien ulkopuolelle jääneet esineet ja joita voidaan poistaa kokoelmista.¹³⁷

Tampereen museoiden arvoluokitusjärjestelmää varten luotiin kahdeksan objektien arviointi- ja kuntokriteeriä. Arviointikriteerit ovat: 1. kansallisesti ja kansainvälisesti korvaamaton ainutkertaisuus, 2. tieteellinen, historiallinen sekä

¹³⁴ Palo-Oja & Willberg 2000, 72.

¹³⁵ Palo-Oja & Willberg 2000, 72.

¹³⁶ Palo-Oja & Willberg 2000, 73.

¹³⁷ Palo-Oja & Willberg 2000, 73.

tyyli- ja taidehistoriallinen edustavuus, 3. alueellinen kattavuus, 4. yhteiskunnallinen sitoutuneisuus, 5. kokoelmaobjektin vaiheiden tuntemus, 6. tekniset ja valmistustekniset näkökohdat sekä 7. valmistajatiedot ja 8. kunto. Kriteerit 1–4 sitovat objektin laajempaan kokonaisuuteen museon kokoelmassa sekä vastaaviin kansallisiin ja kansainvälisiin kokoelmiin. Arviointikriteerit 5–8 ovat objektikohtaisia kriteerejä, jotka määrittävät kohteen kontekstietojen tason ja kunnan. Se, mitkä arviointikriteerit otetaan kunkin objektin kohdalla käyttöön, riippuu kokoelman luonteesta. Arviointia on pyritty täsmentämään ja helpottamaan pisteyttämällä objektit 0–5 pisteen välille.¹³⁸

3.6.2 Asiakirjallisen kulttuuriperinnön kokoelmien suojausluokittelu

Asiakirjallisen kulttuuriperinnön suojeleminen häiriö- ja poikkeusoloissa perustuu mahdollisimman pitkälti normaaliolojen järjestelyihin. Tämä tarkoittaa sitä, että arkistonmuodostajat hoitavat asiakirjahallintoaan arkistolain¹³⁹ edellyttämällä tavalla.¹⁴⁰

Arkistolaitos antoi 21.8.2007 määräyksen ja ohjeet arkistotiloista (KA 1386/40/2007). Arkistotilaohjeen määräykset koskivat arkistonmuodostajien lähi- ja päätearkistotiloja, joissa säilytetään ensisijaisesti pysyvästi säilytettäviä ja organisaation toiminnan jatkuvuuden kannalta keskeisiä asiakirjoja. Arkistotilaohjeen avulla on pyritty varmistamaan, että arkistotilat suojaavat asiakirjakokoelmia yhteiskunnan normaali-, häiriö- ja poikkeusolojen aikana. Määräysten avulla on pyritty ehkäisemään lähi- ja päätearkistoihin sijoitettujen asiakirjojen altistuminen muun muassa: veden ja haitallisen kosteuden, tulen ja palokaasujen, liiallisen lämpenemisen ja valon, ilman epäpuhtauksien, ilkvallan sekä vahingonteon ja luvattoman käytön varalta.¹⁴¹

Arkistolaitos on antanut vuonna 2003 ohjeen (KA 62/40/2003) asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa. Ohjeen ensisijaisena tarkoituksena on turvata organisaatioiden toiminnan kannalta välttämättömien sekä tutkimuksellisesti,

¹³⁸ Palo-Oja & Willberg 2000, 73.

¹³⁹ Arkistolaki 831/1994

¹⁴⁰ Arkistolaitos 2003: Ohje asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (62/40/2003), 2.

¹⁴¹ Arkistolaitos 2003: Määräys ja ohjeet arkistotiloista (KA 1386/40/2007), 4.

oikeudellisesti ja taloudellisista syistä säilytettävien asiakirjojen säilyminen poikkeusoloissa. Sähköisten asiakirjojen ja tietokantojen kohdalla raja normaali-, häiriö- ja poikkeusolojen varautumistarpeiden välillä on häviämässä. Laajojen järjestelmäkokonaisuuksien ylläpito edellyttää myös normaalioloissa varautumista toimintahäiriöihin ja laajoihin keskeytyksiin. Varautumistoimenpiteet sähköisten asiakirjojen ja tietokantojen säilyttämiseksi ovat normaalioloissa samankaltaisia kuin häiriö- ja poikkeusoloissa.¹⁴²

Arkistolaitoksen ohjeessa on velvoitettu organisaatiot itse määrittelemään arkistokokoelmiensa suojaamistarpeen sekä nimeämään ne kokoelmien suojaamistoimenpiteet, joihin on ryhdyttävä kriisi- ja onnettomuustilanteissa. Arkistolaitoksen ohjeessa suojeltavat asiakirjat on sijoitettu kolmeen suojeluluokkaan, joita ovat: 1. toiminnan jatkumisen kannalta välttämättömät asiakirjat, 2. tutkimuksellisista, juridisista tai taloudellisista syistä suojeltavat asiakirjat sekä 3. muut asiakirjat.¹⁴³ Arkistokokoelmien suojaluokittelussa pääpaino näyttäisi olevan organisaation toiminnan jatkuvuuden kannalta tärkeissä asiakirjakokoelmissa, kun taas Tampereen museoiden kokoelmien arvoluokittelussa korkeinta suojelua edellyttävät kokoelmien kulttuurihistoriallisesti arvokkain osa.

Suojeluluokkaan yksi sijoitettavat asiakirjat määritellään organisaation toimintaa säätelevien lakien, säädöksen ja hallinnollisten ohjeiden pohjalta. Ensimmäiseen suojeluluokkaan sijoitettavien asiakirjojen määrittelyssä on Arkistolaitoksen mukaan pitäydyttävä olennaisissa asiakirjoissa, joilla organisaation toiminta voidaan turvata poikkeusoloissa ja kriisitilanteissa.¹⁴⁴

Ensimmäiseen suojeluluokkaan saattaa kuulua pysyvästi säilytettävien asiakirjojen lisäksi määräajan säilytettäviä asiakirjoja. Asiakirjojen käytännön tarpeellisuuden vuoksi saattaa olla tavallista, että suojeluluokkaan yksi kuuluvia asiakirjoja voidaan säilyttää normaalioloissa käsiarkistossa tavallisissa toimistotiloissa. Poikkeusoloissa ja kriisitilanteissa nämä toimistotiloihin sijoitetut

¹⁴² Arkistolaitos 2003: Ohje asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (62/40/2003), 2.

¹⁴³ Arkistolaitos 2003: Ohje asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (62/40/2003), 3.

¹⁴⁴ Arkistolaitos 2003: Ohje asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (62/40/2003), 3.

asiakirjat siirretään turvaan ensimmäisenä ja evakuointivaiheessa evakuoidaan ensimmäisinä.¹⁴⁵

Toiseen suojeluluokkaan kuuluvat aineistot ovat tavallisesti pysyvästi säilytettäviä. Suojeluluokan asiakirjat voivat olla esimerkiksi tutkimuksellisesti arvokkaita tai ne saattavat olla yksityishenkilöiden ja yhteisöjen oikeusturvan tai taloudellisten etujen kannalta tärkeitä. Arkistolaitoksen ohjeiden mukaisesti rakennettuihin lähi- ja päätearkistotiloihin sijoitetut kokoelmat voidaan säilyttää ilman erityistoimenpiteitä poikkeusoloissa päätearkistotiloissa, mikäli sotatilan tai muun kriisitilanteen aiheuttaman uhan torjuminen ei edellytä kokoelmien siirtämistä tai evakuointia toisaalle.¹⁴⁶

Suojeluluokkaan kolme on sijoitettu sellaiset asiakirjat, joiden turvaaminen ei edellytä erityistoimenpiteitä poikkeusoloissa. Jos kolmanteen suojeluluokkaan määriteltyjä asiakirjoja säilytetään päätearkistotiloissa, saattaa olla välttämätöntä siirtää ne toisaalle säilytettäväksi, jotta päätearkistotilaan voidaan sijoittaa ensimmäisiin suojeluluokkiin kuuluvia aineistoja.¹⁴⁷

Jokaiseen suojeluluokkaan kuuluviin aineistoihin voi kuulua yhteiskunnan ja yksilöiden turvallisuuden kannalta tärkeitä asiakirjoja ja tietoja. Näiden asiakirjojen joutuminen väärin käsiin on estettävä myös häiriö- ja poikkeusolojen aikana. Arkistokokoelmien suojelua suunniteltaessa myös tietosuojaan on kiinnitettävä erityistä huomiota. Arkistokokoelmien suojuokittelu on tehtävä myös sähköisessä muodossa oleville asiakirjoille. Arkistonmuodostajien tärkeät tietojärjestelmät on suojeltava kokonaisuutena järjestelmän toiminnallisuus varmistaen.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Arkistolaitos 2003: Ohje asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (62/40/2003), 3.

¹⁴⁶ Arkistolaitos 2003: Ohje asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (62/40/2003), 4.

¹⁴⁷ Arkistolaitos 2003: Ohje asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (62/40/2003), 4.

¹⁴⁸ Arkistolaitos 2003: Ohje asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (62/40/2003), 4.

4 MAANMITTAUSLAITOKSEN PÄÄTEARKISTOTILOJEN ONNETTOMUUDET VUOSINA 1994 JA 2004

Jyväskylässä sijaitseva Maanmittauslaitoksen arkisto aloitti toimintansa vuoden 2005 alussa Jyväskylän maakunta-arkiston vieressä. Maanmittauslaitoksen arkistoon on koottu Suomen kaikkien maanmittaustoimistojen pysyvästi säilytettävät toimitusasiakirjat ja kartat. Suuri osa maanmittaustoimituksissa syntyvistä asiakirjoista ja kartoista on pysyvästi säilytettävää asiakirjallista kulttuuriperintöä. Maanmittauslaitoksen päätearkistojen keskittämällä on pyritty varmistamaan pysyvästi säilytettävien arkistoaineistojen säilyminen tuleville sukupolville.¹⁴⁹

Tutkimuksessa esitellään kaksi Maanmittauslaitoksen organisaatiossa tapahtunutta onnettomuutta, joista saatiin tietoa arkistonjohtaja Marja Rantalaa haastattelella. Maanmittauslaitoksen Uudenmaan toimiston päätearkistotilassa tapahtui vuonna 1994 vesivahinko, jonka seurauksena pysyvästi säilytettäviä maanmittausasiakirjoja ja kartoja kastui Rantalan mukaan yhden arkistohyllyn alueelta. Onnettomuuden jälkeen aineistojen ensiapukonservointi päästiin aloittamaan noin vuorokauden viiveellä.¹⁵⁰

Vuonna 2004 tapahtui toinen onnettomuus: Maanmittauslaitoksen arkistorakennuksen rakennusvaiheen kattopalo. Vaikka arkistokokoelmia ei vaurioitunut, onnettomuus esitellään tutkielmassa, koska se vaikutti merkittävästi arkistorakennuksen turvallisuusjärjestelyihin ja -parannuksiin ennen kuin rakennus otettiin arkistokäyttöön.¹⁵¹

4.1 Uudenmaan toimiston päätearkiston vesivahinko vuonna 1994

Maanmittauslaitoksen Uudenmaan toimisto ja sen arkisto sijaitsevat Helsingin Pasilassa. Vesivahinko tapahtui vuonna 1994 toimiston päätearkistotilassa, joka oli rakennettu arkistolaitoksen määräysten mukaisiksi päätearkistotilaksi.

¹⁴⁹ Maanmittauslaitos 17.7.2009: Maanmittauslaitoksen arkisto, verkkolähde.

¹⁵⁰ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁵¹ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

Rakennus, jossa arkistotilat sijaitsivat ei ollut yksinomaan Maanmittauslaitoksen tai sen arkiston käytössä.¹⁵²

Päätearkistotilojen yläpuolella sijaitsi parturi-kampaamoliike, jonka toimitiloihin viikonloppuna murtauduttiin. Tällöin kampaamon WC-kalusteet rikkoutuivat ja liikkeessä syntyi vesivahinko. Vesi pääsi tunkeutumaan kampaamon toimitiloista lattiarakenteiden läpi Maanmittauslaitoksen Uudenmaan toimiston päätearkistotilaan. Arkistotilassa pysyvästi säilytettävää maanmittausasiakirja- ja kartta-aineistoa kastui Marja Rantalan (2009) mukaan yhden hyllyn alueelta. Vesivahinko ei aiheuttanut arkistotilassa lisäonnettomuuksia.¹⁵³

Koska onnettomuus tapahtui viikonloppun aikana, kokoelmien pelastustöihin päästiin hieman viiveellä maanantaina. Kokoelmia ei evakuoitu arkistotilasta vaan ne siirrettiin kastuneesta arkistohyllyköstä toisaalle arkistotilaan konservointia ja kuivattamista varten. Pelastuslaitoksen tehtävänä oli veden poisto arkistotilasta. Maanmittauslaitoksen oma henkilökunta paperikonservaattori Pirkko Nurmisen johdolla hoiti arkistoaineiston ensiapukonservoinnin ja kuivattamisen. Vaurioituneista asiakirjoista täytettiin konservointilomakkeet.¹⁵⁴

Arkistossa olleet asiakirjat olivat jo ennen vesivahinkoa olleet käytön kuluttamia, joten oli vaikea arvioida, mitkä mekaaniset vauriot olisivat aiheutuneet kastuneen arkistoaineiston käsittelystä konservoinnin yhteydessä. Arkistoaineiston kosteusvahingossa kärsimät tyypilliset vauriot olivat värien leviäminen sekä kastuneiden paperiasiakirjojen tarttuminen toisiinsa. Värien leviämistä ilmeni asiakirjoissa siitäkin huolimatta, että arkistoaineiston oletettiin olleen arkistokelpoisin menetelmin ja materiaalein valmistettuja.¹⁵⁵

Arkistoaineistoa ja karttoja lähdettiin nopeasti kuivattamaan ilmakeiväysmenetelmin. Asiakirjat ja kartat, joista värit olivat päässeet pahasti leviämään, kopioitiin, jotta aineiston informaation sisältö olisi saatu säilymään. Henkilökunta valikoi vaurioituneesta aineistosta ne asiakirjat, jotka kuivatuksen jälkeen puhdistettiin ja suoritettiin heti. Osa aineistosta jäi odottamaan

¹⁵² Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁵³ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁵⁴ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁵⁵ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

myöhempää konservointia. Koska aineisto saatiin kuivatettua suhteellisen nopeasti, homevaurioita kastuneeseen asiakirja-aineistoon ei päässyt syntymään. Levinneiden värien aiheuttamia värjäytymiä ei tietävästi saatu ainakaan kokonaan asiakirjoista poistettua.¹⁵⁶

Vesivahingossa vaurioitui vain pieni määrä koko päätearkistotilan aineistosta. Vahingoittuneiden arkistokokoelmien pelastustöistä vastasivat laitoksen omat työntekijät paperikonservaattori Pirkko Nurmisen johdolla. Asiantuntevan henkilökunnan toiminnalla pystyttiin mahdollisesti minimoimaan jälkihoidon aiheuttamien kokoelmavaurioiden muodostuminen, joivat olisivat voineet olla esimerkiksi mekaaniset vauriot ja paperimateriaalin repeäminen sekä homevauriot ja laajemmat kosteusvauriot. Pelastuslaitos huolehti veden poistosta arkistotilasta. Päätearkistotilan kuivattaminen jäi tietävästi muiden toimijoiden tehtäväksi.¹⁵⁷

Rantalan näkemyksen mukaan vuoden 1994 onnettomuudessa arkistokokoelmien kannalta merkittävin uhka oli, että samassa rakennuksessa, johon päätearkistotila oli rakennettu, oli vuokralla myös muita toimijoita. Maanmittauslaitoksen Uudenmaan toimisto tuskin osasi varautua päätearkistotilan vesivahinkoon. Oli sattuma, että arkistotilan yläpuolella olevaan parturi-kampaamoon murtauduttiin ja että tämän murron yhteydessä liikkeen WC-kalusteet rikkoutuivat ja aiheuttivat veden pääsyn Maanmittauslaitoksen päätearkistotilaan. Koska onnettomuus tapahtui viikonloppuna ja onnettomuus havaittiin vasta maanantaina, pelastustöihin päästiin noin päivän viiveellä.¹⁵⁸

4.2 Rakenteilla olleen arkiston kattopalo vuonna 2004

Maanmittauslaitoksen arkistolle oltiin vuonna 2004 rakentamassa arkistokäyttöön suunniteltua keskitettyä päätearkistorakennusta Jyväskylään. Rakennus sijoitettiin muutama vuosi aikaisemmin valmistuneen Jyväskylän maakunta-arkiston viereen. Arkistonjohtaja Marja Rantala oli osallistunut alusta asti rakennuksen suunnittelu- ja rakennustöiden valvontaan. Rakennuksen turvallisuussuunnittelua varten oli laadittu riskianalyysi, jonka perusteella rakennuksen turvallisuusvarustelu oli

¹⁵⁶ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁵⁷ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁵⁸ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

suunniteltu ja toteutettu. Rakennus oli Arkistolaitoksen tarkastama ja päätearkistokäyttöön määräysten mukaisesti rakennettu. Maanmittauslaitoksen arkistorakennusta pyrittiin rakentamaan ”*terve talo*”¹⁵⁹ -periaatteen mukaisesti.¹⁶⁰

Rakennustöiden loppuvaiheessa joulukuussa 2004 tapahtui rakennusvaiheessa olleen vesikaton palo. Arkistorakennus oli jo niin valmis, että sen suunniteltu luovuttamispäivä käyttäjälle oli kuukauden päässä. Rakennus oli kattopalon syttyessä täysin kalustettu ja varusteltu. Talotekniikka oli täysin valmis, mutta arkistokokoelmia ei oltu siirretty rakennukseen, koska rakennusta ei oltu luovutettu käyttäjälle. Tulipalon havaitsi rakennuksen vieressä sijaitsevan Jyväskylän maakunta-arkiston siivoaja aamulla kello 6 töihin tullessaan. Siivoaja soitti palokunnan paikalle. Kattopalon arveltiin olleen rakennustöiden aiheuttama, vaikka varsinaista syttymissyötä ei pystytty varmuudella saamaan selville.¹⁶¹

Pelastusviranomaiset tulivat paikalle nopeasti ja sitten arkistonjohtaja Marja Rantalaan oltiin yhteydessä välittömästi. Palopaikalle saapuivat rakennuttajakonsultti, rakennusyhtiön edustajat sekä vastaava rakennusmestari. Kattopalon sammutustyöt toteutettiin yhteistyössä konsultoiden siten, että sammutustyöt olisivat aiheuttaneet mahdollisimman vähäiset vauriot rakennukselle.¹⁶²

Maanmittauslaitoksen arkistonjohtaja oli aamulla matkalla Helsinkiin, mutta häneen pidettiin puhelinyhteyttä päivän aikana. Sammutustöissä päädyttiin hallitun polton tekniikan käyttämiseen. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että pelastuslaitos antoi rakennuksen kattorakenteen palaa, jotta sammutustöissä ei olisi jouduttu käyttämään vettä. Samaa sammutustekniikkaa olisi käytetty Rantalan mukaan, jos rakennuksessa olisi ollut asiakirja-aineistoja. Sammutustöissä päädyttiin ratkaisuun, jossa rakennuksen katto sekä katolle

¹⁵⁹ Terveen talon kriteerit pohjautuvat sisäilmasto-, puhtaus- ja materiaaliluokituksiin. Kriteeristön ovat laatineet työryhmä tutkimuspäällikkö Jarek Kurnitskin, professori Olli Seppänen ja Teknillisen korkeakoulun LVI-laboratorio. Terveen talon kriteerit kuvaavat ne suunnittelun ja rakentamisen vaatimukset, joilla aikaansaadaan toimivat, terveelliset ja vaaditut sisäilmasto-olosuhteet täyttävä rakennus. Kriteerit on tarkoitettu käytettäväksi rakennushankkeen kaikissa vaiheissa. (Tekes 7.3.2003: 2,5.)

¹⁶⁰ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁶¹ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁶² Rantala 22.5.2009: haastattelu.

sijoitetut ilmanvaihto- ja jäähdytysjärjestelmät menetettiin, mutta rakennus ja talotekniikka pystyttiin pelastamaan.¹⁶³

Sammutustöissä onnistuttiin niin hyvin, että kun arkistonjohtaja palopäivän iltapäivänä kulki arkistotiloissa, rakennuksessa toimivat kaikki sähköt. Arkistotilat olivat Rantalan mukaan vahingoittumattomia. Ainoastaan rakennuksen pohjoispään ylimmässä kerroksessa oli hieman sammutusvesijälkiä, sillä sammutustöiden yhteydessä oli jouduttu jonkin verran käyttämään vettä. Veden käytön vaikutusten seurauksena oli päädytty ratkaisuun, että vettä ei sammutustöissä käytetä. Näin voitiin valita Rantalan mukaan paras mahdollinen sammutustapa sekä rakennuksen että arkistokokoelmien kannalta, jos kokoelmia rakennuksessa olisi ollut. Tässä onnettomuudessa rakennuksen talotekniikan ja kalusteiden vauriot saatiin mahdollisimman vähäisiksi. Mitään konservointihenkilöstöä ei ollut tarvetta käyttää, koska rakennuksessa ei ollut kokoelmia. Savun muodostuminen rakennuksen sisälle pystyttiin estämään.¹⁶⁴

Onnettomuuden jälkeen tutkimus- ja korjaustyöt tehtiin vakuutusyhtiön valvonnassa. Ennen korjaustöiden alkamista rakennukselle tehtiin lujuusmittauksia ja sen rakenteet tutkittiin. Rantalan mukaan rakenteiden todettiin palon yhteydessä vahvistuneen. Jonkin verran jouduttiin tekemään kuivaustöitä. Rakennuksen ilmastointikanavat tutkittiin eikä mitään perusteellisia puhdistustoimenpiteitä ilmastointikanaviin jouduttu tekemään kaikilta osin. Korjaustyöt kohdistuivat rakennuksen katon sekä ilmastointi- ja jäähdytysjärjestelmän jälleenrakentamiseen. Joitakin arkistokalusteita kolmannen kerroksen makasiineista jouduttiin purkamaan ja puhdistamaan, sillä niissä oli savu-, noki- ja sammutusvesivaurioita.¹⁶⁵

Onnettomuuden jälkeen Maanmittauslaitoksen arkistolle ja sen toimitiloille laadittua turvallisuus- ja pelastussuunnitelmaa tarkasteltiin uudelleen. Varmistettiin esimerkiksi se, että suunnitelmiin oli yksityiskohtaisesti kuvattu tiedonkulku onnettomuustilanteissa. Koska vesikaton tulipalon syttymissyötä ei

¹⁶³ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁶⁴ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁶⁵ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

saatu selville, onnettomuus johti myös arkistorakennuksen turvallisuuden teknisiin parannuksiin. Hälyttimien määrää lisättiin rakennuksen katolla.¹⁶⁶

Maanmittauslaitoksen arkiston koko henkilöstö on saanut onnettomuuden jälkeen alkusammutuskoulutuksen. Arkistolla on oma turvallisuuspäällikkö ja rakennuksen jokaisella kerroksella on oma turvallisuusvastaava ja heidän varahenkilönsä onnettomuustilanteita varten. Rakennuksessa pidetään tietyin väliajoin pelastusharjoituksia, joissa kerrataan sekä henkilö- että aineistoturvallisuuden toimenpiteitä onnettomuustilanteissa. Kaikki arkiston työntekijät tekevät ilmoituksia turvallisuuspäällikölle turvallisuuteen liittyvistä puutteista. Turvallisuuspäällikkö käsittelee ilmoitukset ja aloittaa arvioinnin mitä havaituille puutteille tehdään vai tehdäänkö mitään. Hän laatii toimintasuunnitelman riskien vähentämiseksi tai poistamiseksi. Turvallisuuskysymysten suunnittelussa organisaatiolla on taustatukena koko Maanmittauslaitoksen turvallisuuspäällikkö. Turvallisuuskysymysten suunnitteluvastuu on pääasiassa arkiston turvallisuuspäälliköllä ja arkistonjohtajalla.¹⁶⁷

Yksi osa riskien hallintaa on se, että Maanmittauslaitoksen arkistoaineistot ja arkistotietojärjestelmät ovat kahdennettuja. Aineistot on kahdennettu joko mikrofilmille tai digitaaliseen muotoon. Tämä poikkeuksellinen toimintatapa johtuu siitä, että arkistoaineisto on paitsi kulttuurihistoriallisesti myös juridisesti hyvin merkittävää yhteiskunnan perustietovarantoa. Aineiston informaation sisältö toimii monen yhteiskunnan perusrekisterin pohjana. Kahdennettuja tallenteita säilytetään useassa eri paikassa muun muassa Itä-Suomessa.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁶⁷ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

¹⁶⁸ Rantala 22.5.2009: haastattelu.

5 TYRVÄÄN PYHÄN OLAVIN KIRKON TUHOPOLTTO VUONNA 1997

Tyrvään Pyhän Olavin kirkko on yksi Suomen evankelis-luterilaisten seurakuntien hallussa olevasta 82 niin sanotuista keskiaikaisista kirkkorakennuksista sekä yksi Suomen 40 autiokirkoista. Rakennus oli käytössä seurakunnan pääkirkkona 1800-luvulle asti, jolloin sitä alettiin pitää liian ahtaana. Tyrvään uusi kaksitorninen kirkko muurattiin tiilistä vuosina 1848–1855 Hätinniemeen nykyisen Vammalan kaupungin keskustaan, jonne myös asutuksen painopiste oli siirtynyt. Viimeinen jumalanpalvelus vanhassa kirkossa pidettiin tuomiosunnuntaina vuonna 1855. Kirkkorakennus jäi tyhjilleen, mutta sen sisäosia ei kuitenkaan purettu.¹⁶⁹

Markus Hiekkasen mukaan monet Tyrvään Pyhän Olavin kirkon piirteet ovat viitanneet siihen, että rakennusta suunniteltiin ja muurattiin vuosien 1490 ja 1540 välisenä aikana. Ilmeisesti rakennusaika on vuosina 1506–1516. Hiekkanen on arvioinut rakennusmestarin olevan sama henkilö, joka suunnitteli myös muita Satakunnan kirkkoja, muun muassa Sastamalan kirkon.¹⁷⁰

Kirkon runkokuone on suhteellisen pieni ja se rakennettiin samanaikaisesti sakariston kanssa. Asehuone rakennettiin kirkon valmistumisen jälkeen. Sen tarkempi rakentamisajankohta on tuntematon, mutta se on saatettu rakentaa niinkin myöhään kuin 1600-luvulla. Kirkon ulkomitat ovat: pituus 27,1 metriä ja leveys 14,5 metriä. Kirkkorakennus on muurattu melko suurikokoisista luonnonkivistä. Rakennuksen eteläseinän pääsisäänkäynti, länsiseinän sivusisäänkäynti ja papinovi olivat hyvin alkuperäisessä asussaan ennen tulipaloa. Samoin ikkunat olivat säilyneet keskiaikaisessa asussaan tiilipuitteita myöden.¹⁷¹

Ennen vuoden 1997 tuhopolttoa Tyrvään kirkko oli edellisen kerran palanut 1600-luvun alkupuolella. Kirkkoon oli rakennettu laudoista tasalakinen tynnyriholvi vuonna 1747. Rakennuksen renessanssihenkinen paanukatto valmistui seuraavana vuonna. Kirkon sisätiloista ei ole löydetty seinämaalauksia. Rakennuksen ainoat

¹⁶⁹ Hiekkanen 2007, 263.

¹⁷⁰ Hiekkanen 2007, 261,263.

¹⁷¹ Hiekkanen 2007, 261, 263.

kalkkimaalaukset on havaittu rakennuksen ulkoseinässä. Kirkkosalin saarnatuoli oli valmistunut jo vuonna 1646. Penkit olivat vuosilta 1664-1666.¹⁷²

5.1 Kirkon tuhopoltto

Tyrvään Pyhän Olavin kirkkoon murtauduttiin ikkunan kautta sunnuntai aamuyöllä 21. syyskuuta vuonna 1997.¹⁷³ Murtautuja etsi kirkosta jotain varastettavaa, mutta mitään arvokasta myytävissä olevaa tavaraa ei rakennuksesta löytynyt. Poistuttuaan kirkosta hän arveli jättäneensä rakennukseen sormenjälkiään ja siksi palasi rakennukseen. Peittääkseen jälkensä, hän asetti kirkkosalin penkkien alle kynttilöitä ja katsoi, että kirkko syttyi palamaan.¹⁷⁴ Tämän jälkeen hän poistui kirkosta. Palon on arvioitu syttyneen kirkkorakennuksessa kolmen – neljän aikaan aamuyöllä. Rakennuksessa ei ollut murtohälytysjärjestelmää eikä automaattista paloilmaisin- tai sammutusjärjestelmää.¹⁷⁵ Palon havaitsivat kirkon läheisyydessä asuneet ihmiset aikaisin aamulla ja he ilmoittivat palosta hätäkeskukseen.¹⁷⁶

Sunnuntaina 21. syyskuuta noin kello 6.30–7.00 Sastamalan seurakunnan kirkkoherra Osmo Ojansivu sai puhelinsoiton hätäkeskuksesta. Hänelle ilmoitettiin, että vanha kirkko palaa. Kirkkoherra lähti heti Pyhän Olavin kirkolle. Mitään ei ollut enää tehtävissä. Tuho oli totaalinen puoli kahdeksan maissa. Rakennuksen kaikki puuosat olivat palaneet ja katto oli romahtanut. Kirkkosali oli palanut. Kirkkorakennuksen kivirakenteet ja 1500-luvun alussa muuratut päätykolmiot olivat edelleen pystyssä.¹⁷⁷

Onnettomuuspaikalla tuuli voimakkaasti Tyrvään kylästä pois päin. Pelastuslaitos keskittyi Osmo Ojansivun mukaan tulipalon sammuttamiseen mahdollisimman oikeaoppisesti. Palon leviäminen ympäristöön pyrittiin estämään. Sammutustöissä käytettiin vettä. Ojansivun arvion mukaan veden käyttö ei tiettävästi aiheuttanut rakennuksessa ylimääräisiä vaurioita. Toisaalta hän kuitenkin totesi, että

¹⁷² Hiekkänen 2007, 263-265.

¹⁷³ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁷⁴ Laurila 2004, 123; Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁷⁵ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁷⁶ Laurila 2004, 123.

¹⁷⁷ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

rakennuksen kiviaines ja mahdollisesti myöskin keskiaikaiset muurauslaastit kärsivät merkittäviä vaurioita tulipalon ja kuumuuden seurauksena. Kaikki liika ja noki paloi seinistä.¹⁷⁸ Kirkkorakennuksen seinät lasittuivat kirkkaan valkeiksi hyvin nopeasti onnettomuuden jälkeen. Markus Hiekkasen mukaan seinien yksityiskohtia kuitenkin hävisi tulen ja sammutusveden rapauttaessa seinäpintoja.¹⁷⁹

Palaneiden puuosien jäänteet tutkittiin ja dokumentoitiin.¹⁸⁰ Tuhopoltossa säilyi joitakin lattialla olleita hirsiiä ja hirsirakennelmia niin, että ne voitiin käyttää uudelleen kirkon jälleenrakentamisessa. Myös alttarin tukirakenteet säilyivät tulipalossa ja ne jäivät paikoilleen kirkkoon jälleenrakentamistöiden aikana.¹⁸¹ Lisävaurioiden estämiseksi palaneen kirkon rauniot suojattiin sateelta hyvin pian sammutustöiden päätyttyä.¹⁸²

5.2 Kirkon jälleenrakentaminen

Vammalan seurakuntayhtymän saama laaja kannustus ja tuki johti siihen, että seurakuntayhtymän yhteinen kirkkovaltuusto päätti jo syyskuussa 1997 jälleenrakentaa Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopolttoa edeltäneeseen ulkoasuunsa.¹⁸³ Kirkkoa jälleenrakennettiin pääosin talkootyönä vuosina 1997–2009. Seurakunnalla oli käytettävissään maan parhaat arkkitehdit ja asiantuntijat kirkon korjaustöiden suunnittelussa.¹⁸⁴

Suomen ICOMOS oli seurakuntayhtymälle tärkeä yhteistyötaho, kun pohdittiin millainen olisi oikea tapa jälleenrakentaa Tyrvään Pyhän Olavin kirkon kaltainen kulttuuriperintökohde.¹⁸⁵ Museovirasto oli mukana kirkon pelastus- ja korjaustöissä palopäivästä asti tarjoamalla seurakunnalle asiantuntija-apuaan kirkon jälleenrakentamistyöhön.¹⁸⁶ Museoviraston asiantuntijat laativat kirkon

¹⁷⁸ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁷⁹ Hiekkanen 2007, 261.

¹⁸⁰ Laurila 2004, 123.

¹⁸¹ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁸² Laurila 2004, 123.

¹⁸³ Ojansivu 2003, 6.

¹⁸⁴ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁸⁵ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁸⁶ Laurila 2004, 123.

korjaussuunnitelmat ja Vammalan seurakuntayhtymä toteutti työn vuosien 1998 ja 2003 välisenä aikana.¹⁸⁷

Keskeisin kysymys jälleenrakentamisessa oli, miten kirkon kivirakenne korjataan, koska se oli arvokasta kulttuuriperintöä. Tärkeäksi myös koettiin, että kirkon päätykolmiot saadaan pysymään pystyssä. Rakennus ja sen päätykolmiot tutkittiin huolellisesti. Keskiaikainen laasti tutkittiin Åbo Akademiassa. Kirkon jälleenrakentamisesta tehtiin konservointi- ja restaurointisuunnitelma.¹⁸⁸ Restauroinnin aikana kuitenkin väistämättä hävisi tai rikkoutui alkuperäisiä rakennuksen osia, esimerkiksi piikattaessa kivien välisiä saumoja auki ja rapattaessa seinäpintoja uudelleen.¹⁸⁹

Jälleenrakentamisen aikana työmaalla oli palkattuna vain työnjohtaja. Muut työskentelyyn osallistuneet olivat talkoolaisia. Ensin työnjohtajana toimi maalarimestari Tapio Vainio (1997–2000), sitten työnjohtajana toimi puolen vuoden ajan eläkkeelle jäänyt tiehöylätehtaan tuotepäällikkö Veikko Niukkanen. Kevästä 2001 alkaen työnjohtajana toimi Esko Kangasniemi, joka siirtyi talkoolaisesta työnjohtajaksi.¹⁹⁰ Tyrvään Pyhän Olavin kirkon kivityöt teki paikallinen käsi- ja taideteollisuusoppilaitos oppilastyönä. Kivityötä kirkolla tehtiin neljänä kesänä.¹⁹¹

Kirkon sisätilojen sekä erityisesti kuva- ja maalausohjelman jälleenrakentaminen olivat vaikeasti ratkaistavissa olevia kysymyksiä.¹⁹² Kun kirkon uutta sisätilaa alettiin suunnitella, esillä oli useita erilaisia vaihtoehtoja: tarkan kopion tekeminen alkuperäisestä kirkon sisätilasta, täysin modernin sisätilaratkaisun suunnitteleminen tai tunnelmaltaan alkuperäisen kaltaisen interiöörin toteuttaminen. Arkkitehdiksi valittu Ulla Rahola määritteli suunnittelutyönsä lähtökohdaksi ”tilallisen rekonstruktion luomisen”.¹⁹³ Rahola pyrki suunnitelmassaan sisätilan tunnelman palauttamiseen rakentamalla kirkkotila

¹⁸⁷ Ojansivu 2003, 6-7.

¹⁸⁸ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁸⁹ Hiekkänen 2007, 261.

¹⁹⁰ Vammalan seurakunta 12.8.2009: Tyrvään Pyhän Olavin kirkon jälleenrakentajat, verkkodokumentti.

¹⁹¹ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁹² Ojansivu 2003, 7.

¹⁹³ Vammalan seurakunta 12.8.2009: Tyrvään Pyhän Olavin kirkon jälleenrakentajat, verkkodokumentti.

penkkikortteleineen, lehtereineen, saarnatuoleineen, alttarikaiteineen ja alttareineen. Sisätilasta ei pyritty tekemään alkuperäisen kopiota vaan se piirrettiin uudelleen.¹⁹⁴ Arkkitehdin apuna sisätilojen suunnittelussa oli erityinen sisätilatyöryhmä, johon kuului eri alojen asiantuntijoita. Rakennustyöt tehtiin vanhoilla käsityömenetelmillä.¹⁹⁵

Kirkon alttariseinällä oli ennen kirkon tulipaloa keskiaikainen triumfikrusifiksi. Pyhäjärvisäätiö pyrki saamaan luovutetun Karjalan alueella sijainneen Pyhäjärven palaneen kirkon krusifiksin Tyrvään Pyhän Olavin kirkkoon tuhoutuneen triumfikrusifiksin tilalle. Pyhäjärven kirkon krusifiksi oli talvisodan aikana pelastettu palaneesta kirkosta ja Kirkkohallitus oli sijoittanut sen Pellon seurakunnan haltuun. Pyhäjärvisäätiön aloitteesta krusifiksi saatiin Vammalaan. Entinen museonhoitaja Esko Pietilä konservoi krusifiksin ennen sen sijoittamista Pyhän Olavin kirkkoon.¹⁹⁶

Vammalan seurakuntayhtymän yhteinen kirkkovaltuusto päätti kesäkuussa 2003, että Tyrvään Pyhän Olavin kirkon uudet maalaukset sijoitetaan vanhoille paikoilleen tulipalossa tuhoutuneiden kuva-aiheiden mukaan. Kirkkomaalausten tekijöiksi valittiin taitelijat Osmo Rauhala ja Kuutti Lavonen. Taiteilijoiden edellytettiin käyttävän figuratiivista ja esittävää kuvataidetta. Näin maalausten restauroinnissa toteutui jälleenrakentamisen perusajatus; ei alkuperäisen kopioiminen vaan alkuperäisen tunnelman palauttaminen 2000-luvun muotokielellä. Tyrvään Pyhän Olavin kirkon 101 maalausta käsittävä kokonaisuus julkistettiin lauantaina 15. elokuuta 2009.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Ojansivu 27.5.2009: haastattelu.

¹⁹⁵ Vammalan seurakunta 12.8.2009: Tyrvään Pyhän Olavin kirkon jälleenrakentajat, verkkodokumentti.

¹⁹⁶ Ojansivu 2003, 7.

¹⁹⁷ Vammalan seurakunta 12.8.2009: Ajankohtaista, verkkodokumentti.

6 VALVILLAN TEHDASMUSEON ARKISTON TULIPALO

Villatehtaiden saneeraustoimet lopettivat Hyvinkäällä perinteisen kankaan valmistuksen. Valvillan museo-hankkeen tavoitteena oli myös lopetettavan kutomon kulttuuriperinnön tallentaminen. Valvilla teki vuonna 1981¹⁹⁸ päätöksen museon perustamisesta ja antoi tilat museon käyttöön. Museon organisointi annettiin insinööri Nils Grandellin ja diplomi-insinööri Esko Talanterän tehtäväksi. Valvillan tehdasmuseo sijoitettiin Yhdistyneiden Villatehtaiden entiseen palokalustorakennukseen.¹⁹⁹ Tehdasmuseon arkisto käsitti 110 hyllymetriä tehtaan historiaan liittyvää aineistoa. Tehdasmuseon arkiston jakaantui kahteen osaan: 1. mallikirjakokoelmaan ja 2. tehtaan historiaan liittyneeseen paperiaineistoon.²⁰⁰

Museon perustamisen aikaan Hyvinkään villatehtaan piha-alueen tehdassalit olivat toiminnassa. Tehtaassa kehrättiin villaa aina vuoteen 1991 asti. Valvilla Oy lahjoitti tehdasmuseon mittavine valokuva-, kangasmallikirja- ja teollisuusarkistoineen Hyvinkään kaupungille vuoden 1994 alusta lähtien.²⁰¹ Kaupunki otti lahjoituksen vastaan ja kokoelmia pidettiin avoinna ensisijaisesti tutkijoita varten.²⁰²

Hyvinkään Wanhalla Villatehtaalla toimiva Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto toteuttaa kaupunginmuseon tehtäviä. Osasto ylläpitää ja kartuttaa hyvinkääläisten tietoutta oman kotikaupunkinsa kulttuurista, historiasta ja ympäristöstä. Se tallentaa ja tutkii sekä kartuttaa kokoelmiinsa paikkakunnan kulttuurihistoriallista esineistöä, kuvamateriaalia, asiakirjoja ja suullista perimätietoa. Kulttuurihistoriallisen osaston esinekokoelmat ja arkistot ovat myös laajentuneet monista yksityishenkilöiden tekemistä lahjoituksista. Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto tuottaa kaupungille kulttuurihistoriallisia julkaisuja, näyttelyitä, esitelmiä ja opastuskierroksia

¹⁹⁸ Kasnio & Lindberg 2004, 1.

¹⁹⁹ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osasto 20.8.2009: Valvillan tehdasmuseo, verkkodokumentti.

²⁰⁰ Kasnio & Lindberg 2004, 1.

²⁰¹ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osasto 20.8.2009: Valvillan tehdasmuseo, verkkodokumentti.

²⁰² Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

paikallishistoriallisesti tärkeitä kohteista ja aiheista. Osasto vastaa Valvillan tehdasmuseon toiminnasta.²⁰³

Valvillan tehdasmuseo esittelee insinööri Ossian Donnerin vuonna 1892 perustaman villakehräämön yli 100-vuotista historiaa ja kasvamista yhdeksi maamme suurimmista ja monipuolisimmista tekstiilitehtaista. Hyvinkään kutomateollisuus mahdollisti paikkakunnan kehittymisen Pohjois-Uudenmaan suurimmaksi kaupungiksi. Organisaatiouudistusten muodossa villatehtaan nimenä oli ensin Yhdistyneet villatehtaat (YVT) ja sotien jälkeen Helsingin Verkatehtas (Heves).²⁰⁴

6.1 Tehdasmuseon arkiston tulipalo

Valvillan tehdasmuseon arkistotilan alapuolella oleva tehdassali oli vuokrattuna viimeisiä päiviä metallialan yritykselle. Tehdassalin katto, joka muodosti samalla myös Valvillan tehdasmuseon arkistotilan lattian, oli rakennettu puusta. Tehdassalissa vuokralla ollut yritys oli toiminut alihankkijana. Yritys hitsasi ja rakensi toimitiloissaan hissien osia. Alihankintatöiden päätyttyä yritys oli siirtämässä toimintaansa toisaalle. Se oli rakentanut vuokraamaansa tehdassaliin suuret metallituet ja nosturin, joita käytettiin muun muassa metallilevyjen polttoleikkauksessa. Yrityksen työntekijöillä oli voimassa olevat tulityöluvat.²⁰⁵

Onnettomuutta ennen yrityksen työntekijät olivat polttoleikanneet raskasta metallilevyä noin puolen metrin päässä tehdassalin katosta traktorin korissa seisten. Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalon sytytti mitä ilmeisimmin metallilevyn polttoleikkauksen aiheuttama kuumuus ja hitsauskipinä. Arkiston tulipalo syttyi tehdassalin puukatosta ja se levisi arkistotilan lattiarakenteisiin 23.9.2003. Metallialan yrityksen työntekijä oli työskentelynsä jälkeen ehtinyt

²⁰³ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osasto 20.8.2009: Kulttuurihistoriallinen osasto, verkkodokumentti.

²⁰⁴ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osasto 20.8.2009: Valvillan tehdasmuseo, verkkodokumentti.

²⁰⁵ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

ajamaan Forssaan, kun hän kuuli Wanhalla Villatehtaalla syttyneestä tulipalosta.²⁰⁶

Amanuenssi Lea Bergström havaitsi työhuoneensa ikkunan ohi leijuvia ruskeita savupilviä ennen kuin hän sai tiedon tehdasmuseon arkiston palosta. Bergström oli arvellut palon syttyneen Wanhan Villatehtaan rakennusten läheisyydessä sijainneella rakennustyömaalla. 1900-luvun alusta peräisin olevat Valvillan tehdasmuseon arkiston alkuperäiset märkäspriklerit olivat hälyttäneet pelastuslaitoksen paikalle. Tehdasmuseon henkilökunta sai tiedon tulipalosta, kun palopaikalle olivat pelastuslaitoksen lisäksi saapuneet myös poliisin rikostutkijat.²⁰⁷

Rikostutkijat saapuivat museon toimistoon, jossa amanuenssi Lea Bergström oli, rakennuksen ikkunan kautta. He näyttivät Bergströmille rakennuksen kartasta, mikä osa rakennuksesta paloi, ja hän totesi kyseessä olevan tehdasmuseon arkistotilan. Hyvinkään taidemuseo oli antanut arkiston yhteydestä säilytystilaa erään edesmenneen taiteilijan alaikäiselle perilliselle isänsä töiden varastointiin. Museoavustaja Ritva Koivistoinen oli sillä aikaa palannut lounastauoltaan ja hän seisoi Wanhan Villatehtaan piha-alueella.²⁰⁸

Amanuenssi Lea Bergström pyysi, että hän pääsisi taidemuseon amanuenssin kanssa katsomaan sisäkautta palopaikkaa. Bergström seurasi savusukeltajia erään taiteilijan ateljän läpi. Kun savusukeltajat viimein saivat arkiston oven auki, Bergström totesi arkiston kirjasto-osaston olevan ilmiliekeissä. Kirjasto-osaston yläpuolella oleviin sprinklereihin oli tullut toimintahäiriö. Koska tehdasmuseon arkistotila sijaitsi rakennuksen ylimmässä kerroksessa, pelastuslaitos avasi rakennuksen katon ja pyrki sammuttamaan palon suihkuttamalla vettä arkistotilaan.²⁰⁹

Lea Bergström siirtyi palomiesten kanssa ulkokautta rakennuksen katolle ja hän pyysi palomiehiä heittämään ikkunan viereisistä kirjahyllyistä kaikki kokoelmat katolle, koska pelkäsi koko arkiston palavan. Arkistoon oli sijoitettuna Hyvinkään

²⁰⁶ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²⁰⁷ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²⁰⁸ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²⁰⁹ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

historiallisen osaston kaikkein vanhinta paikallisestikin merkittävää historia-aineistoa. Esimerkiksi Kutomon perustajan Ossian Donnerin kirjeet pelastettiin arkistosta rakennuksen katolle. Tulipalon aikaan sataa tihutti koko ajan ja tämän vuoksi myös pelastetut aineistot kastuivat katolla vielä lisää.²¹⁰

Amanuenssi Lea Bergströmin oma matkapuhelin sammui pelastustöiden ja kosteuden vaikutuksesta heti, mutta hän pystyi ilmoittamaan Hyvinkään kaupungin johdolle onnettomuudesta pelastuslaitoksen puhelimilla. Hän ilmoitti palosta Hyvinkään kaupungin silloiselle sivistystoimen johtajalle ja hallintopäällikölle, jotka molemmat saapuivat onnettomuuspaikalle. Lisäksi hän yritti tavoittaa kaupunginjohtajaa, joka oli kokouksessa. Bergström jätti tiedon onnettomuudesta kaupunginjohtajan sihteerille. Taidemuseon amanuenssi ilmoitti onnettomuudesta taidemuseon johtajalle, joka oli parhaillaan kokouksessa Helsingissä. Taidemuseon johtajan kanssa samassa kokouksessa oli Ateneumin taidemuseon konservointilaitoksen johtava paperikonservaattori Päivi Ukkonen, joka jo seuraavana päivänä käynnisti tulipalossa vaurioituneiden kokoelmien pelastustyöt ja organisoi kastuneen arkistoaineiston kuivattamistöitä.²¹¹

Palopaikalle oli saapunut tiedotusvälineiden edustajien lisäksi Hyvinkään kaupungin ylin johto. Hyvinkään kaupungin hallintojohtaja tuli rakennuksen katolle ja ilmoitti Lea Bergströmille STT:n jo kyselevän tulipalosta. Hallintojohtajan pyynnöstä Bergström tiedotti STT:tä onnettomuudesta.²¹²

Kun tulipalo oli saatu sammumaan, kastuneiden kokoelmien siirto tilattiin eräältä muuttoliikkeeltä. Muuttoalan yritys pakkasi arkiston aineistot muovisiin muuttolaatikoihin ja siirsi ne varastotilaan. Vaurioituneiden kokoelmien säilyttämiseen ja jälkihoitotyöhön varattiin arkistotilan välittömässä läheisyydessä sijainnut vanha tehdassali.²¹³

6.2 Kokoelmien jälkihoito

²¹⁰ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²¹¹ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²¹² Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²¹³ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

Tulipalossa vaurioituneiden Wanhan Villatehtaan rakennusten korjaamisen suunnittelusta ja teettämisestä vastasi Hyvinkään kaupungin tilakeskus. Kulttuurihistoriallisen osaston kahden vakinaisen työntekijän mittavaksi tehtäväksi jäi tulipalossa vaurioituneiden suurten kokoelmamäärien jälkihoidon organisointi ja toteuttaminen. Tehtävä oli hyvin haastava, koska homevaurioiden tiedettiin muodostuvan mallikirjoihin kolmen päivän kuluessa, mikäli aineistoa ei saada kuivatettua. Kokoelmien jälkihoidon organisoinnissa Kulttuurihistoriallisen osaston henkilökunnan suurena tukena oli Ateneumin taidemuseon johtava paperikonservaattori Päivi Ukkonen.²¹⁴

Koska arkistokokoelmia ei ollut ennen onnettomuutta ennätetty kuin pikaluetteloimaan hyllyittäin, aineiston priorisoitu pelastaminen oli toteutettava samanaikaisesti jälkihoitotyötä tehtäessä. Kastuneen ja vaurioituneen aineiston suuren määrän vuoksi pelastustöissä päädyttiin ratkaisuun, että kastuneiden mallitilkkukirjojen paksuja kansia ei kuivateta vaan kannet leikataan irti. Tällä toimenpiteellä pyrittiin nopeuttamaan kirjojen kuivumista. Pelastustöiden tavoitteena oli mallitilkkukirjojen informaatioisällön säilymisen turvaaminen.²¹⁵

Aamulla 24.9.2003 Valvillan tehdasmuseoon saapui neljä Ateneumin taidemuseon paperikonservaattoria Päivi Ukkosen johdolla toteuttamaan ja ohjaamaan vaurioituneiden kokoelmien jälkihoitotyötä. Päivi Ukkonen antoi työohjeet Hyvinkään kaupungille kuivatuspöytäsojen valmistamista varten. Hän tilasi aineiston kuivattamista varten 500 hyllymetriä metallihyllyjä. Aineiston kuivattamiseen valittiin ilmakeivattamismenetelmä²¹⁶, joka toteutettiin suurten tuulettimien avulla. Päivi Ukkonen tilasi myös kuivatuspaperia ja toi Ateneumin konservointilaitokselta suuren määrän kuivausmateriaaleja. Ateneumin paperikonservaattorit opettivat museon henkilökuntaa tekemään mallitilkkukirjojen sivujen väliin niin sanottuja perhosia, jotka pitivät kirjojen sivuja avoinna ilmakeivattamisen yhteydessä. Viikonloppuna kuivattamistyössä oli museon oman henkilökunnan lisäksi mukana paikallisten kansalaisjärjestöjen vapaaehtoisia.²¹⁷

²¹⁴ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²¹⁵ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²¹⁶ Ilmakeivattamisella tarkoitetaan tässä tapauksessa tuulettimien ilmavirralla tehtyä kastuneiden mallitilkkukirjojen kuivattamista. Kuivattamisen tavoitteena on veden mahdollisimman nopea haihduttaminen kastuneesta aineistosta.

²¹⁷ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

Onnettomuutta seuranneella viikolla Keski-Uudenmaan maakuntamuseo lähetti paperi- ja tekstiilikonservaattorinsa tarkastamaan Valvillan tehdasmuseon arkiston vaurioituneita kokoelmia. He olivat sitä mieltä, että Hyvinkään kulttuurihistoriallisen osaston pitäisi pyytää puolustusvoimilta apua aineiston pelastustöihin. Tuolloin Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osaston henkilökunta oli saanut tiedon, että vakuutukset korvaisivat mahdollisesti onnettomuuden aiheuttamien kokoelmavaurioiden jälkihoitotyöt ja konservoinnin. Siksi puolustusvoimien kutsuminen apuun jätettiin toteuttamatta. Hyvinkään kaupunki työllisti suuren määrän alueella asuvia vaikeasti työllistettäviä ihmisiä kokoelmien jälkihoitotyöhön.²¹⁸

Heti onnettomuuden jälkeen Valvillan tehdasmuseon henkilökunnalla oli suuri pula asiantuntevasta avusta. Tehdasmuseon arkiston onnettomuutta kyllä pahoiteltiin, mutta Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto koki jääneensä yksin onnettomuuttaan selvittämään. Keski-Uudenmaan maakuntamuseokaan ei pystynyt luovuttamaan konservaattoreitaan työskentelemään Valvillan vaurioituneen aineiston pelastustöiden parissa edes päiväksi. Kastuneen aineiston pakastamisesta käytiin keskusteluja konservaattoreiden kanssa, mutta tämä vaihtoehto suljettiin pois, koska riittävää määrää pakastuskontteja ei olisi pystytty saamaan osaston käyttöön. Valvillan tehdasmuseon amanuenssi Lea Bergström arveli, että mikäli aineisto olisi päädytty tuolloin pakastamaan, se olisi yhä edelleen pakkasessa museon taloudellisten resurssien niukkuuden vuoksi.²¹⁹

Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto tilasi Aiviga ky:n tekstiilikonservaattori AMK Anu Kasniolta ja paperikonservaattori Sara Lindbergiltä kokoelmien vauriokartoituksen ja toimenpidesuunnitelman vaurioiden konservoimiseksi. Kokoelmien jälkihoitotyötä ja konservointia on toteutettu ja toteutetaan yhä edelleen runsaan viiden vuoden jälkeen Anu Kasnion ja Sara Lindbergin laatimien ohjeiden mukaisesti. Hyvinkään kaupunki palkkasi aluksi Kasnion lisäksi yhden paperikonservaattorin kokoelmien jälkihoitotyöhön. Tekstiilikonservaattorin töitä tehdasmuseon kokoelmien jälkihoidossa on Anu

²¹⁸ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²¹⁹ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

Kasnion jälkeen jatkanut vuodesta 2005 alkaen tekstiilikonservaattori YAMK Anu Reijonen.²²⁰

Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osaston henkilökunta ei saanut onnettomuuden jälkeen henkistä kriisiapua. Amanusenssi Lea Bergströmin jalka murtui tulipalon sammutustöiden ja kokoelmien evakuoinnin aikana, mutta siinä vaiheessa hän ei vielä tiedostanut jalkansa tilaa. Kun Bergström viimein muutaman päivän päästä meni lääkäriin häneltä kysyttiin, oliko hän saanut kriisiapua. Muisto tästä kysymyksestä koskettaa häntä yhä edelleen.²²¹

Valvillan tehdasmuseon arkistossa oli tulipalon aikaan 110 hyllymetriä arkistoaineistoa.²²² Arkistoon kuulunut kirjasto-osasto tuhoutui tulipalossa lähes täysin. Muu arkistoon kuulunut aineisto oli kärsinyt noen ja sammutusveden aiheuttamista vaurioista. Mallitilkkukirjojen kannet ja sivut olivat kastuneet, minkä seurauksena sivut olivat tarttuneet toisiinsa. Myös veden aiheuttamia värjäytyymiä mallitilkkukirjojen lehdillä oli havaittavissa. Tilkkuja kirjan sivuille kiinnittävä liima-aine oli myös paikoin liuennut, mikä aiheutti tilkkujen putoilua kirjan sivuilta mallikirjojen ilmakeivattamistyön yhteydessä. Mallitilkkukirjojen paksut kannet menetettiin onnettomuuden jälkihoitotöiden edistämiseksi tehdyn valinnan vaikutuksesta, kun ne kastuneina leikattiin irti aineiston kuivumisen nopeuttamiseksi. Ensiaputoimissa keskityttiin aineiston informaation välittämiseen pelastamiseen. Aineiston suuren määrän ja ilmakeivattamisen hitaudesta johtuen merkittävä osa Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalossa kastuneesta aineistosta pääsi ainakin joiltain osin homehtumaan. Pystyasennossa tehdyn ilmakeivattamisen vaikutuksesta jotkut mallitilkkukirjojen tilkuista irtosi paikoiltaan ja putosi lattialle. Siksi joidenkin tilkkujen yhteys mallikirjan sisältämiin kontekstietojen merkintöihin on siksi peruuttamattomasti menetetty.²²³

²²⁰ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²²¹ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²²² Kasnio & Lindberg 2004, 1.

²²³ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

7 PORVOON TUOMIOKIRKON TUHOPOLTTO VUONNA 2006

Porvoon nykyisen tuomiokirkon rakentaminen alkoi 1400-luvun alussa. Kirkkorakennus koostuu runkokuoneesta ja sen pohjoispuolella olevasta sakaristosta sekä eteläpuolella olevasta asehuoneesta. Kirkon runkokuone on rakennettu useassa vaiheessa. Ilmeisesti jo 1410-luvulla muurattiin ensimmäinen kirkkorakennus, jota sitten laajennettiin 1440-luvulla. Markus Hiekkasen mukaan rakennuksen nykyinen ulkoasu on pääpiirteissään peräisin 1440-luvulta.²²⁴

Porvoon tuomiokirkon länsisisäänkäynnin eteen muurattiin eteinen vuosien 1801 ja 1802 välisenä aikana. Sakastin länsipuolella oleva aputila rakennettiin korvaamaan mahdollisesti 1740-luvun alussa rakennetun eteisen.

Kirkkorakennuksen runkokuone on pituudeltaan 31,9 metriä leveydeltään 20,7 metriä. Runkokuone on kolmilivainen ja sitä jäsentää neljä pilariparia. Pohjoislaivan kaikki viisi holvia ja keskilaivan ensimmäinen holvi ovat alkuperäisiä. Muut kirkkorakennuksen holvit tuhoutuivat Hiekkasen mukaan vuonna 1708, jolloin venäläisten sotajoukkojen sytyttämä kaupunkipalo levisi kirkkoon. Tuhoutuneet holvit korvattiin vuosina 1726–1730 rakennetuilla ruoteettomilla holveilla.²²⁵

Porvoon tuomiokirkon ikkunoista ainoastaan kuorin suippokaarinen ja pykälin koristeltu ikkuna on keskiaikaisessa asussaan. Rakennuksen muut ikkunat muutettiin suippokaarisiksi vasta vuosien 1880 ja 1881 välisenä aikana. Ikkunoiden alkuperäinen pyörökaarinen muoto näkyy yhä edelleen seinien muurauksessa nykyisten ikkunoiden yläpuolella.²²⁶

Vuonna 1903 kuoriseinästä ja keskilaivan ensimmäisestä holvista löydettiin keskiaikaisia kalkkimaalauksia. Maalaukset otettiin esiin ja ne kunnostettiin vuonna 1956. Kirkon pohjoislaivan holvien ja sakariston kalkkimaalaukset otettiin esiin vuonna 1977. Porvoon tuomiokirkon kaikki kalkkimaalaukset konservoitiin

²²⁴ Hiekkanen 2007, 459.

²²⁵ Hiekkanen 2007, 459-460.

²²⁶ Hiekkanen 2007, 459.

vuonna 1977. Kirkkorakennuksen sisäosat ovat pääpiirteissään peräisin 1700-luvulta.²²⁷

Ennen vuoden 2006 tuhopolttoa kirkkorakennuksen palavat osat ovat tuhoutuneet Hiekkasen mukaan joko osittain tai kokonaisuudessaan vuosien 1570, 1591 ja 1708 paloissa. Jatkosodan alussa vuonna 1941 kirkkoon osui lentopommi, mutta vauriot jäivät suhteellisen pieniksi, koska pommi räjähti vasta kirkkorakennuksen lattianalaisessa maakerroksessa. Lentopommi aiheutti holvin putoamisreiän lisäksi rakennuksen sisäosissa lähinnä sirpalevahinkoja.²²⁸

7.1 Porvoon tuomiokirkon tuhopoltto ja pelastustyöt

Porvoon tuomiokirkon sytytti 18-vuotias mies yöllä 29.5.2006.²²⁹ Hän oli asettanut paperitukon tuomiokirkon katon ränniin ja sytytti sen palamaan.²³⁰ Palo levisi kuivassa tervatussa paanukatossa nopeasti. Ilmoitus tuomiokirkon palosta tuli pelastuslaitokselle hieman kello kahden jälkeen. Päästäkseen paloautoilla kirkon piha-alueelle, palokunta joutui rikkomaan rakennuksen ympärillä ollutta kiviaitaa portin molemmin puolin. Kirkon sammutustyöt aloitettiin välittömästi palopaikalle saavuttua. Savun poistamiseksi rakennuksen sisätiloista yksi kirkon kuoriosan lasimaalauksista rikottiin. Rakennuksen pelastussuunnitelmassa ei oltu annettu pelastuslaitokselle ohjeita, mikä kirkkosalin ikkunoista voitaisiin kulttuurihistoriallisesti vähempiarvoisena rikkoa pelastustöiden edistämiseksi. Palomiehet suojasivat jo pelastustöiden aikana yöllä kirkkosalin sisäosissa olevia esineitä, kuten alttaritaulun, alttarin, urut sekä pianon kevytpressuilla. Pelastustöiden aikana poliisi valvoi ettei onnettomuusalueelle ei päässyt ulkopuolisia.²³¹

Porvoon seurakuntayhtymän kiinteistöpäällikkö Boris Björkendahl sai pelastuslaitokselta tiedon tulipalosta kello kolmen aikaan aamuyöllä. Kun kiinteistöpäällikkö Björkendahl oli kirkolla, hän alkoi soittaa eri henkilöille

²²⁷ Hiekkanen 2007, 459-460.

²²⁸ Hiekkanen 2007, 460-461.

²²⁹ Uusi Suomi 25.3.2009: verkkodokumentti.

²³⁰ Uusi Suomi 25.3.2009: verkkodokumentti.

²³¹ Björkendahl 25.5.2009: haastattelu.

ilmoittaakseen onnettomuudesta ja hekin tulivat kirkolle. Björkendahl tilasi paikalle suojaustöihin Lassila & Tikanojan ”katastrofiyksikön”²³², joka suojasi jälkisarjatuksen jälkeen kirkkotilasta kirkonpenkit ja muut kalusteet, joita pelastuslaitos ei ollut suojannut kevytpressuilla palon aikana. Penkkien suojaamiseen haettiin kaikki muovit Porvoon alueelta.²³³

Kirkon sammutustöissä käytettiin hallitun polton taktiikkaa.²³⁴ Kirkon katto paloi tuhopoltossa kokonaan. Sammuttamisessa käytettiin vaahtoa ja hyvin vähän vettä. Kirkon läheisyydessä olevia rakennuksia kuten kellotapulia ja pikkukirkkoa sekä naapurirakennuksia suojattiin hohtavalta kuumuudelta ja tulipalolta vedellä. Kirkon katon osat romahtivat holvien päälle, jotka kuitenkin kestivät. Kirkkosalin kattokruunujen kiinnityslaitteet hajosivat ja kattokruunut romahtivat lattialle. Porvoon tuomiokirkon sisäosat kärsivät savu- ja vesivahinkoja.²³⁵ Palo vaaransi koko vanhankaupungin, koska palavia kattorakenteita lensi jopa satojen metrien päähän hehkuvina kekäleinä.²³⁶

Kun poliisi oli saanut rikospaikkatutkintansa valmiiksi, Porvoon seurakuntayhtymän henkilökunta pääsi kirkkorakennukseen. Paikalle saapui myös Porvoon museon henkilökunta. Porvoon museo valokuvasi ja pikaluetteloi kaikki kulttuurihistoriallisesti arvokkaat esineet. Irtaimet arvoesineet kuljetettiin kirkkorakennuksesta pois. Porvoon tuomiokirkon esineistöä varastoitettiin sekä seurakunnan omiin että Porvoon tuomiokapitulin varastotiloihin sekä eri paikkoihin Etelä-Suomessa, Vantaalla ja Helsingissä. Kirkon merkittävimmät taide-esineet varastoitettiin Nurminen Priman taidevarastoon Vantaalle.²³⁷

Kun Porvoon tuomiokirkon esineistö oli saatu pelastettua rakennuksesta, rakennuksen sääolosuhteet pyrittiin vakiinnuttamaan rakentamalla kirkon päälle suojakate. Rakennuksen ympärille tilattiin telineet ja rakennus suojattiin

²³² Lassila & Tikanojan (L&T) suurvahinkopalvelut päivystävät 24 tuntia vuorokaudessa kaikkina seitsemänä viikonpäivänä. L&T:n (2010) mukaan palvelun tavoitteena on minimoida vahingon vaikutukset ja estää lisävahinkojen syntyminen. Yrityksen suurvahinkopalvelu koostuu raivaus-, puhdistus- ja saneeraustöistä sekä vahinkotapauksissa syntyvien materiaalien käsittelystä. (Lassila & Tikanoja 5.3.2010: L&T® Suurvahinkopalvelut: verkkodokumentti.)

²³³ Björkendahl 25.5.2009: haastattelu.

²³⁴ Ympäristöministeriö & Museovirasto 29.5.2009: Porvoon tuomiokirkko paloi, verkkodokumentti.

²³⁵ Björkendahl 25.5.2009: haastattelu.

²³⁶ Ympäristöministeriö & Museovirasto 29.5.2009: Porvoon tuomiokirkko paloi, verkkodokumentti.

²³⁷ Björkendahl 25.5.2009: haastattelu.

väliaikaisella katolla ja suojaverkolla. Tämän jälkeen holvien päällä olleet muovipressut voitiin poistaa. Kirkon kattorakenteet ja holvien yläosat tuulettuivat ja kuivuivat hyvin väliaikaisen katon ja suojaverkon välistä.²³⁸

7.2 Kirkon restaurointityöt

Ennen tuhopolttoa Porvoon seurakuntayhtymä oli ehtinyt tehdä tuomiokirkkoa koskevia korjaussuunnitelmia vuonna 2009 pidettäviä Porvoon valtiopäivien 200-vuotisjuhlallisuuksia varten. Tuomiokirkossa oli suunniteltu tehtäviksi maalaus- ja korjaustöitä. Korjaustöiden suunnitteluun oli jo valittuna arkkitehti. Tuhopolton jälkeen tätä suunnitteluorganisaatiota hyödynnettiin kirkon jälleenrakentamistöiden suunnittelussa.²³⁹

Porvoon seurakuntayhtymä sai paljon asiantuntija-apua kirkon jälleenrakentamistyöhön. Heti palon jälkeen perustettiin rakennustoimikunta, johon kuului seurakuntayhtymän omia työntekijöitä ja luottamushenkilöitä, poliitikkoja sekä kaupungin ja Museoviraston virkamiehiä, arkkitehteja ja Porvoon museon edustajat. Vakuutusyhtiön edustajat olivat kaikissa jälleenrakentamistyön vaiheissa tiiviisti mukana.²⁴⁰ Restaurointitöiden pääsuunnittelijaksi valittiin arkkitehti Ulla Rahola. Rakennuttajana toimi Porvoon seurakuntayhtymä ja ISS Proko Oy (JM) vastasi rakennuttajapalvelutehtävistä.²⁴¹

Porvoon tuomiokirkon tuhopolto ja sammutustyöt aiheuttivat kirkkorakennuksen sisällä etupäässä savu-, noki- ja kosteusvaurioita. Kirkkosalissa aloitettiin kosteusvaurioiden asteittainen kuivaaminen, jolloin suojamuovit ja -pressut poistettiin. Kirkon tiiliholvit kunnostettiin ja puhdistettiin sekä niiden halkeamat paikattiin. Kirkkosalin konservointitöissä keskityttiin lähinnä rappauspintojen läpi tulleen kosteuden ja savuvahinkojen aiheuttamien jälkien puhdistamiseen ja vaurioiden korjaamiseen.²⁴²

²³⁸ Björkendahl 25.5.2009: haastattelu.

²³⁹ Björkendahl 25.5.2009: haastattelu.

²⁴⁰ Björkendahl 25.5.2009: haastattelu.

²⁴¹ Ympäristöministeriö & Museovirasto 5.7.2006: Korjaustyöt etenevät Porvoossa, verkkodokumentti.

²⁴² Ympäristöministeriö & Museovirasto 5.4.2007: Porvoon tuomiokirkon vaurioista suuri osa on jo korjattu, verkkodokumentti.

Kirkon katon tuhoutuneet rakenteet jälleenrakennettiin. Uusi kattorakenne perustui massiivipuutavaran käyttöön siten, että kattoristikot liitettiin yhteen pultein ja mutterein. Ullakon sprinkleröinnin avulla pyrittiin varmistamaan muun muassa pulttiliitosten pitävyys myös palotilanteessa. Osa kattorakenteen puuliitoksista tehtiin vanhalla liitostekniikalla eli puuvaarnoin sitomalla.²⁴³ Kattoristikot tuettiin ulkoseinämuurien lisäksi kirkkorakennuksen tiilipilareista. Kirkon kate toteutettiin alkuperäisen mallin mukaan valmistetulla tervatulla mäntypaanulla.²⁴⁴

Porvoon tuomiokirkolle tehtiin tarkka riskikartoitus, jonka pohjalta rakennuksen turvallisuuden ja turvatekniikkaan tehtiin merkittäviä parannuksia restaurointityön yhteydessä. Kirkko ja sen katto saivat automaattisen sammutusjärjestelmän, niin sanotun märkäsprinklerjärjestelmän. Automaattisia paloilmaisimia lisättiin kirkkorakennuksessa myös katolle. Rakennus sai uuden kameravalvontajärjestelmän ja lukot uusittiin. Kirkon vanhat nuohoustikkaat poistettiin ja rakennuksen ympärillä olevan kiviaidan pelastustietä levennettiin vastaamaan pelastusviranomaisten tarpeita.²⁴⁵

²⁴³ Ympäristöministeriö & Museovirasto 25.6.2007: Puutöitä valvotaan tarkasti, verkkodokumentti.

²⁴⁴ Ympäristöministeriö & Museovirasto 5.4.2007: Porvoon tuomiokirkon vaurioista suuri osa on jo korjattu, verkkodokumentti.

²⁴⁵ Björkendahl 25.5.2009: haastattelu.

8 TURUN LINNAN TAIDEILKIVALTATAPAUS VUONNA 2008

Turun linna on valtion omistama, mutta se on vuokrattu Turun kaupungille museokäyttöön. Kaupungin hallinnassa olevat museot liitettiin vuoden 2009 alusta yhden organisaation alaisuuteen. Uusi prosessiorganisaatio²⁴⁶ sai nimekseen Turun museokeskus. Linnassa toimii museokeskukseen kuuluva museotoimipiste. Rakennukseen sijoitetut taideteokset ja esineet ovat ensisijaisesti museokeskuksen kokoelmiin kuuluvia. Rakennukseen on myös deponoitu²⁴⁷ muiden organisaatioiden omistamia kokoelmia.²⁴⁸

Turun linna rakennettiin Aurajoen suulla sijaitsevalle saarelle 1280-luvulla. Rakennus toimi Ruotsin kruunun hallintolinnana ja se oli alkuperäiseltä muodoltaan avoin leirikastelli. Leirikastellista linna rakentui 1300-luvun alussa suljetuksi linnaksi, joka oli jaettu päälinnaan ja esilinnaan. Juhana-herttuan aikakaudella vuosien 1556 ja 1563 välisenä aikana Turun linna uudistettiin renessanssilinnaksi, jolloin rakennus saavutti pääpiirteissään nykyiset mittasuhteensa.²⁴⁹

Rakennuksen esilinnasta tuli 1630-luvulla Suomen kenraalikuvernööri Pietari Brahen virka-asunto. Kun maaherran virka-asunto ja hovioikeus muuttivat 1700-luvun lopulla linnasta kaupunkiin, rakennuksessa tehtiin laajoja muutostöitä, jolloin esilinna otettiin vankilakäyttöön ja päälinna muodostui varastoksi. Vankilana Turun linna toimi 1890-luvulle asti, jolloin Turun historiallinen museo sijoittui esilinnaan.²⁵⁰

²⁴⁶ Prosessiorganisaatiossa toiminta on organisoitu prosessien mukaisesti. Organisaation toiminta ja talous suunnitellaan prosessien mukaisesti. Prosessiorganisaatiossa työryhmät rakennetaan tiimeiksi. Tiimit muodostetaan siten, että niillä on tarvittava tieto ja osaaminen prosessin tuotteen valmistamiseksi. Prosessiorganisaation tiimille on tunnusomaista joustavuus ja muuttavuus. Tiimit muodostuvat ja lakkautuvat prosessissa muodostuvan tuotteen mukana. (Laatuakatemia 5.3.2010: Prosessi, prosessiorganisaatio ja prosessin ohjaus: verkkodokumentti.)

²⁴⁷ Deponointi eli talletus voi kohdistua joko yksittäiseen esineeseen tai kokoelmaan. Talletuksessa esineen hallintaoikeus siirtyy omistajalta museolle. Kun esineen käyttöoikeus deponoinnissa siirtyy museolle, siitä tulee osa museon kokoelmaa. Omistusoikeudessa ei tapahdu muutoksia. Talletetun esineen käyttöön saattaa liittyä rajoituksia, joista on tavallisesti sovittu deponointisopimuksessa. Vahinkotilanteissa museolla on vastuu sen haltuun talletetuista esineistä. (Ålen & Laczac & Lindfors & Tuppurainen 30.10.2006, 3.)

²⁴⁸ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

²⁴⁹ Museovirasto 18.7.2009: Turun linna, verkkodokumentti.

²⁵⁰ Museovirasto 18.7.2009: Turun linna, verkkodokumentti.

Turun linna vaurioitui pahasti jatkosodan vuoden 1941 pommituksessa. Korjaus- ja entistämistyöt aloitettiin päälinnasta vuonna 1946 ja ne saatiin päätökseen vuonna 1961. Turun linnaa restauroitiin uudelleen Museoviraston johdolla päälinnassa vuosina 1987–1993, ja esilinnassa vuosina 1975–1986.²⁵¹

8.1 Taideteosten vahingoittaminen Turun linnassa

Turun linnassa on vahtimestarin lisäksi yhdeksän museovalvojan vakanssia. Näistä oli onnettomuuden aikana täyttämättä kolme. Vakansseja oli ollut vaikea saada täytettyä Turun kaupungin taloudellisen tilanteen vuoksi. Turun linnassa on huoneita yhteensä 160, jolloin yhden valvojan tehtävänä oli valvoa keskimäärin noin 26 huonetilan turvallisuutta.²⁵² Rakennuksen kameravalvonta- ja turvatekniikka oli taideteosten vahingoittamisen aikana peräisin 1980–1990-lukujen vaihteesta.²⁵³

Juhani Kostetin mukaan Turun linnan ollessa marraskuussa avoinna yleisölle torstai-iltapäivän²⁵⁴ aikana tapahtui noin kymmenen taideteoksen tahallinen vaurioittaminen avaimen tapaisella metalliesineellä. Maalauksista osaan oli painettu metalliesineellä reiät. Joidenkin maalausten puiset tukirakenteet estivät reiän ulottumisen maalaus pohjaan. Tällöin maalaukseen oli syntynyt painauma ja sen päälle oli tehty metalliesineellä X-kirjaimen muotoinen rasti. Kaikki vauriot oli aiheutettu teosten vasempaan alakulmaan. Samassa yhteydessä Turun linnassa vaurioitettiin myös fotostaattikuvia, mikä viittasi Juhani Kostetin mukaan siihen, että vaurioitettavat taideteokset olivat melko sattumanvaraisesti valittu ilkivallan kohteeksi. Tapahtumalla ei ollut silminnäkijöitä. Vaurioitetuista maalauksista suurin osa oli sijoitettu esilinnan puolelle. Maalaukset sijaittivat Turun linnassa tietyn kulkureitin varrella.²⁵⁵

Alueella työvuorossa ollut valvoja havaitsi taideteosten vaurioittamisen saman torstai-iltapäivän aikana. Hän kuitenkin lähti vapaapäiville ja unohti lähtiessään

²⁵¹ Museovirasto 18.7.2009: Turun linna, verkkodokumentti.

²⁵² Kostet 17.6.2009: haastattelu.

²⁵³ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

²⁵⁴ Haastatellun antama aikamääritelmä onnettomuuden tapahtuma-ajankohdaksi.

²⁵⁵ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

ilmoittaa linnan vahtimestarille taulujen vauriosta! Kun valvoja seuraavan kerran tuli lauantaina töihin hän muisti asian ja ilmoitti asiasta Turun linnan vahtimestarille. Vahtimestari oli välittömästi yhteydessä museokeskuksen pääkonservaattoriin Mats Sjöströmiin, joka on myös keskuksen turvallisuuspäällikkö. Pääkonservaattori ilmoitti asiasta museokeskuksen johtajalle Juhani Kostetille.²⁵⁶

Pääkonservaattori Mats Sjöström saapui Turun linnaan tarkistamaan poliisin kanssa vaurioitettut taideteokset. Heti seuraavan viikon alussa museokeskuksen konservaattorit kävivät läpi linnan kaikkien esineiden kunnon. Juhani Kostetin mukaan tässä yhteydessä todettiin, että vaurioita oli tehty vain näihin kymmeneen tai yhteentoista taideteokseen. Vaurioitetuista teoksista yksi oli Valtion taidemuseon omistama ja Ateneum lähetti oman konservaattorinsa tarkastamaan teoksen kunnon.²⁵⁷

Turun linnan tallentava kameravalvontajärjestelmä ei tuonut lisäselvyyttä taideteosten vaurioittamisen ajankohtaan tai ilkeivallantekijän henkilöllisyyteen. Tämä oli yllättävää, koska yksi kameroista oli kohdistettu suoraan yhteen vaurioitetuista maalauksista. Tapahtuma johti välittömästi Turun linnan turvajärjestelyjen parantamiseen, vasta tämän jälkeen ryhdyttiin vaurioituneiden taideteosten konservointiin.²⁵⁸

8.2 Tapahtuman jatkotoimenpiteet

Juhani Kostetin mukaan taideteosten vaurioiden havaitsemisen jälkeen heti alkuvuikosta museokeskuksen konservaattorit tutkivat ja kuntoarvioivat kaikki Turun linnaan sijoitetut museoesineet. Lähes samanaikaisesti Turun linnan arvokkaimmat taideteokset suojattiin yksinkertaisilla hälytysjärjestelmillä. Linnassa otettiin käyttöön sisäinen viestintäjärjestelmä, jonka avulla museovalvojat ja linnan vahtimestari voivat olla yhteydessä toisiinsa eri puolilta linnaa. Tämän avulla valvontaa ja tiedonkulkua pystyttiin tehostamaan.

²⁵⁶ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

²⁵⁷ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

²⁵⁸ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

Onnettomuuden jälkeen Juhani Kostet sai Turun kaupungilta valtuudet täyttää linnan museovalvojan tehtävät vuoden 2010 alussa.²⁵⁹

Vaurioituneiden taideteosten konservointi aloitettiin joulukuussa 2008 ja teosten konservointityö saatiin päätökseen alkuvuodesta 2009. Taideteokset siirrettiin konservoinnin ajaksi Turun museokeskuksen konservointitiloihin. Museokeskus ja kaupungin teknillinen osasto aloittivat onnettomuuden jälkeen Turun linnan kameravalvonta- ja turvatekniikanjärjestelmän uudistamisen suunnittelun. Suunnitelmien toteuttamiseen saataneen rahoitus Turun kaupungilta vuodeksi 2010.²⁶⁰

Turun museokeskuksen organisaatio kiinnitti erityistä huomiota onnettomuuden kriisiviestintään, jonka museokeskuksen johtaja Juhani Kostet koki taideilkeilytapauksen yhteydessä epäonnistuneen. Ilkivaltatapaus tuli julkisuuteen linnassa käyneiden asiakkaiden antamien vihjeiden perusteella. Tapauksen jälkeen Turun museokeskus teki strategisen muutoksen kriisiviestinnässään. Tavoitteena on aktiivisen roolin ottaminen onnettomuuksista tiedottamisessa, jolloin organisaatio pystyy itse vaikuttamaan siihen julkisuuskuvaan, joka mediassa onnettomuuksista välittyy.²⁶¹

Turun museokeskus on tehnyt riskienhallintatyötä 1980–90-luvun vaihteesta alkaen eri museotoimipisteissä. Turun kaupunki teetti omaisuudestaan 1990-luvulla vakuutusyhtiölle riskikartoituksen ja riskienhallintasuunnitelman. Tässä yhteydessä myös Turun kaupungin omistamien museoiden kokoelmat käytiin läpi ja tutkittiin miten hyvin ne oli suojattu. Tätä riskienkartoitus ja -hallintatyötä on ylläpidetty Turun museokeskuksen toimipisteissä myös tämän jälkeen. Museokeskuksella on olemassa eri toimipisteilleen pelastus- ja riskienhallintasuunnitelmat. Turun museoissa tehtiin 1990-luvulla valmiussuunnitelma, jonka pohjalta kriisitilanteissa suojataan ensisijaisesti ihmishenget ja toissijaisesti museokokoelmat. Kaupungin museoilla ei ole olemassa suunnitelmaa evakuoitavien kokoelmien valmiusvarastoinnista kriisitilanteissa.²⁶²

²⁵⁹ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

²⁶⁰ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

²⁶¹ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

²⁶² Kostet 17.6.2009: haastattelu.

Turun linnassa on tehty säännöllisesti pelastusharjoituksia pelastusviranomaisten kanssa. Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen valmiusaika Turun linnalle on alle viisi minuuttia. Erityisenä haasteena Juhani Kostet pitää sitä, että Turun kaikki museotoimipisteet on sijoitettu kulttuurihistoriallisesti merkittäviin vanhoihin rakennuksiin. Esimerkiksi Turun museokeskuksen apteekkikokoelma on lähes kokonaisuudessaan sijoitettu pieneen puiseen Apteekkimuseon rakennukseen, joka on paloturvallisuuden kannalta hyvin haastava kohde.²⁶³

Juhani Kostetin mukaan museokokoelmien digitointi ei takaa kulttuuriperintökokoelmien säilymistä onnettomuustilanteissa. Koska alkuperäinen esine sisältää lähes äärettömästi tietoa ja siksi esineen koko informaatioisällön digitointi on mahdotonta.²⁶⁴ Alkuperäinen esine ja sen kulttuurihistoriallisen arvon säilyminen edellyttävät sekä itse esineen että sen kontekstietojen säilyttämistä onnettomuustilanteissa.²⁶⁵

²⁶³ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

²⁶⁴ Vilkuna 2009: kirjallinen tiedoksianto.

²⁶⁵ Kostet 17.6.2009: haastattelu.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimusaineiston pohjalta voi todeta, että Suomessa kulttuurihistoriallisesti merkittävien kokoelmien omistajien valmiudet laatia kulttuuriperintökokoelmilleen suojele- tai pelastussuunnitelmia riippuvat sekä organisaation käytettävissä olevista taloudellisista resursseista että asiantuntijahenkilöstön osallistumisesta pelastussuunnitelmien laatimiseen. Riskien kartoitus- ja hallintatyön ei arvioitu toteutuneen missään onnettomuuskohteessa John Hunterin esittämän riskienhallintatyön kehittämisen mallin mukaisesti ennen onnettomuutta. Kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvien riskien kartoitus- ja hallintatyötä ei tehty havaittavasti kokoelmavaurioiden ehkäisemisen näkökulmasta.

Riskienhallinnan suunnittelu ei kohdistunut kaikkiin kokoelmien säilymiseen keskeisesti vaikuttaneisiin osa-alueisiin, joita ovat: toimitilat ja kokoelmat sekä kokoelmien dokumentointi- ja historiatiedot. Onnettomuuskohteista viidessä ei oltu ennen onnettomuutta toteutettu riskienhallintatyötä Robert Wallerin esittämällä kahdeksalla kokoelmien hallinnan tasolla, joita ovat: 1. kohteen sijainti, 2. säilytystilan sijainti, 3. säilytysrakennus, 4. säilytyshuone, 5. säilytyskaappi, 6. kokoelmaan kuuluvat objektit, 7. kokoelmapolitiikka ja 8. toimintamallit. Ainoastaan Maanmittauslaitoksen arkistorakennuksen riskien kartoitus- ja hallintatyön arvioitiin laajuudeltaan huomioineen kaikki kahdeksan kokoelmien hallinnan tasoa ennen ja jälkeen onnettomuuden.

Riskialuejaottelun pohjalta todettiin tutkimuksen onnettomuuskohteista viiden sijainneen taajaan asutulla alueella ja siksi mahdollisesti kuuluneen I riskialueeseen. Nämä onnettomuuskohteet olivat: Maanmittauslaitoksen Uudenmaan toimiston päätearkisto ja Jyväskylän arkistorakennus, Valvillan tehdasmuseon arkisto, Porvoon tuomiokirkko sekä Turun linna. Riskialueella I pelastuslaitoksen valmiusaika on kuusi minuuttia hälytyksestä. Tyrvään Pyhän Olavin kirkon arvioitiin sijainneen riskialueella VI, koska rakennus sijaitsi haja-asutusalueella. Lisäksi kirkon ympäristössä ei arvioitu tapahtuneen useammin kuin kerran 25 vuodessa tulipalo eikä palokunnan kiireellistä toimintaa edellyttäviä tehtäviä joka kolmas vuosi tai useammin. Pelastuslaitoksen toimintavalmiusaika riskialueella VI on yli 20 minuuttia.

Organisaatioiden laatimat pelastus- ja suojeleohjeet eivät pääsääntöisesti ohjeistaneet onnettomuustilanteessa pelastus- ja jälkihoitotöitä tekeviä kokoelmille ja niiden vaurioille soveltuvien työmenetelmien käyttöön. Pelastustyömenetelmät valittiin kussakin onnettomuustilanteessa käytettävissä olevan henkilöstön asiantuntemuksen pohjalta. Pelastusmenetelmien valintaan vaikutti ratkaisevasti myös kohteen omistajan käytettävissä olleet taloudelliset ja henkilöstölliset voimavarat sekä pelastusmateriaaliresurssit. Organisaatioiden hyvien riskienhallintavalmiuksien todettiin edesauttaneen kokoelmavaurioiden ehkäisemistä onnettomuuden pelastus-, evakuointi- ja jälkihoitotöiden aikana.

Kohteisiin sijoitettujen kulttuuriperintökokoelmien vaurioitumismekanismien todettiin riippuneen onnettomuuden laadusta sekä pelastus- ja jälkihoitotyössä käytetyistä työmenetelmistä. Jälkihoidon tehokkuuden havaittiin olleen lisävaurioiden minimoinnin kannalta syy-seuraussuhteessa onnettomuustilanteessa käytettävissä olleen asiantuntijahenkilöstön määrään sekä käytettävissä olleiden pelastusmateriaali- ja työvälineressurssien kanssa. Jälkihoitomenetelmät valittiin onnettomuustilanteessa käytettävissä olleiden resurssien pohjalta eikä vaurioiden luonteeseen parhaiten soveltuvien menetelmien perusteella. Tämän vuoksi valituilla pelastustyömenetelmillä ei välttämättä voitu estää suurienkaan jälkivaurioiden muodostumista kokoelmiin.

9.1 Haastatteluaineiston sisällön analyysin tulokset

Haastatteluaineiston sisällön analysoinnissa keskityttiin tarkastelemaan onnettomuuskohteiden omistajaorganisaatioiden toimintaa kuuden riskienhallintatyön keskeisen osakokonaisuuden näkökulmasta, joita olivat: organisaation turvallisuusjohtaminen, riskien kartoitustyö, riskien hallintamenetelmien suunnittelu, toimitilojen suojaaminen, kulttuuriperintökokoelmien suojaaminen ja turvallisuuskysymysten jatkuva suunnittelu (ks. liite 3).

Tutkimusaineiston pohjalta todettiin seuraavien seitsemän tekijän keskeisesti vaikuttaneen kulttuuriperintökohteiden omistajien valmiuteen turvata

kulttuuriperintökokoelmansa onnettomuuksilta sekä turvata kokoelmien tehokas ja riittävä jälkihoitotyö onnettomuuksien jälkeen:

1. taloudelliset resurssit
2. tekniset resurssit
3. asiantuntijaosaaminen
4. henkilöresurssit
5. toimintamallit
6. yhteistyöverkostot ja
7. taustaorganisaatio.

Turvallisuusviranomaisilla oli merkittävä rooli sekä onnettomuuksien aikaisessa turvallisuuden valvonnassa että onnettomuuksien jälkeisessä rikostutkinnassa ja turvallisuusjärjestelyjen parantamisessa. Pelastusviranomaisten asiantuntemuksella oli merkittävä vaikutus onnettomuuden ja sen jälkihoidon aiheuttamien kokoelmavaurioiden muodostumiseen tai niiden ehkäisemiseen. Palomiesten asiantuntemus myös edisti ainakin yhden onnettomuuskohteen taidesineiden suojaamista sammutustyön aikaisilta vaurioilta. Organisaatioiden toimivat yhteistyöverkostot turvallisuus- ja pelastusviranomaisiin edistivät yhteistoiminnan sujuvuutta myös onnettomuustilanteissa.

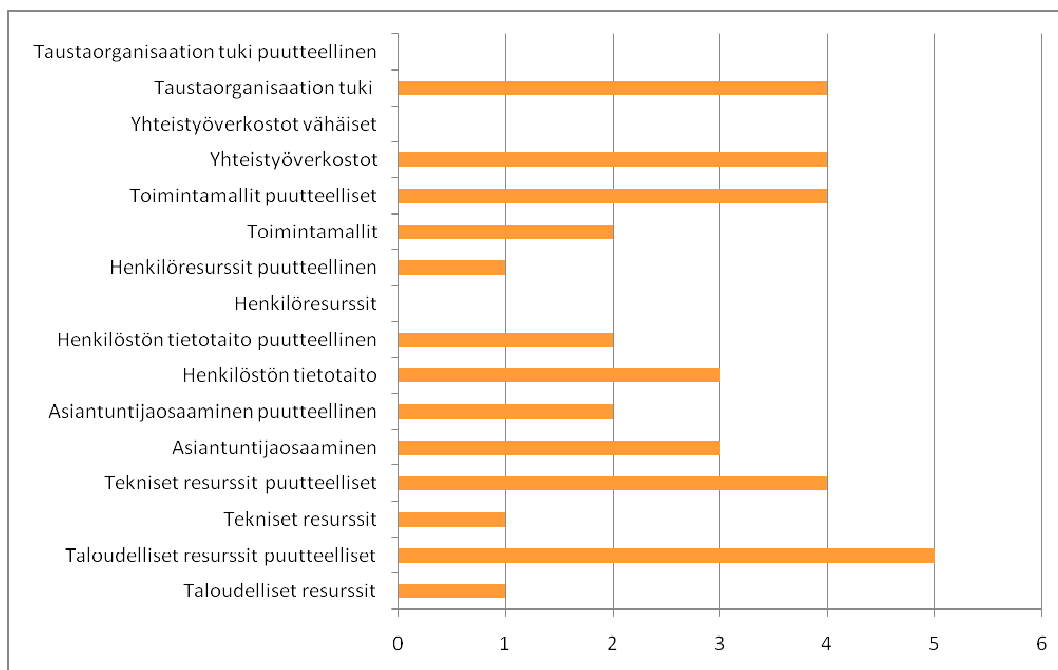
Toimivilla uudenaikaisilla teknisillä laitteistoilla kuten murtohälyttimillä, valvontakameroilla, palo- ja kosteusilmaisimilla ja automaattisella sammutusjärjestelmillä (märkäsprinklerillä) olisi keskeisesti pystytty nopeuttamaan toteutuneiden onnettomuuksien havaitsemista ja onnettomuuksien pelastustöiden nopeaa aloittamista. Onnettomuuskohteiden omistajaorganisaatioiden pelastustyöskentelyn suunnitelmallisuuteen todettiin vaikuttaneen valmiiden toimintamallien tai turvallisuusorganisaatioiden olemassaolo. Valmiiden toimintamallien puuttuminen vaikutti merkittävästi onnettomuuskohteiden kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöiden toimivuuteen ja tehokkuuteen jälkivaurioiden ehkäisemisen kannalta. Kokoelmien dokumentoimattomuus vaikeutti merkittävästi kokoelmien pelastustyön priorisointia kokoelmien kulttuurihistoriallisen arvon näkökulmasta katsottuna.

Riittävien henkilöresurssien puuttuminen kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotyössä heikensi merkittävästi kokoelmien jälkihoidon tehokkuutta ja lisäsi merkittävästi

kokoelmien jälkivaurioita. Organisaatioiden oman henkilöstön tietotaidon sekä käytettävissä olevan asiantuntija-avun ja toimivien yhteistyöverkostojen todettiin lisänneen onnettomuuskohteiden sekä niiden kokoelmien jälkihoidon tehokkuutta ja sujuvuutta lisävaurioiden ehkäisemisen kannalta. Onnettomuuskohteet, joiden omistajaorganisaatioilla oli olemassa turvallisuusorganisaatio, toimivat kriisitiedottamisen osalta organisaationsa määrittelemän kriisitiedottamisen mallin mukaisesti johdonmukaisemmin. Toteutuneiden onnettomuuksien tosin havaittiin vaikuttaneen kriisitiedottamisen strategioihin ohjeistuksia uudistavasti ja tarkentavasti. Pelastusviranomaisten tietotaidon todettiin merkittävästi ehkäisevän kohteen ja sen kokoelmien vaurioitumista onnettomuuden pelastustöiden aikana.

9.2 Haastatteluaineiston sisällön analyysin kvantifioinnin tulokset

Kaaviossa 7 on kuvattu haastatteluaineistojen sisällön analyysin pohjalta tehtyä aineiston kvantifiointia organisaatioiden riskienhallintavalmiuksien suhteen onnettomuuksien toteutumisen aikaan. Kvantifioinnissa on analysoitu onnettomuuskohteiden riskienhallintavalmiuksia taloudellisten resurssien, teknisten resurssien, asiantuntijaosaamisen, henkilöresurssien, valmiiden toimintamallien, yhteistyöverkostojen ja taustaorganisaatioiden tuen osalta. Kvantifioinnin tulokset löytyvät taulukkomuodossa tutkielman liitteestä (ks. liite 9).

Kaavio 7: Organisaatioiden riskienhallintavalmiudet onnettomuuden toteutumisen aikana haastatteluaineistojen sisällön analyysin kvantifioinnin pohjalta.

Haastatteluaineistojen pohjalta voitiin todeta, että ainoastaan yhden onnettomuuskohteen omistajaorganisaatiolla oli käytettävissään riittävän runsaat taloudelliset resurssit onnettomuushetkellä, jotta onnettomuuskohteen ja sen kulttuuriperintökokoelmien pelastus ja jälkihoitotöiden tehokkaaseen toteuttamiseen päästiin viipymättä. Viiden onnettomuuskohteen suojaamisessa käytettävissä olleiden niukkojen taloudellisten resurssien arvioitiin omalta osaltaan mahdollistaneen onnettomuuden toteutumisen tai hidastaneen kokoelmien pelastustöitä onnettomuuden jälkeen.

Yhden onnettomuuskohteen kohdalla todettiin, että kiinteistössä käytössä ollut automaattinen sammutusjärjestelmä ehkäisi kulttuuriperintökokoelman täydellisen tuhoutumisen. Toisaalta sammutusjärjestelmän vanhanaikaisuus edisti osaltaan samassa onnettomuuskohteessa merkittävien kosteus- ja homevaurioiden muodostumisen kokoelmaan. Neljän onnettomuuskohteen kohdalla todettiin teknisten järjestelmien puuttumisen tai järjestelmien puutteellisuuden hidastaneen onnettomuuden havaitsemista ja siten myös pelastustöiden käynnistämistä. Teknisten järjestelmien puutteet tai puuttuminen eivät näiden neljän onnettomuuskohteen osalta vastanneet toteutuneiden onnettomuuksien haasteisiin.

Haastattelujen pohjalta voitiin todeta, että kolmen onnettomuuden kohdalla organisaatioiden käytettävissä oleva asiantuntijaosaaminen edisti kokoelmien

pelastustöitä ja esti laajempien vaurioiden muodostumisen kokoelmiin. Kahden onnettomuuskohteen kohdalla onnettomuuden pelastustöiden aikana ei ollut käytettävissä onnettomuuden haasteisiin vastannutta asiantuntija-osaamista. Kolmen organisaation oman henkilöstön tietotaidon todettiin edesauttaneen onnettomuuskohteen ja sen kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöiden onnistumista kohteessa. Kahden organisaation oman henkilöstön tietotaidon katsottiin vastaavan onnettomuuden haasteisiin puutteellisesti.

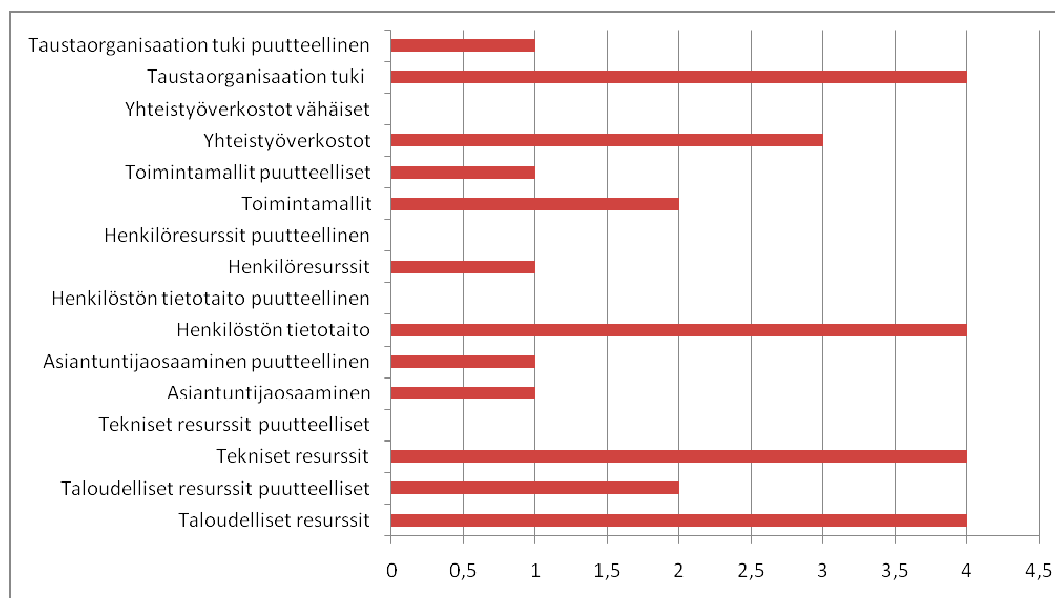
Ainoakaan onnettomuuskohteen henkilöresursseja ei pidetty niin runsaina, että ne olisivat suoranaisesti edistäneet pelastus- ja jälkihoitotöiden sujuvuutta onnettomuuden jälkeen. Yhden organisaation henkilöressien katsottiin vastanneen onnettomuuden haasteisiin erittäin puutteellisesti. Henkilöressien puuttumisen jälkihoitotöiden ensimmäisinä viikkoina arvioitiin merkittävästi hidastaneen jälkihoitoa ja siten edesauttaneen entistä vakavampien lisävaurioiden muodostumisen kokoelmaan.

Ainoastaan kahden onnettomuuskohteen valmiiden toimintamallien arvioitiin vastanneen onnettomuuden haasteisiin edistämällä onnettomuuskohteen pelastus- ja jälkihoitotöiden sujuvuutta. Neljän onnettomuuskohteen valmiiden toimintamallien ei arvioitu vastanneen toteutuneen kaltaisen onnettomuuden haasteisiin siten, että ne olisivat edistäneet pelastustöiden sujuvuutta havaittavasti.

Neljän onnettomuuskohteen kohdalla todettiin organisaation hyvien yhteistyöverkostojen edistäneen pelastus- ja jälkihoitotöitä merkittävästi onnettomuuden jälkeen. Ainoakaan onnettomuuskohteen kohdalla, ei arvioitu yhteistyöverkostojen vähäisyyden olleen edistämässä onnettomuuden jälkeisten lisävaurioiden muodostumisessa. Neljän onnettomuuskohteen kohdalla arvioitiin kohteen omistajaorganisaation taustaorganisaation tuen edistäneen kohteen pelastustöiden ja jälkihoitotöiden sujuvuutta. Taustaorganisaation tuen puutteen ei katsottu olleen ainoakaan onnettomuuskohteen kohdalla vaikeuttamassa pelastus- ja jälkihoitotöiden sujuvuutta onnettomuuden jälkeen.

Kaaviossa 8 on kuvattu haastatteluaineistojen sisällön analyysin pohjalta tehdyn aineiston kvantifioinnin tuloksia organisaatioiden riskienhallintavalmiuksien suhteen onnettomuuksien jälkeen. Kvantifioinnissa on analysoitu

onnettomuuskohteiden riskienhallintavalmiuksia taloudellisten resurssien, teknisten resurssien, asiantuntijaosaamisen, henkilöresurssien, valmiiden toimintamallien, yhteistyöverkostojen ja taustaorganisaatioiden tuen osalta. Kvantifioinnin tulokset löytyvät taulukkomuodossa tutkielman liitteestä (ks. liite 10).

Kaavio 8: Organisaatioiden riskienhallintavalmiudet onnettomuuden jälkeen haastatteluaineistojen sisällön analyysin kvantifioinnin pohjalta.

Haastatteluaineistojen pohjalta voitiin todeta, että neljän onnettomuuskohteen omistajaorganisaation käytettävissä olleet taloudelliset resurssit lisääntyivät onnettomuuden jälkeen. Taloudellisten resurssien lisääntyminen edisti riskienhallintavalmiuksien lisääntymistä kohteessa. Kahden onnettomuuskohteen omistajaorganisaatiot kokivat käytettävissään olleet taloudelliset resurssit puutteellisiksi myös onnettomuuden jälkeen. Taloudellisten resurssien niukkuuden arvioitiin vaikeuttaneen riskienhallintavalmiuksien parantamista kohteissa onnettomuuden jälkeen.

Neljän onnettomuuskohteen teknisten resurssien todettiin lisääntyneen onnettomuuden jälkeen siten, että kohteiden riskienhallintavalmiuksien arvioitiin vastaavan aikaisempaa paremmin toteutuneen kaltaisen onnettomuuden ehkäisemiseen. Yhden onnettomuuskohteen teknisten resurssien arvioitiin pysyneen lähestulkoon onnettomuutta edeltäneellä tasolla. Tämän onnettomuuskohteen teknisten resurssien arvioitiin olleen edelleen sillä tavoin

puutteelliset, etteivät ne pystyisi edelleenkaan vastaamaan toteutuneen kaltaiseen onnettomuuteen ennaltaehkäisevästi.

Haastattelujen pohjalta havaittiin, että yhden onnettomuuskohteen omistajaorganisaation käytettävissä olleen asiantuntijaosaamisen määrä lisääntyi siten, että se edesauttoi onnettomuuskohteen riskienhallintavalmiuksien lisääntymistä toteutuneen kaltaisen onnettomuuden haasteisiin vastaamisessa. Yhden onnettomuuskohteen omistajaorganisaation käytettävissä olevan asiantuntijaosaamisen arvioitiin olevan edelleen niin vähäistä, ettei sen arvioitu lisänneen organisaation riskienhallintavalmiuksia toteutuneen kaltaisen onnettomuuden ehkäisemisessä. Neljän organisaation oman henkilöstön tietotaidon todettiin lisääntyneen onnettomuuden jälkeen siten, että sen arviointiin edistäneen onnettomuuskohteen riskienhallintavalmiuksia toteutuneen kaltaisessa onnettomuustilanteessa. Ainoakaan onnettomuuskohteen omistajaorganisaation oman henkilöstön tietotaidon ei katsottu olleen onnettomuuden jälkeen sillä tavoin puutteellista, että organisaatio ei olisi pystynyt aikaisempaa paremmin vastaamaan toteutuneen kaltaisen onnettomuuden haasteisiin ennaltaehkäisevästi.

Yhden onnettomuuskohteen henkilöresurssien katsottiin lisääntyneen onnettomuuden jälkeen siten, että sen arvioitiin lisänneen organisaation valmiuksia toteutuneen kaltaisen onnettomuuden pelastus- ja jälkihoitotyössä. Ainoakaan organisaation henkilöresursseja ei pidetty onnettomuuden jälkeen edelleen niin puutteellisina, ettei omistajaorganisaation riskienhallintavalmiudet toteutuneen kaltaisen onnettomuuden ehkäisemiseksi eivät olisi lisääntyneet.

Kahden onnettomuuskohteen valmiiden toimintamallien arvioitiin parantuneen onnettomuuden jälkeen siten, että organisaation riskienhallintavalmiuksien arvioitiin lisääntyneen toteutuneen kaltaisen onnettomuuden ehkäisemisessä. Yhden onnettomuuskohteen toimintamallien ei arvioitu onnettomuuden jälkeenkaan vastaavan toteutuneen kaltaisen onnettomuuden haasteisiin siten, että kohteen riskienhallintavalmiudet olisivat lisääntyneet.

Kolmen onnettomuuskohteen kohdalla todettiin omistajaorganisaation yhteistyöverkostojen lisääntyneen siten, että organisaation riskienhallintavalmiuksien arvioitiin lisääntyneen toteutuneen kaltaisen

onnettomuuden ehkäisemiseksi. Ainoakaan onnettomuuskohteen omistajaorganisaation yhteistyöverkostoja ei arvioitu onnettomuuden jälkeen sillä tavoin puutteellisiksi, etteivät organisaation riskienhallintavalmiudet sen vuoksi olisi vastanneet aikaisempaa paremmin toteutuneen kaltaisen onnettomuuden haasteisiin. Neljän onnettomuuskohteen kohdalla taustaorganisaation tuen lisääntyminen edisti omistajaorganisaation riskienhallintavalmiuksien lisääntymistä toteutuneen kaltaisen onnettomuuden ehkäisemisessä. Yhden onnettomuuskohteen omistajaorganisaation taustaorganisaatioltaan saama tuki arvioitiin onnettomuuden jälkeen edelleen sillä tavoin puutteelliseksi, että organisaation riskienhallintavalmiuksien ei arvioitu pystyvän vastaamaan toteutuneen kaltaisen onnettomuuden haasteisiin aikaisempaa paremmin.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusaineiston pohjalta havaittiin, ettei Suomessa ole olemassa valmiita toimintamalleja erilaisiin kulttuuriperintökokoelmien onnettomuus- ja katastrofitilanteisiin, joiden avulla kokoelmien lisävauriot voitaisiin estää pelastus-, evakuointi- ja jälkihoitotyön aikana. Tällaisten toimintavalmiuksien luominen Suomeen edellyttää näkemykseni mukaan sekä maanlaajuisen eri alojen asiantuntijoista koostuvan verkostojen luomista pelastusviranomaisten tueksi onnettomuustilanteisiin että riittävien pelastusmateriaali- ja työvälinereservien varaamista laajasti vaurioituneiden kulttuuriperintökokoelmien pelastustyöhön eri puolille Suomea.

Robert Wallerin esittämä riskimatriisi toi uuden näkökulman onnettomuuskohteiden riskienhallintatyön arviointiin. Koska kaikki kuusi onnettomuutta olivat melko vaikeasti ennakoitavissa, ne voitiin myös Wallerin riskimatriisin pohjalta tulkita epätodennäköisesti toteutuneiksi. Wallerin riskimatriisi ottaa kuitenkin myös kantaa onnettomuuden aiheuttamien kokoelmavaurioiden merkittävyyteen. Tästä näkökulmasta katsottuna ainakin viiden onnettomuuskohteen ja niiden kokoelmien suojaamiseen olisi pitänyt panostaa jo ennen onnettomuutta huomattavasti enemmän.

Haastatteluaineistojen tarkemman analysoinnin pohjalta on todettava, ettei toteutuneen kaltaiseen onnettomuuteen yksikään onnettomuuskohteen omistajaorganisaatio ollut ennakolta osannut varautua. Onnettomuudet saivat aikaan turvallisuusasioiden voimakasta kehittymistä sekä onnettomuuskohteissa että omistajaorganisaatioiden toimintatavoissa. Seuraavissa kappaleissa on käsitelty tutkimusaineiston pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä kaikkien otokseen kuuluneiden onnettomuuksien osalta.

10.1 Maanmittauslaitoksen päätearkistotilojen onnettomuudet vuosina 1994 ja 2004

Arkistolaitoksen ohjeet ja määräykset arkistorakentamisesta, arkistonmuodostamisesta ja arkistojen suojeleusuunnittelusta luovat erinomaisen

pohjan viranomaisarkistojen riskienhallintatyölle ja arkistojen säilymiselle. Arkistolain määräykset koskevat Maanmittauslaitosta viranomaisena ja arkistonmuodostajana.

Maanmittauslaitoksen arkistokokoelmilla on kulttuurihistoriallisen arvon lisäksi yhteiskunnan perusrekisterien tietovarantona suurta juridista ja yhteiskunnallista merkitystä. Siksi laitoksen arkistokokoelmien ja aineistoon kuuluvien asiakirjojen informaattiosisällön säilymiseen on resursoitu merkittävästi. Eräs merkki tästä on erillisen Maanmittauslaitoksen arkiston muodostaminen ja keskitetyn päätearkistorakennuksen rakentaminen Jyväskylään maakunta-arkiston välittömään läheisyyteen. Asiakirjojen tietosisällön säilyminen on pyritty varmistamaan Maanmittauslaitoksen arkistossa aineistojen kahdentamisella joko digitaaliseen tai mikrofilmimuotoon. Varmuustallenteet on sijoitettu toisaalle kuin originaali asiakirja-aineisto.

Maanmittauslaitoksen valtakunnallinen organisaatio on arkistoyksikön taustatukena turvallisuuskysymysten kehittämisessä ja riskien analysoinnissa. Arkistolla on myös yhteiskunnan poikkeusolojen varalta kokoelmien turvaamiseen liittyviä varauksia puolustusvoimiin. Maanmittauslaitoksen arkistolla on myös oma turvallisuusorganisaationsa, joka kehittää ja vastaa sekä asiakkaiden että rakennukseen sijoitettujen arkistokokoelmien turvallisuudesta. Maanmittauslaitoksen arkiston kaikki työntekijät ovat saaneet alkusammutuskoulutuksen. Arkistonjohtaja vastaa arkiston turvallisuuspäällikön kanssa kokoelmien ja rakennuksen turvallisuuden kehittämisestä. Arkistorakennuksen kaikissa kerroksissa on omat turvallisuusvastaavansa. Maanmittauslaitoksen arkistokokoelmien suojausokittelu on tarkoitus toteuttaa koko aineiston osalta tulevien vuosien aikana.

Laajaa riskikartoitus- ja turvallisuussuunnittelutyötä oli tehty jo ennen arkistorakennuksen rakentamista hankesuunnitteluvaiheessa. Vuoden 2004 rakennusvaiheen kattopalon jälkeen rakennuksen turvallisuuteen tehtiin uusien riskianalyysojen pohjalta turvallisuutta lisänneitä teknisiä parannuksia. Erityisesti rakennuksen katon turva- ja hälytysjärjestelmiä parannettiin.

Maanmittauslaitoksen arkiston turvallisuusjohtamisesta muodostui haastattelun yhteydessä järjestelmällinen, kokoelmaturvallisuuteen panostava ja aktiivisesti kehittävä kuva. Maanmittauslaitoksen arkistotoimesta sekä Helsingin piiritoimistossa vuonna 1994 että Jyväskylän rakenteilla olleessa arkistorakennuksessa vastasi arkistoalan asiantuntijahenkilöstö. Arkistotilat olivat molemmissa paikoissa arkistomääräysten mukaiset. Vuoden 1994 vesivahingossa vaurioituneita asiakirjoja pelasti arkiston oma asiantuntijahenkilöstö paperikonservaattorin johdolla. Jyväskylän arkistorakennuksen vuoden 2004 kattopalon sammutustyöt tehtiin pelastuslaitoksen sekä rakennusalan ja arkistoalan asiantuntijoiden yhteistyönä konsultoiden.

10.2 Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopoltto vuonna 1997

Sastamalan seurakunta ei ollut ennakolta varautunut Tyrvään Pyhän Olavin kirkkoon kohdistuneeseen kiinteistömurtoon ja sitä seuranneeseen rakennuksen tuhopolttoon. Kirkkorakennus ei ole vuoden 1855 jälkeen ollut seurakunnan pääkirkkona, vaan sitä oli käytetty lähinnä kesäisin. Tyrvään Pyhän Olavin kirkko oli yksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hallussa olleista autiokirkoista.

Rakennukseen murtautumisen riskiä pidettiin pienenä, koska kirkkorakennuksessa ei säilytetty Osmo Ojansivun mukaan mitään arvokasta. Myöskään tulipalon riskiä ei pidetty suurena, koska kirkkorakennuksessa ei ollut lämmitystä tai sähköjä. Seurakunta oli arvioinut, että rakennukseen kohdistuvan ilkiavallan todennäköisimmäksi riskiksi vanhojen ikkunoiden kivittämisen ja siksi ikkunoihin oli asennettu suojaksi pleksilasit. Kirkkorakennuksessa ei ollut tuhopolton aikaan paloilmaisin- tai murtohälytysjärjestelmää. Kirkko ei myöskään ollut minkäänlaisessa yövalvonnassa, jolloin rakennuksen ympäristössä ei käynyt yöaikaan vartiointiliikettä. Osmo Ojansuun mukaan kirkko eli omaa elämäänsä pienen kylän takamaastossa, missä se oli ollut satoja vuosia. Tyrvään Pyhän Olavin kirkko oli vakuutettu tuhopolton aikaan sellaisesta nimellisestä arvosta, jota yleisesti käytettiin seurakuntien hallussa olleiden autiokirkkojen vakuuttamisessa. Kirkkorakennuksen turvallisuusjärjestelmät ja vakuutukset eivät olleet samalla vakuutustasolla kuin seurakunnan aktiivisessa käytössä olleiden kirkkorakennusten vakuutukset.

Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopolttot vuonna 1997 vaikutti siihen, että sekä Sastamalan seurakunnan että koko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valmius- ja pelastussuunnittelutoimintaa alettiin voimakkaasti kehittää. Onnettomuus johti siihen, että tehtävien jakoa ja vastuukysymyksiä selkeytettiin sekä Sastamalan seurakunnan että koko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kohdalla. Onnettomuuden jälkeen sekä Sastamalan seurakunnassa että kaikissa Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa ryhdyttiin pohtimaan yleisesti kirkkorakennusten ja erityisesti keskiaikaisten kirkkorakennusten turvallisuutta. Alettiin suunnitella, miten seurakuntien kirkkorakennuksia ja muuta kiinteää omaisuutta on tarpeellista valvoa ja suojata.

Kirkkorakennusten pelastus- ja turvallisuussuunnittelua alettiin kehittää. Turvallisuusnäkökohdat huomioitiin erityisesti jo Tyrvään Pyhän Olavin kirkon jälleenrakennustyön aikana. Koska kirkkorakennuksen tuhopolttajaa ei heti saatu selvitettyä, oli olemassa pelko, että tuhotyöt olisivat jatkuneet. Pelättiin, että rakennuksen ympäristössä tapahtuu jotakin vielä jälleenrakentamisenkin aikana. Tämän seurauksena kirkkorakennukseen asennettiin turvallisuusviranomaisten, turva-asiantuntijoiden ja poliisin kanssa yhteistyössä kameravalvonta ja myös muita turvallisuusjärjestelyjä parannettiin merkittävästi. Näiden turvallisuusparannusten jälkeen aiemmin syrjään jääneestä kirkkorakennuksesta tuli Sastamalan ehkä kaikkein tarkimmin vartioitu rakennus. Onnettomuuden jälkeen seurakunnan kaikkien kirkkorakennusten valvontaa parannettiin merkittävästi.

Onnettomuuden jälkeen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus ohjeisti seurakunnat valmiussuunnitelmien laatimiseen. Seurakunnissa ryhdyttiin pohtimaan valmiussuunnitelmien edellyttämiä tehtävien- ja vastuunjakoon sekä tiedonkulkuun liittyviä toimintaketjuja. Tällainen valmiussuunnitelma laadittiin myös Sastamalan seurakunnassa. Haastavaksi on kuitenkin koettu valmiussuunnitelmien säännöllinen päivittäminen ja ylläpito sekä uuden henkilöstön järjestelmällinen kouluttaminen ja perehdyttäminen pelastus- ja valmiussuunnitelmien edellyttämiin toimiin.

10.3 Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalo vuonna 2003

Hyvinkään kaupunki vastaanotti Valvillan tehdasmuseon kokoelman vuonna 1994. Tuolloin kokoelma sijoitettiin Hyvinkään taidemuseon alaisuuteen. Hyvinkään kaupunki oli ottanut Valvillan kokoelman vastaan pitääkseen sen aineistoja tutkijoiden käytettävissä. Määrärahoja Valvillan kokoelmien hoitoon, dokumentointiin ja luettelointiin ei annettu ennen arkiston tulipaloa. Hyvinkääseura oli pikaluetteloinut Valvillan tehdasmuseon arkiston ennen kuin tehdasmuseon kokoelmaa tarjottiin lahjoituksena Hyvinkään kaupungille. Kokoelmien täsmällistä ja tarkkaa kulttuurihistoriallisen arvon mukaista pelastamista ja jälkihoitoa ei pystytty toteuttamaan, koska arkiston kokoelmia ei oltu ehditty luetteloimaan.²⁶⁶

Kulttuurihistoriallisen osaston palveluksessa työskenteli onnettomuuden aikaan kaksi museoammattilaista, amanuenssi Lea Bergströmin lisäksi tutkimusavustaja Ritva Koivistoinen. Määrärahojen ja henkilöresurssien puuttuminen ovat vaikeuttaneet riskien kartoittamisen ja hallinnan kehittämistä Hyvinkään kaupungin museotoimessa. Ennen onnettomuutta kulttuurihistoriallisen osaston toimitilojen suurimpana uhkana olivat olleet usein toistuneet murtautumiset.²⁶⁷

Hyvinkään kaupungin ja sen sivistystoimen riskien kartoitus- ja hallintatyö ovat keskittyneet pääasiallisesti henkilöturvallisuuden eri osa-alueisiin. Hyvinkään kaupunki ei ole Turun kaupungin tavoin liittänyt riskien kartoitus- ja hallintatyöhön museoittensa toimitiloja ja niiden kokoelmia. Riskienhallintatyö Hyvinkään kaupungin sivistystoimessa keskittyy yhä edelleen haastateltujen mukaan lähes yksinomaan työntekijöiden, asiakkaiden ja kaupungin asukkaiden henkilöturvallisuutta koskeviin kysymyksiin. Sen sijaan paikallinen, Keski-Uudenmaan pelastuslaitos, on Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osaston henkilökunnan mukaan ollut hyvin kiinnostunut kaupungin kulttuuriperintökohteiden, muun muassa Valvillan tehdasmuseon ja sen kokoelmien, suojelusta. Pelastusviranomaiset ovat priorisoineet Hyvinkään kaupungin alueella sijaitsevat kulttuuriperintökohteet, joiden joukkoon Valvillan tehdasmuseo lukeutuu.²⁶⁸

²⁶⁶ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²⁶⁷ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²⁶⁸ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

Pelastusviranomaisilla oli amanuessi Lea Bergströmin lisäksi tulipalon aikaan merkittävien kokoelmien pelastus- ja evakuoituvastuu. Kolmen onnettomuutta seuranneen päivän ajan museon henkilökunnan apuna olivat Ateneumin taidemuseon neljä paperikonservaattoria, jotka opastivat museon henkilökuntaa aineiston kuivattamisessa. Kulttuurihistoriallisen osaston henkilökunta työskenteli onnettomuutta seuranneet päivät ja viikot aamusta iltaan taukoamatta kokoelmien kuivattamistyössä Ateneumin taidemuseon paperikonservaattoreiden antamien ohjeiden mukaisesti.²⁶⁹

Valvillan tehdasmuseon koko 110 hyllymetrin arkisto kastui ja nokeentui tulipalon ja sammutustöiden aikana. Arkiston kokoelmaan kuulunut ammattikirjasto tuhoutui täysin tulipalossa. Kastuneen arkistoaineiston suuri määrä, asiantuntijatyövoiman vähäisyys sekä pelastusvälineresurssien rajallisuus ja aineiston pakastamismahdollisuuksien puuttuminen onnettomuutta seuranneiden viikkojen aikana johti siihen, että suuri määrä tulipalossa kastuneesta aineistosta homehtui hitaan kuivumisen vuoksi.²⁷⁰

Onnettomuuden jälkeen Hyvinkään kaupunki myönsi varoja tulipalossa vaurioituneen arkiston kokoelmien vauriokartoitukseen, jälkihoitoon ja konservointityöhön. Hyvinkään kaupunki ei tarjonnut ohjausta tai tukea Valvillan tehdasmuseon kokoelmiin kohdistuvien riskien kartoittamisessa. Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisella osastolla on omatoimisesti tehnyt Valvillan kokoelmiin kohdistuvien riskien kartoitus- ja hallintatyötä onnettomuuden jälkeen. Tässä työssä osaston kahden vakinaisen työntekijän apuna on ollut osaston palveluksessa vuodesta 2005 alkaen tekstiilikonservaattori YAMK Anu Reijonen. Suurimmiksi riskeiksi osaston henkilökunta nimeää edelleen kiinteistön muiden vuokralaisten aiheuttamat uhkatekijät.²⁷¹

Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto on aloittanut keväällä 2009 kokoelmapoliittisen ohjelmansa suunnittelun. Tässä yhteydessä olisi amanuessi

²⁶⁹ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²⁷⁰ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²⁷¹ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

Lea Bergströmin mukaan tarkoitus laatia Valvillan kokoelmille tallennus- ja pelastussuunnitelma.²⁷²

Museon käyttöön osoitetut säilytystilat olivat ennen onnettomuutta kokoelmien suojaamismahdollisuuksien suhteen puutteelliset. Arkiston alapuolella olleessa tehdassalissa lähellä tilan puukattoa tehtyjen metallilevyjen polttoleikkaustöiden ei olisi pitänyt olla mahdollisia. Nykyisinkään Kulttuurihistoriallisen osaston käyttöön osoitetut kokoelmien säilytystilat eivät täytä museostandardeja. Tämän näkemyksen kulttuurihistoriallisen osaston henkilökunta kertoi kaupungin tilakeskukselle, kun tilat osoitettiin museokokoelmien säilyttämiseen. Vaikka säilytystilojen tiedetään olevan edelleen jossain määrin puutteelliset, ”paremman puutteessa” kyseisten säilytystilojen on katsottu soveltuvan aineiston säilyttämiseen.²⁷³

10.4 Porvoon tuomiokirkon tuhopolttu vuonna 2006

Porvoon seurakuntayhtymän kiinteistötoimen henkilöstöön kuuluvat seurakunnan toimipisteisiin sijoitetut vahtimestarit, siivoajat ja talonmiehet sekä seurakuntayhtymän hallinnossa työskentelevät työnjohtaja ja kiinteistöpäällikkö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen vuonna 2005 antamat ohjeet seurakuntien valmiussuunnitteluun edistivät Porvoon tuomiokirkon pelastustöitä. Haastatteluaineiston pohjalta voitiin todeta, että Porvoon seurakuntayhtymällä oli olemassa onnettomuuden aikana toimintakykyinen turvallisuusorganisaatio sekä toimivat yhteydet keskeisiin pelastustöitä edistäneisiin yhteistyötahoihin. Tieto Porvoon tuomiokirkon palosta saatiin pelastusviranomaisilta, kun kirkkorakennuksen sammutustyöt olivat jo käynnistyneet. Kun kiinteistöpäällikkö Boris Björkendahl saapui ensimmäisenä Porvoon seurakuntayhtymän edustajana onnettomuuspaikalle, hän alkoi ilmoittaa onnettomuudesta eri henkilöille.

Pelastuslaitos vastasi kirkkorakennuksen sammutustöistä sekä ympäröivien rakennusten suojaamisesta tulipalosta hohtavalta kuumuudelta ja palavilta

²⁷² Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

²⁷³ Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallinen osasto 20.5.2009: haastattelu.

puunkappaleilta. Porvoon tuomiokirkon sammutustöiden aikana palomiehet suojasivat kirkon urut, flyygelin, saarnatuolin, maalaukset ja alttarin kevytpressuin sammutusveden aiheuttamilta vaurioilta. Esineistöä ei sammutustöiden aikana evakuoitu kirkkorakennuksesta lainkaan. Lassila & Tikanojan suurvahinkopalvelut hoitivat sammutustöiden jälkeen kirkon muun kiinteän sisustuksen ja esineistön suojaamisen pressuin ja kevytpressuin. Poliisi oli eristänyt tapahtumapaikan heti paikalle saavuttuaan ja eikä ketään päästetty onnettomuuspaikalle ennen kuin poliisi oli suorittanut teknisen rikostutkinnan Porvoon tuomiokirkon ympäristössä.

Sammutustöiden päätyttyä Porvoon museo auttoi seurakuntaa esineistön vauriokartoituksessa ja dokumentoinnissa. Palaneen katon tilalle rakennettiin telineiden avulla väliaikainen suojakattorakenne. Kirkon jälleenrakennustyön suunnitteluun päästiin lähes heti kuivatustöiden jälkeen. Jälleenrakennustyötä varten seurakuntayhtymän hallintoon perustettiin erillinen rakennustoimikunta, johon nimettiin seurakunnan luottamushenkilöitä, poliitikkoja, kaupungin edustajia, Museoviraston edustajat sekä seurakuntayhtymän kiinteistöpäällikkö.

Jälleenrakennustyön aikana Porvoon tuomiokirkko sai vakuutusyhtiön ja pelastuslaitoksen kanssa laaditun tarkan riskianalyysin. Seurakuntayhtymällä oli käytettävissään riskienhallintamenetelmien suunnittelussa Museovirasto ja muita turvallisuussuunnittelun asiantuntijoita. Porvoon tuomiokirkon pelastussuunnitelmaa täydennettiin konsulttityönä peruskorjaushankkeen aikana.

Toimintaketjut vaikuttivat hioutuneilta pelastus- ja jälkihoitotyön organisoinnin aikana. Seurakuntayhtymän taloudelliset ja toiminnalliset valmiudet Porvoon tuomiokirkon jälleenrakennustyön käynnistämiseksi olivat poikkeuksellisen hyvät onnettomuushetkellä, koska seurakuntayhtymässä oli jo aloitettu Porvoon valtiopäivien 200-vuotisjuhlallisuuksia vuoksi kirkon korjaustöiden suunnittelu.

10.5 Turun linnan taideilkevältätapaus vuonna 2008

Turun museokeskuksessa on tehty kulttuuriperintökohteiden riskien hallintatyötä 1990-luvun alusta alkaen. Turun kaupunki teetti 1990-luvulla omaisuutensa osalta

kattavan riskien ja riskienhallinnan kartoituksen vakuutusyhtiölle. Tässä yhteydessä käytiin läpi myös Turun kaupungin museoiden kokoelmien suojaamiseen liittyvät asiat. Turun museokeskuksen organisaatiossa henkilö- ja kokoelmaturvallisuuskysymykset ovat sulautuneet osaksi organisaation perustoimintoja. Haastatteluaineiston perusteella havaittiin kulttuuriperintökohteisiin ja kokoelmiin liittyvien riskien kartoitus- ja hallintatyön olleen hyvin kehittyntä Turun museokeskuksessa.

Kokoelmaturvallisuuteen ja vaurioiden ehkäisemiseen kiinnitetään huomioita esineistöä siirrettäessä, säilytettäessä ja näyttelyjä rakennetaan. Museokeskuksella on ollut taustatukenaan kahden vuoden ajan Turun kaupungin riskienhallintapäällikkö, jonka kanssa museotoimen johtaja on voinut pohtia tarkemmin museotilojen turvallisuusasioita. Museokeskus tekee myös tiivistä yhteistyötä Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen ja poliisin kanssa.

Turun museokeskuksen turvallisuuspäällikkönä toimii organisaation pääkonservaattori, joka on myös konservointiosaston johtaja. Pääkonservaattori on vastuussa museotoimipisteiden ja niiden kokoelmien turvallisuuskysymysten suunnittelusta. Hän huolehtii käytännön sovellusten toteuttamisesta yhteistyössä kaupungin Tilakeskuksen henkilökunnan kanssa. Pääkonservaattori kuuluu myös museokeskuksen johtoryhmään. Turun museokeskuksen kaikissa toimipisteissä on oma turvallisuusvastaavansa. Turvallisuusvastaavat muodostavat yhdessä turvallisuuspäällikön kanssa oman tiiminsä. Turvatiimi tekee jokaisen toimipisteen osalta riskien kartoittamisen ja riskienhallinnan suunnittelutyö. Toimipisteille laadittuja kokoelmien pelastussuunnitelmia päivitetään ja ylläpidetään aika ajoin.

Turun linnan ilkvaltatapauksen yhteydessä organisaation omat konservaattorit arvioivat kokoelmien kunnon ja suunnittelivat taideteosten siirron konservointiin. Ilkvaltatapaus toi riskien kartoituksen ja hallinnan suunnitteluun uuden näkökulman: tahallisen museokokoelmien vahingoittamisen mahdollisuuden näyttelytiloissa. Ongelmia Turun linnan ulkopuolella oli aikaisemmin aiheuttanut henkilö, joka oli kierrellyt rakennusta ja tehnyt omia merkintöjään rakennuksen seiniin.

Taideteosten vahingoittamisen jälkeen Turun museokeskus keskittyi tutkimaan, miten linnan kokoelmat on suojattava ilkvallan uhalta. Museokeskuksen käytettävissä olevat niukat taloudelliset resurssit ovat aiheuttaneet haasteita kokoelmien turvaamisen mahdollisuuksiin. Taloudelliset resurssit ovat vaikuttaneet säilytystilojen varustelutasoon, riittävien valvontahenkilöresurssien palkkaamisen mahdollisuuksiin museotoimipisteissä sekä teknisten valvonta- ja hälytysjärjestelmien uudistamisen mahdollisuuteen.

Taideteosten vahingoittaminen Turun linnassa sai aikaan useiden kokoelmien turvallisuuteen ja tilojen valvontaan liittyneiden teknisten perusparannusten suunnittelun aloittamisen ja joidenkin teknisten parannusten tekemisen. Valvonta henkilökunnan kouluttamisella on pyrittiin jatkossa estämään ilmoitusviiveiden tapahtuminen onnettomuustilanteissa. Myös valvontahenkilöstön lisäämiseen saatiin varoja vuodeksi 2010, kun kaikkiin olemassa oleviin valvojan vakansseihin saatiin valtuudet palkata työntekijä. Turun museokeskuksella ei haastatteluajankohtana ollut olemassa erillisiä toimitiloja kokoelmiensa valmiusvarastointiin poikkeus- ja kriisitilanteissa. Esineistön nykyisissä säilytystiloissa on pyritty tekemään kokoelmien vaurioitumista ehkäiseviä teknisiä ratkaisuja.

10.6 Lopuksi

Pro gradussa päästiin alkuun onnettomuuksiin johtaneiden syiden kategorioinnissa. Aineiston tarkempi luokittelu jää toteutettavaksi jatkotutkimuksessa. Myös onnettomuuksien aiheuttamien kokoelmavaurioiden määrittely Robert Wallerin esittämän riskimatriisin pohjalta jäi keskeneräiseksi.

Tutkimuksen pohjata keskeiseksi jatkotutkimusaiheeksi muodostui kulttuuriperintökokoelmien vaurioita ehkäisevien toimintatapojen ja työmenetelmien kehittäminen pelastus- ja jälkihoitotyöhön sekä vaurioituneen esineistön valmiusvarastointiin. Esinevaurioita ehkäisevien toimintamallien kehittäminen loisi edellytyksen kulttuuriperintökokoelmien aikaisempaa paremmalle säilymiselle sekä onnettomuustilanteessa että onnettomuuden jälkihoitotyön aikana. Toimivien ja tehokkaiden toimintamallien luominen

onnettomuustilanteisiin edellyttää mielestäni tutkimustiedon lisäämistä edellä mainituilla tutkimusalueilla.

I PAINETUT LÄHTEET

AALTOLA, Juhani & VALLI, Raine (toim.) 2001: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – metodin valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittavalle tutkijalle. Cydenius-Instituutin julkaisuja 2/2001, Jyväskylä, PS-kustannus.

AMERICAN ASSOCIATION OF MUSEUMS 1984: Caring for collections – Strategies for conservation, maintenance and documentation. A report on an American Association of Museums project. American Association of Museums.

ASHLEY-SMITH, Jonathan 1999: Risk Assessment for Object Conservation. The Board and Trustees of the Victoria and Albert Museum. Butterworth-Heinemann.

CLOONAN, Michéle, V. 2007: The Moral Imperative to Preserve. Library trends, Vol. 55, No. 3, Winter 2007, sivut: 746-755, The Board of Trustees, University of Illinois.

HASSILA, Juha (toim.) 2007: Kirkkojen paloturvallisuusohje. SPEK, Tammer-Paino Oy, Tampere.

HEINONEN, Jouko & LAHTI, Markku 2001: Museologian perusteet. 3. uudistettu laitos. Suomen museoliiton julkaisuja 49. Helsinki, Suomen museoliitto.

HIEKKANEN, Markus 2007: Suomen keskiajan kivikirkot. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1117. Tammer-Paino Oy.

HUNTER, John E. 1997: Museum disaster preparedness planning. Teoksessa: KNELL, Simon (ed.) 1997: Care of collections. TJ International Ltd, Great Britain, Leicester Readers in museum studies.

JONES, Barclay G. 1986: Protecting Historic Architecture and Museum Collections from Natural Disasters. Butterworth Publishers.

KALLIO, Kalle 2007: Museon yhteiskunnalliset tavoitteet. Teoksessa: KINANEN, Pauliina (toim.) 2007: Museologia tänään. Suomen museoliiton julkaisuja 57, Helsinki, Suomen museoliitto.

KECSKEMÉTI, István 2008: Papyruksesta megabitteihin – Arkisto- ja valokuvakokoelmien konservoinnin prosessin hallinta. Jyväskylä studies in humanities 93. Arkistolaitoksen toimituksia 3. Jyväskylä university printing house.

KIDD, Stewart (ed.) 1995: Heritage Under Fire – A guide to the protection of historic buildings. Fire Protection Association. Lavenham Press.

KOHTI EUROOPPALAISTA ENNALTAEHKÄISEVÄN KONSERVOINNIN STRATEGIAA, 21-22.9.2000 PC-Strat, "European Preventive Conservation Strategy project", The Vantaa Document, ICCRom A Project Report PC – Strat.

KOSTET, Juhani 2007: Kokoelmien muodostaminen. Teoksessa: KINANEN, Pauliina (toim.) 2007: *Museologia tänään*. Suomen museoliiton julkaisuja 57, Helsinki, Suomen museoliitto.

KNELL, Simon (ed.) 1997: *Care of collections*. TJ International Ltd, Great Britain, Leicester Readers in museum studies.

KNUUTINEN, Ulla 2009: Kulttuurihistoriallisten materiaalien menneisyys ja tulevaisuus – Konservoinnin materiaalitutkimuksen heritologiset funktiot. *Jyväskylä studies in humanities* 114. Jyväskylä university printing house.

KULTTUURIOMAISUUDEN UHAT JA SUOJELU – Työryhmän mietintö Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toimeenpanosta Suomessa ja osana kansainvälistä kriisinhallintaa. Opetusministeriön julkaisuja 2007:8.

LAURILA, Anu (ed.) 2004: *Can we learn from the heritage lost in fire? - Experiences and practices on the fire protection of historic buildings in Finland, Norway and Sweden*. Museovirasto, Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 26, Helsinki.

LOWENTHAL, David 1985: *The Past is a Foreign Country*. Cambridge University Press.

METSÄMUURONEN, Jari 2000: Laadullisen tutkimuksen perusteet – Metodologia -sarja 4. International Methelp Ky. Jaabes OÜ, Viro

PALO-OJA, Ritva & WILLBERG, Leena 2000: Arvoluokitus – avain museokokoelmien hallintaan. Teoksessa: VILKUNA, Janne (toim.) 2000: *Näkökulmia museoihin ja museologiaan*. Ethos-toimite 10. Saarijärvi, Gummerus Kirjapaino Oy, Ethos ry.

PERKKO, Mikko 2006: Turvallisuutta vai turvattomuutta. Suomen museoliiton julkaisuja 56. Helsinki, Suomen museoliitto.

TUOMI, Jouni & SARAJÄRVI, Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Gummerus kirjapaino Oy.

TURNPENNY, Michael 2004: *Cultural Heritage, an III-defined Concept? A Call for Joined-up Policy*. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 10, No. 3, July 2004. Routledge, Taylor & Francis Group.

VILKUNA, Janne 2007: Yhteinen kulttuuriperintömme. Teoksessa: KINANEN, Pauliina (toim.) 2007: *Museologia tänään*. Suomen museoliiton julkaisuja 57. Helsinki, Suomen museoliitto.

VILKUNA, Janne 2003: Täytetyn tiikerin äärellä – Museologia, mitä se on? Suomen tiedeakatemia, Vuosikirja 2003, erityispainos. Jyväskylä.

WALLER, Robert 2002: *A Risk Model for Collection preservation*. Published in the 13th Triennial Meeting Rio De Janeiro, Preeprints Vol. I. ICOM Committee for Conservation.

WALLER, Robert 2003: Cultural Property Risk Analysis Model – Development and application to preventive conservation at the Canadian Museum of Nature. Göteborg studies in conservation 13. Göteborg universite.

WELLHEISER, Johanna G. & GWINN, Nancy E. (toim.) 2005: Preparing for the Worst, Planning for the Best: Protecting our Cultural Heritage from Disaster – Proceedings of a special IFLA Conference held in Berlin in July 2003. IFLA Publications 111. K. G. Saur.

II PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Julkaisemattomat lähteet

KASNIO, Anu & LINDBERG, Sara 2004: Valvillan tehdasmuseon tulipalossa 25.9.2003 vaurioituneen arkiston kuntoarvio- ja konservointisuunnitelma 30.6.2004. Hyvinkään kaupunki, kulttuurihistoriallinen osasto.

PELTONEN, Karim 16.3. 2010: sähköpostiviesti, tutkielmäkäsikirjoituksen palautetta.

Litteroidut haastattelut

BJÖRKENDAHL, Boris 25.5.2009: Porvoon seurakuntayhtymän kiinteistöpäällikön haastattelu Porvoon tuomiokirkon vuoden 2006 tuhopoltosta.

HYVINKÄÄN KAUPUNGIN KULTTUURIHISTORIALLINEN OSASTO 20.5.2009: Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osaston henkilökunnan haastattelu Valvillan tehdasmuseon arkiston vuoden 2003 tulipalosta.

KOSTET, Juhani 17.6.2009: Turun museokeskuksen johtajan haastattelu Turun linnan vuoden 2008 taideilkeilätapauksesta.

OJANSIVU, Osmo 27.5.2009: Eläkkeellä olevan kirkkoherran haastattelu Tyrvään Pyhän Olavin kirkon vuoden 1997 tuhopoltosta.

RANTALA, Marja 22.5.2009: Maanmittauslaitoksen arkiston johtajan haastattelun Maanmittauslaitoksen vuosien 1994 ja 2004 onnettomuuksista.

Internet lähteet

ALÉN, Inka & LACZAC, Riikka & LINDFORS, Anna & TUPPURAINEN, Riitta 30.10.2006: Museologian erityissanasto. [Saatavilla osoitteesta: http://www.helsinki.fi/museologia/Museologian_erityissanasto.pdf]

Arkistolaitos 2003: Ohje asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa (62/40/2003), verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.narc.fi/Arkistolaitos/pdf-ohjeet/asiakirjojensuojaaminen11052004.pdf>]

Arkistolaitos 2007: Määräys ja ohjeet arkistotiloista (KA 1386/40/2007), verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: http://www.narc.fi/Arkistolaitos/a/tiedostot/PDF/Arkistotilamaarays%20ja%20-ohje_150708.pdf]

Arkistolaitos 23.10.2008: arkistolaitoksen seulontapolitiikka ja seulontastrategia vahvistettu, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.arkisto.fi/fi/news/73/358/Arkistolaitoksen-seulontapolitiikka-ja-seulontastrategia-vahvistettu/>]

- ARKISTOLAKI 23.9.1994/831: verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940831>]
- ENBERG, Mikael 2002: Kuntien riskinhallinta. Suomen Kuntaliitto. [Saatavilla osoitteesta: <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p040206152543Q.pdf>]
- HOLMLUND, Anne 2008: Puhe Väestönsuojelun ja varautumisen seminaarissa 4.12.2008. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.poliisi.fi/intermin/bulletin.nsf/PSS/EAA3D07DE4468252C22575150034B2A1>]
- Ympäristöministeriö & Museovirasto 11.1.2008: Kirkkojen palotorjuntaan, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: http://www.rakennusperinto.fi/news/fi_FI/kirkkopalot]
- Keskuskauppakamari & Helsingin seudun kauppakamari 2008: Yritysten rikosturvallisuus 2008 – Riskit ja niiden hallinta. Keskuskauppakamari. Verkkodokumentti [Saatavilla osoitteesta: http://www.helsinki.chamber.fi/files/2786/yritysturvallisuusselvitys_2008_1.pdf]
- Ympäristöministeriö & Museovirasto 5.7.2006: Korjaustyöt etenevät Porvoossa, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: http://www.rakennusperinto.fi/News_Porvoo/fi_FI/Korjausetenee/]
- Ympäristöministeriö & Museovirasto 18.11.2007: Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: http://www.rakennusperinto.fi/muuta_sisaltoa/kasitteisto/fi_FI/Kasitteisto/]
- Laatuakatemia 5.3.2010: Prosessi, prosessiorganisaatio ja prosessin ohjaus: verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.kotiposti.net/tuurala/prosessit.htm>]
- Lassila & Tikanoja 5.3.2010: L&T® Suurvahinkopalvelut: verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.lassila-tikanoja.fi/fi/PalvelutJaTuotteet/erikoispalvelut/suurvahinkopalvelut/Sivut/Default.aspx>]
- LYBECK, Jari 2006: Arkistot yhteiskunnan toimiva muisti – Asiakirjahallinnon ja arkistotoimen oppikirja. Arkistolaitoksen julkaisuja 2: verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: http://www.narc.fi/Arkistolaitos/oppikirja/asiakirjahallinnon_oppikirja.pdf]
- MUSEOLAKI 3.8.1992/729: verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920729>]
- OJANSIVU, Osmo 2003: Tyrvään Pyhän Olavin kirkko – Palanut ja palannut. Kirkonpalvelija 3/2003. Julkaisija Kirkonpalvelijat ry. [Saatavilla osoitteesta: http://www.kirkonpalvelijat.fi/dokumentit/kirkonpalvelija/Kirkonpalvelija_2003_3.pdf]

- Opetusministeriö 18.11.2007: Maailmanperintö, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta:
http://www.minedu.fi/OPM/Kansainvaelliset_asiat/kansainvaelliset_jaerjestoet/unesco/maailmanperinto/index.html?lang=fi]
- Satakunnan pelastuslaitos 5.3.2010: Pelastuslaitoksen toiminta, väestösuojelu, evakuointi, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta:
<http://www.satapelastus.fi/toiminta/evakuointi.html>]
- RAHIKAINEN, Jussi 2005: Keski-Uudenmaan Riskianalyysi, v 1.0. Keski-Uudenmaan Pelastuslaitos. [Saatavilla osoitteesta: http://www.ku-pelastus.fi/ladattavat/KUP_riskianalyysi_2005.pdf]
- Maanmittauslaitos 17.7.2009: Maanmittauslaitoksen arkisto, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.maanmittauslaitos.fi/default.asp?id=868>]
- PELASTUSLAKI 13.6.2003/468: verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030468>]
- Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006: Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: http://www.yett.fi/content/common/yett_strategiadokumentti.pdf]
- Ympäristöministeriö & Museovirasto 29.5.2009: Porvoon tuomiokirkko paloi, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta:
http://www.rakennusperinto.fi/News_Porvoo/fi_FI/Porvoontuomiok/]
- Ympäristöministeriö & Museovirasto 5.4.2007: Porvoon tuomiokirkon vaurioista suuri osa on jo korjattu, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta:
http://www.rakennusperinto.fi/News_Porvoo/fi_FI/Korjaustoillehaettiin/]
- Ympäristöministeriö & Museovirasto 25.6.2007: Puutöitä valvotaan tarkasti, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta:
http://www.rakennusperinto.fi/News_Porvoo/fi_FI/puutoitavalvo/]
- RAHIKAINEN, Jussi 2005: Keski-Uudenmaan riskianalyysi, V 1.0 e. Keski-Uudenmaan Pelastuslaitos. [Saatavilla osoitteesta: http://www.ku-pelastus.fi/ladattavat/KUP_riskianalyysi_2005.pdf/]
- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus 2005: Kirkon valmiussuunnittelun perusteet. [Saatavilla osoitteesta:
[http://apostoli2.ev1.fi/Kriisi-info.nsf/0/3F1BF6987A5EA8DAC22575750050336B/\\$FILE/Kirkon_valmiussunnittelun_yleiset_perusteet.pdf](http://apostoli2.ev1.fi/Kriisi-info.nsf/0/3F1BF6987A5EA8DAC22575750050336B/$FILE/Kirkon_valmiussunnittelun_yleiset_perusteet.pdf)]
- TEKES 7.3.2003: Terveen talon kriteerit, Toimisto- ja liikerakennukset. Terve talo -teknologiaohjelma versio 5.0. [Saatavilla osoitteesta:
<http://www.tkk.fi/Yksikot/Talo/opetus/terva/2007/luennot/terveentalonkriteeritusin.pdf>]
- Museovirasto 18.7.2009: Turun linna, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta:
http://www.nba.fi/fi/turun_linna]

Vammalan seurakunta 12.8.2009: Ajankohtaista, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.vammalanseurakunta.fi/pyhaolavi/ajankohtaista.shtml>]

Vammalan seurakunta 12.8.2009: Kirkonrakentajat, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.vammalanseurakunta.fi/pyhaolavi/kirkonrakentajat3.shtml>]

VAN MENSCH, Peter 1992: The Object as data carrier, verkkodokumentti. Teoksesta: Van Mensch, Peter 1992: Towards a methodology of museology, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: http://www.muuseum.ee/et/erialane_areng/museoloogiaalane_ki/ingliskeelne_kirjand/p_van_mensch_towar/mensch12]

Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osasto 20.8.2009: Valvillan tehdasmuseo, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.hyvinkaa.fi/Kulttuuri-ja-vapaa-aika/Kulttuuri-ja-taide2/Museot-galleriat-nayttelyt/Kulttuurihistoriallinen-osasto/Valvillan-tehdasmuseotekstiilmuseo/>]

Hyvinkään kaupungin kulttuurihistoriallisen osasto 20.8.2009: Kulttuurihistoriallinen osasto, verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.hyvinkaa.fi/Kulttuuri-ja-vapaa-aika/Kulttuuri-ja-taide2/Museot-galleriat-nayttelyt/Kulttuurihistoriallinen-osasto/>]

Uusi Suomi 25.3.2009: Tuomiokirkon tuhopolttaja – en pysty maksamaan: verkkodokumentti. [Saatavilla osoitteesta: <http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/54615-tuomiokirkon-tuhopolttaja-en-pysty-maksamaan>]

LIITTEET**Liite 1. Tutkimuslupa-anomus.**

Heidi Wirilander
 Halkosuontie 93 B
 00660 Helsinki
heidi.wirilander@yahoo.com
 gsm: 040 533 4915

Helsinki 25.2.2009

Arvoisa viestin vastaanottaja,

Nimeni on Heidi Wirilander. Jyväskylän yliopiston Museologian oppiaineesta tekeillä olevassa Pro Gradu -tutkielmassani tutkin kulttuurihistoriallisten kokoelmien pelastussuunnitelmien toimivuutta kohteisiin sijoitetun irtaimen kulttuuriperinnön suojelu- ja evakuointiprosessien näkökulmasta katsottuna. Pro Gradu -tutkielmassa tarkastellaan evakuointiprosesseja kokoelmavaurioiden minimoinnin ja ennaltaehkäisevän konservoinnin näkökulmasta katsottuna. Löydätte alustavan tutkimussuunnitelmani kirjeen liitteenä.

Anon organisaatioltanne tutkimuslupaa ja lupaa saada haastatella organisaationne edustajia omistamanne kulttuuriperintökohteenne onnettomuutta koskevissa kysymyksissä. Haastattelut olisi tarkoitus toteuttaa toukokuun 2009 aikana. Pyydän saada vastuksen tiedusteluuni 15.4.2009 mennessä.

Tutkimuksen otokseen on valittu satunnaisotannalla erilaisia onnettomuuskohteita, joiden irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmien suojelu- tai evakuointiprosessit ovat olleet ajankohtaisia pelastustöiden yhteydessä.

Pro Gradu -tutkielman ohjaajina/arvioijina toimivat Jyväskylän yliopiston Museologian professori Janne Vilks, Museoviraston rakennushistorian osaston intendentti Karim Peltonen sekä Kansallisarkiston arkistoteknisen yksikön kehittämisspäällikkö FT István Kecskeméti. Tutkimus pyritään toteuttamaan läheisessä yhteistyössä tutkimukseen valittujen kohteiden omistajien, alueellisten pelastuslaitosten ja Museoviraston rakennushistorian osaston.

Kunnioittavasti:

Heidi Wirilander, tekstiilikonservaattori YAMK, museologian fil. yo.

Liite 2. Haastattelukysymykset.

Heidi Wirilander

Helsinki

20.4.2009

Halkosuontie 93 B

00660 Helsinki

heidi.wirilander@yahoo.com

gsm: 040 533 4915

*Pro Gradu -tutkielma Heidi Wirilander**Jyväskylän yliopisto, Museologia***Haastattelukysymykset**Yleiset kysymykset I:

1. Kuvailkaa omin sanoin organisaationne kulttuuriperintökohteessa toteutuneen onnettomuuden kulku?
2. Kuinka nopeasti kiinteän ja irtaimen kulttuuriperinnön pelastustöihin onnettomuustilanteen jälkeen päästiin?
3. Kuinka nopeasti tieto onnettomuudesta tavoitti organisaationne oman henkilöstön?
4. Kuinka nopeasti konservointi- tai museoalan asiantuntijat olivat pelastustöitä tekevän henkilöstön käytettävissä kiinteän ja irtaimen kulttuuriperinnön pelastustöitä koskevissa kysymyksissä?
5. Millaisia menetelmiä pelastusviranomaiset käyttivät kiinteän ja irtaimen kulttuuriperintönne pelastustöissä?

Yleiset kysymykset II:

1. Mitkä olivat toteutuneen onnettomuuden ensisijaiset kiinteän ja irtaimen kulttuuriperinnön kokoelmille aiheuttamat vauriot tai vaurioitumisen uhat?
2. Minkälaisia kokoelmavaurioita onnettomuuden pelastustyöt aiheuttivat välittömästi onnettomuuden aikana tai tilanteen jo rauhoituttua?
3. Millaisia mahdollisia irtaimen tai kiinteän kulttuuriperinnön kokoelmavaurioita onnettomuuden jälkihoitotyö aiheutti kokoelmillenne?
4. Osasiko organisaationne ennakolta varautua toteutuneen kaltaiseen onnettomuuteen?

Riskien kartoittaminen ja hallintamenetelmien suunnittelu:

1. Onko toteutunut onnettomuus vaikuttanut organisaationne työmenetelmiin kulttuuriperintökokoelmiinne kohdistuvien riskien kartoittamisessa?
2. Vertaillkaa riskien kartoittamisen menetelmiä ennen onnettomuutta ja sen jälkeen?
3. Onko toteutunut onnettomuus vaikuttanut organisaationne riskien hallintamenetelmien suunnitteluun?
4. Vertaillkaa organisaationne riskien hallintamenetelmien suunnittelua ennen ja jälkeen toteutuneen onnettomuuden?

Toimitilojen ja toiminnallisten puitteiden suojaaminen:

1. Onko toteutunut onnettomuus vaikuttanut organisaationne valmiuksiin ylläpitää kulttuuriperintökokoelmianne aikaisempaa paremmin erilaisissa kriisi ja poikkeustiloissa?

Kokoelmien suojaaminen:

1. Onko toteutunut onnettomuus vaikuttanut kulttuuriperintökokoelmienne pelastussuunnittelutyöhön
2. Vertaillaa organisaationne valmiuksia kulttuuriperintökokoelmienne onnettomuuksien jälkeiseen pelastustyöhön ennen ja jälkeen toteutuneen onnettomuuden?

Organisaation turvallisuusjohtaminen:

1. Onko toteutunut onnettomuus vaikuttanut organisaationne turvallisuusjohtamiseen?
2. Mitkä henkilöstöryhmät osallistuvat turvallisuuskysymysten suunnitteluun organisaatiossanne?
3. Ovatko turvallisuuskysymykset osa organisaationne säännöllistä strategia ja budjettisuunnittelua?

Turvallisuusasioiden jatkuva suunnittelu:

1. Tehdäänkö organisaatiossanne säännöllisesti kulttuuriperintökokoelmiin kohdistuvien riskien kartoittamistyötä?
2. Arvioidaanko organisaatiossanne säännöllisesti käytössä olevien riskien hallintamenetelmien toimivuutta?
3. Onko kulttuuriperintökokoelmiinne kohdistuvien riskien hallinnan suunnittelu osa organisaationne toimintojen arkea?

Liite 3. Haastatteluaineiston laadullisen sisällön analysoinnin painopisteet.

Heidi Wirilander
Museologian maisteriopinnot
Pro Gradu -tutkielma
Haastatteluaineiston painopisteet
heidi.wirilander@yahoo.com
gsm: 040 533 4915

Helsinki 8.9.2009

Haastatteluaineiston sisällön analysoinnin painopisteet

Haastatteluaineistoa analysoidaan laadullisin sisällön analyysin menetelmin
Seuraaviin kysymyksiin haetaan vastauksia litteroiduista haastatteluaineistoista:

1. Mitä haastateltavat kertovat organisaation turvallisuusjohtamisen kulttuurista?
 - Millaista turvallisuusjohtaminen on ollut ennen onnettomuutta ja millaista se on ollut sen jälkeen?
2. Mitä haastateltavat kertovat kulttuuriperintökohteeseensa tai rakennukseen sijoitettujen kokoelmien riskienkartoitustyöstä?
 - Millaista riskien kartoitustyö on ollut ennen onnettomuutta ja millaista se on ollut onnettomuuden jälkeen?
3. Mitä haastateltavat kertovat riskienhallintamenetelmien suunnittelusta organisaatiossaan?
 - Millaista riskienhallintamenetelmien suunnittelu on ollut ennen onnettomuutta ja millaista se on ollut sen jälkeen?
4. Mitä haastateltavat kertovat toimitilojensa suojaamisesta?
 - Millaista toimitilojen suojaaminen on ollut ennen onnettomuutta ja millaista se on ollut sen jälkeen?
5. Mitä haastateltavat kertovat kokoelmiensa suojaamisesta onnettomuuksien varalta?
 - Millaista kokoelmien suojaaminen on ollut ennen onnettomuutta ja millaista se on ollut onnettomuuden jälkeen?
6. Mitä haastateltavat kertovat turvallisuuskysymysten jatkuvasta suunnittelusta?
 - Onko turvallisuuskysymysten jatkuvaa suunnittelua tehty ennen onnettomuutta ja onko sitä tehty onnettomuuden jälkeen?

Liite 4. Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalon analysointi.

1. Alkuperäinen ilmaus
2. Pelkistetty ilmaus
3. Alaluokka
4. Yläluokka

Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalo

1.	2.	3.	4.
Palokunta oli siellä ja rikospoliisit tuli tänne. Ne näytti mulle kartasta missä palaa. Palokunta oli siellä paikalla.	Turvallisuus ja pelastusviranomaisten rooli	Toimivat yhteistyöverkostot	Yhteiskunnan tuki.
Sprinklerit olivat heti menneet päälle.	Tekninen järjestelmä onnettomuuden vaikutusten vähentämisessä.	Olemassa olleet tekniset resurssit.	Tekniset resurssit.
Kun ne sai meidän arkiston oven auki siellä oli liekit.	Pelastustyöskentelyn suunnitelmallisuus.	Valmiiden toimintamallien puuttuminen	Toimintamallien puuttuminen.
Mä pyysin, että palomiehet heittää siitä ikkunan vierestä kirjahyllystä kaikki ne esineet katolle.	Kokoelmien pelastustyön priorisointi	Asiantuntijahenkilöstön olemassa olo	Henkilöresurssien puuteet
Kulttuuriperinnön pelastustöihin päästiin heti.	Pelastustöiden toteuttaminen	Asiantuntijahenkilöstön olemassa olo ja yhteistyöverkostojen olemassa olo	Organisaation tietotaito ja yhteistyöverkostojen tuki

Taidemuseon johtaja soitti kaupunginjohtajalle ja hänen sihteerilleen. Kaupungin ylimmät virkamiehet olivat tapahtumapaikalla.	Organisaation tiedonkulku onnettomuustilanteessa	Kriisitiedottamisen malli valmiina.	Taustaorganisaation valmis malli kriisitiedottamisessa.
Palomiehet olivat hyvin yhteistyökykyisiä.	Yhteistyö organisaation ja pelastusviranomaisten välillä.	Pelastusviranomaisen tuki.	Yhteiskunnan tuki.
He tiesivät mitä olivat siinä pelastamassa. He tiesivät mikä palaa.	Pelastusviranomaisten asiantuntevuus	Pelastusviranomaisen tietotaito.	Pelastusviranomaisten tietotaito.
Kaupungin hallintojohtaja ilmoitti te sitten tiedotatte STT:lle. STT jokyselee onnettomuudesta.	Kriisitiedottamisen delegointi	Kriisitiedottamisen malli valmiina.	Taustaorganisaation valmis malli kriisitiedottamisessa.
Me oltiin silloin sivistystoimen tai kulttuurin- ja vapaa-ajan alla toimiva yksikkö, jossa oli kaksi vakinaista työntekijää.	Henkilöresurssit kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotyössä.	Asiantuntijahenkilöstön vähäisyys pelastus- ja jälkihoitotyössä	Henkilöresurssien puuteet
Seuraavana päivänä oli ateneumista neljä paperikonservaattoria neuvomassa meille miten se onnettomuudessa kastunut ja vaurioitunut aineisto kuivataan	Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin	Yhteistyöverkoston tuki.	Yhteistyöverkoston tuki.
Päivi Ukkonen johtoi sitä miten pelastustöitä tehdään. Hän tilasi kaikki hyllyt ja sai meille sen kuivauspaikankin	Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin	Yhteistyöverkoston tuki.	Yhteistyöverkoston tuki.

palopaikan vierestä. Hänellä oli suunnitelmat valmiina.			
Tieto onnettomuudesta tavoitti sekä organisaation että koko valtakunnan saman päivän aikana.	Tiedon kulku organisaatiossa.	Kriisitiedottamisen malli valmiina.	Taustaorganisaation valmis malli kriisitiedottamisessa.
Kolmen päivän ajan onnettomuuden jälkeen kolme paperikonservaattoria auttoivat ja neuvoivat meitä sen aineiston kuivattamisessa.	Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin	Yhteistyöverkoston tuki.	Yhteistyöverkoston tuki.
Seuraavana päivänä oli ateneumista neljä paperikonservaattoria neuvomassa meille miten se onnettomuudessa kastunut ja vaurioitunut aineisto kuivataan	Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin	Yhteistyöverkoston tuki.	Yhteistyöverkoston tuki.
Seuraavalla viikolla tuli maakuntamuseon paperi- ja tekstiilikonservaattori paikalle ja antoivat ohjeeksi, että hankkisimme armeijan paikalle, mutta saimme hyvin pian tietää, että meidän vakuutus korvaa tuhoista ainakin jotakin ja niin me haettiin konservaattoria arvioimaan kokoelmien tuhoja.	Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin	Yhteistyöverkoston tuki.	Yhteistyöverkoston tuki.

Me ei pystytty ottamaan firman palveluja vaan pakkasimme hänet meille töihin.	Taloudelliset resurssit kokoelmien jälkihoitotyössä	Taloudellisten resurssien puuttuminen.	Taloudellisen tuen puute.
Meillä oli suuri määrä työllistettäviä tekemässä kokoelmien pelastustöitä.	Henkilöresurssit kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotyössä.	Taustaorganisaation tuki.	Taloudellisen tuen puute.
Muuttofirma muutti meidän kokoelmat onnettomuuden jälkeen kuivaustilaan. Märät tekstiilimallikirjat makasivat osittain muuttolaatikoissa varmaan puoli kuukautta.	Kokoelmien siirto jälkihoitoa varten.	Kokoelmien evakuoinnin teettäminen palvelun tarjoajalla.	Taloudellisen tuen puute.
Jos täällä olisi ollut armeija, ei meillä olisi ollut ohjaajia työskentelyä organisoimassa.	Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin	Asiantuntijoiden määrän vähäisyys	Henkilöresurssien puuteet
Kyllä me jälkikäteenkin ja aikapian sen jälkeen puhuttiin aineiston pakastamisesta, mutta ne olis pakastimessa vieläkin ja mihin ne pakastimet olis pantu.	Jälkihoitomenetelmien tehokkuus kokoelmavaurioiden muodostumisen kannalta.	Toimintamallien puuttuminen	Toimintamallien puuttuminen.
Täyspäisiä ihmisiä oli ehkä viisi ja oli vapaaehtoistyöntekijöitäkin. Partiolaisia oli viikonloppuna. Käsiähän siinä tarvittiin kauheasti. Konservattorit ohjeistimme kädestä pitäen.	Henkilöresurssit kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotyössä.	Asiantuntijaosaajien määrä ja henkilöresurssit.	Henkilöresurssien puuteet

<p>Sprinklerit sammuttivat. Mitään jauhesammutusta ei käytetty. Ne aukas sen meidän arkiston katon, kun se oli ylimmässä kerroksessa ja suihkutti vettä sinne. Sinne arkistoon jäi tavaraa vielä silloin. Ne peitettiin pressulla siellä katolla yöks.</p>	<p>Pelastustyömenetelmien toimivuus kokoelmavaurioiden muodostumisen kannalta.</p>	<p>Tekniset resurssit, asiantuntijaosaamisen ja toimintamallien puuttuminen</p>	<p>Tietotaidon puutteet.</p>
<p>Sprinklersysteemi oli vuodelta 1900. Systeemi oli silloin perustettu.</p>	<p>Teknisten järjestelmien tehokkuus onnettomuuden vaikutusten minimoinnin kannalta.</p>	<p>Teknisen järjestelmän vanhanaikaisuus.</p>	<p>Taloudellisen tuen puute.</p>
<p>Päivi Ukkonen tilas kaikki kuivausmateriaalit. Hyllyt vuokrattiin muuttofirmalta. Kaupunki teki kaikki nämä työpöydät. Ne oli suunnitellut kaiken sen miten tämä tehtiin.</p>	<p>Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin</p>	<p>Valmiiden toimintamallien ja taloudellisten resurssien puuttuminen</p>	<p>Toimintamallien puuttuminen.</p>
<p>Meitä opetettiin tekeen perhosia sivujen väliin. Ne opetettiin kaikki.</p>	<p>Asiantuntijoiden rooli kokoelmien jälkihoitotyössä.</p>	<p>Asiantuntijoiden määrän vähäisyys</p>	<p>Henkilöresurssien puutteet</p>
<p>Kokoelmien homehtumisen vaara kolmessa päivässä tiedettiin. Kokolemista osa paloi. Vauriota olivat hiiltymisen ja palaminen kastumisen lisäksi</p>	<p>Tietoisuus pelastustöiden aiheuttamasta kokoelmien laajasta vaurioitumisen uhasta.</p>	<p>Taloudellisten resurssien puuttuminen.</p>	<p>Taloudellisen tuen puute.</p>

Se osa arkistosta, jossa sprinkler petti paloi.	Sammutusjärjestelmän merkitys kokoelmavaurioiden minimoinnin kannalta onnettomuustilanteessa.	Teknisen järjestelmän vanhanaikaisuus.	Teknisten resurssien puute.
Me tiedettiin, että se aineisto homehtuisi kolmessa päivässä. Meillä oli hirveä kiire saada se kuivaksi.	Henkilöresurssit ja taloudelliset varat kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotyössä heti onnettomuuden jälkeen.	Taloudellisten resurssien puuttuminen.	Taloudellisen tuen puute.
Sitten piti alkaa priorisoimaan, mitä me pelastetaan, koska kaikkee me ei pystytty pelastamaan ja mikä sitten jätettiin pois. Me levitettiin aaltopahvia lattioille ja kirjoja siihen päälle ja kuivureita puhalsi joka paikassa.	Kokoelmien dokumentointi ja arvoluokittelu pelastustöiden osalta.	Kokoelmien dokumentoinnin ja pelastussuunnittelun puuttuminen.	Henkilöresurssien puutteet
Olin koko ajan töissä ja mulla oli murtunut jalka. Siinä tehtiin töitä koko ajan. Ei sitä siinä vaiheessa ajatellut, kun ei kukaan tullut auttamaan. Meiltä puuttui asiantuntijoita. Viime vaiheissa meille tuli konservaattori	Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin	Henkilöresurssien puuttuminen	Henkilöresurssien puutteet
Kaikkein pahimpana aikana viikon tai kahden aikana meiltä puuttuivat asiantuntijoita.	Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin	Asiantuntijaosamisen ja henkilöresurssien puuttuminen	Tietotaidon puutteet.

Historiallinen arkisto. Homeiseksi meni iso osa.	Henkilöressurssien ja taloudellisten varojen merkitys kokoelmavaurioiden muodostumisessa.	Taloudellisten resurssien puuttuminen.	Henkilöressurssien puuteet
Arvostetaan sitä mikä on suurta ja näkyvää ja tunnettua. Meidän historiassa on niin paljon tutkimatonta aineistoa.	Kulttuuriperinnön arvostus ja yhteiskunnan resurssointi.	Taloudellisten resurssien puuttuminen.	Taloudellisen tuen puute.
Kuntoarviohan tehtiin yksi paperikonservaattori ja tekstiilikonservaattori tuli paikalle ja niiden tehtävänä oli kuntoarvioida aineisto. Kuntovauriot ja korjausvauriot.	Asiantuntijoiden rooli kokoelmien jälkihoitotyössä.	Taloudellisen resurssoinnin hitaus.	Taloudellisen tuen puute.
He laativat tulipalossa vaurioituneen aineiston kuntoarvion ja konservointisuunnitelman. Sen mukaan me toimitaan edelleenkin.	Asiantuntijoiden rooli kokoelmien jälkihoitotyössä.	Taloudellisen resurssoinnin hitaus.	Taloudellisen tuen puute.
Aineistoa piti siinä vaiheessa vielä luetteloidakin ja mitä hävitettiin. Työllistetyt ottivat ylös nimiä kirjoista, mitä ne olivat. Osa kirjoista oli niin homeessa muutaman päivän kuluttua, että ne eivät enää muutaman päivän kuluttua kunnolla edes auenneet.	Vaurioituneiden kokoelmien ja hävitettävien aineistojen dokumentointi.	Toimintamallien puuttuminen	Toimintamallien puuttuminen.
Oltiin vuodesta 1999 alkaen pienissä tiloissa ja sellaisissa tiloissa, joita kukaan ei halunnut vuokrata.	Kokoelmien säilytystilat.	Tilallisten resurssien puutteet.	Taloudellisen tuen puute.

Mä olen silloin kun aineisto lahjoitettiin hyvinkään kaupungille luetteloinut Hyvinkää seuran sihteerinä arkiston hyllymetri hyllymetriltä. Se oli ainoa mitä aineistosta tiedettiin.	Kokoelmien dokumentointi ja arvoluokittelu pelastustöiden osalta.	Henkilöressurssien puuttuminen	Henkilöressurssien puuteet
Aina kun jotain tietoa niistä etsittiin, niin ne tuotiin tänne puolelle tutkittaviksi ja sitä kautta osa arkistosta säilyikin tulipalosta.	Onnettomuudesta säilynyt aineisto.	Kokoelmien dokumentoinnin ja pelastussuunnittelun puuttuminen.	Henkilöressurssien puuteet
Kaupunki otti lahjoituksen vastaan vuonna 1994. Ei niin, että siihen menisi rahaa vaan että se pidetään tutkijoille auki.	Kokoelman säilyttämisen funktion omistajaorganisaatiolle.	Taloudellisten resurssien puuttuminen.	Taloudellisen tuen puute.
Mallikirjoja kuivatettiin pystyssä, ja saattoi tapahtua, että osa mallitilkuista valahti lattialle ja hävisi tieto, joka tilkuissa oli. Osa on kyllä pystytty palauttamaan paikoilleen.	Jälkihoitomenetelmien tehokkuus kokoelmavaurioiden muodostumisen kannalta.	Valmiiden toimintamallien, teknisten resurssien ja asiantuntijaosaamisen puuttuminen.	Toimintamallien puuttuminen.
Priorisoinnin seurauksena vedettiin puukolla irti kansia. Ei kuivatettu paksuja kansia vaan mallikirjoja. Tärkeintä oli tiedon säilyttäminen.	Jälkihoitomenetelmien tehokkuus kokoelmavaurioiden muodostumisen kannalta.	Toimintamallien puuttuminen	Toimintamallien puuttuminen.

<p>Ei osattu varautua tämän tyyppiseen onnettomuuteen, ei tulipaloon. Varkaita meillä kyllä kävi. Tänne tuli jatkuvasti joku ikkunasta sisään. Olimme tilassa, jossa oli koko ajan useita vuokralaisia. Se on meillä vieläkin suurin uhka, että muut toimijat aiheuttavat...</p>	<p>Organisaation pelastussuunnitelman toimivuus onnettomuustilanteessa.</p>	<p>Puutteelliset taloudelliset ja tilalliset resurssit.</p>	<p>Taloudellisen tuen puute.</p>
<p>Mä näin sellaisia ruskeita palloja, jotka lensivät mun ikkunan ohi. Eikä vielä ollut merkkiä mistään tulipalosta. Mut kyllä se kesti hirmu kauan ennen kun sen kunnolla näki. Se tuli oli jo polttanut sen katon läpi ennen kuin se näkyi ulos.</p>	<p>Teknisten järjestelmien tehokkuus onnettomuuden vaikutusten minimoinnin kannalta.</p>	<p>Teknisen järjestelmän vanhanaikaisuus.</p>	<p>Teknisten resurssien puute.</p>
<p>Palokunnan hälyytti sprinklerit.</p>	<p>Teknisten järjestelmien tehokkuus onnettomuuden vaikutusten minimoinnin kannalta.</p>	<p>Teknisen järjestelmän vanhanaikaisuus.</p>	<p>Teknisten resurssien puute.</p>
<p>Kun täällä nyt on konservaattori niin ainakin täällä nyt huomataan niitä riskejä, vaikka ei paljon pystytä vaikuttamaan niin on olemassa tietoa.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset riskien kartoitus- ja hallintatyöhön.</p>	<p>Asiantuntijaosaamisen ja henkilöresurssien lisääntyminen</p>	<p>Taloudellisen tuen lisääntyminen.</p>
<p>Pelastussuunnittelu kohdistuu aina vielä vain ihmisiin.</p>	<p>Pelastussuunnittelutyö ja kokoelmien turvaaminen</p>	<p>Toimintamallien puuttuminen</p>	<p>Toimintamallien puuttuminen.</p>
<p>Me tehdään se kokoelmapoliittinen ohjelma ja siinä yhteydessä me tehdään se suojelusuunnitelma.</p>	<p>Pelastussuunnittelutyö ja kokoelmien turvaaminen</p>	<p>Toimintamallien suunnittelun käynnistäminen.</p>	<p>Tietotaidon lisääntyminen.</p>

<p>Sillon kun tuolla pelastuslaitoksella oli museoista kiinnostuneita henkilöitä niin ne tiesi esimerkiksi missä meidän valokuvakokoelmat on. Se oli heillä tiedossa, mikä oli meillä priorisoituna ykköseksi.</p>	<p>Yhteistyö organisaation ja pelastusviranomaisten välillä.</p>	<p>Yhteistyöverkoston tuki.</p>	<p>Yhteistyöverkoston tuki.</p>
<p>Ainakin nyt tiedetään, että se voi olla mahdollista. Ainakaan meille ei puuhyllyjä hankita. Meillä on metallihyllyt ja säilytysmateriaalit. Nyt tiedetään mitä missäkin on. Tiedostaminen on lisääntynyt vaikka asioille ei aina voida tehdä mitään.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset riskien kartoitus- ja hallintatyöhön.</p>	<p>Tilallisten resurssien parantaminen.</p>	<p>Taloudellisen tuen lisääntyminen.</p>
<p>Sähköisen materiaalin serveri on sama kuin kaupungin. Se säilyy vaikka jotakin täällä tuhoutuisi. Meidän kaikki esineistö on tässä rakennuksessa.</p>	<p>Taustaorganisaation tuki riskienhallintatyössä.</p>	<p>Tekniset resurssit sähköisen aineiston säilyttämisessä.</p>	<p>Taustaorganisaation tuki.</p>
<p>Onnettomuuden ja konservattoreiden takia tietoa on tullut kokoajan lisää. Tietoa on tullut esineiden suojaamisesta muultakin esim. pölyyntymiseltä ja lialta.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset riskien kartoitus- ja hallintatyöhön.</p>	<p>Tietotaidon lisääntyminen.</p>	<p>Tietotaidon lisääntyminen.</p>

<p>Me tarvittais konservointikeskuksia, jotka ei vaan pelastais kokoelmia äkkiä vaan, joilta me myös saatais koko ajan neuvoa ja ohjausta. Et konservaattori tulis paikalle ja suunnittelis, et tän pitäis olla näin. Meilläkään ei olis nyt konservaattoria, jos ei olis ollut tätä tulipaloa. Ne merkitsevät kyllä myös paljon hyvääkin.</p>	<p>Asiantuntijoiden rooli kokoelmien jälkihoitotyössä.</p>	<p>Taloudellisten resurssien puuttuminen.</p>	<p>Taloudellisen tuen puute.</p>
<p>Enää se ei olisi sellainen sokki. On olemassa jo toimintamallit siitä, että näin kannattaa mielummin tehdä kuin niin.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset riskien kartoitus- ja hallintatyöhön.</p>	<p>Toimintamallien muodostuminen</p>	<p>Tietotaidon lisääntyminen.</p>
<p>Ei meille tullut pelastusihmisiä auttamaan. Meillä ei ole museokentällä tällaista yhteishenkeä. Ei ole sellaista organisaatiota.</p>	<p>Asiantuntija-avun saatavuus kokoelmien pelastus- ja jälkihoitotöihin</p>	<p>Henkilöresurssien ja tukiverkoston puuttuminen</p>	<p>Taustaorganisaation tuen puute.</p>
<p>Pidettiin tämän jälkeen hienoja seminaareja ja tiedottaminen on kehittynyt. Tiedottaminen oli niiden suurin ongelma. Meillä oli hätä ja hirveä työ.</p>	<p>Kehittämistyön painopiste onnettomuuden jälkeen.</p>	<p>Kriisitiedottamisen kehittyminen.</p>	<p>Tietotaidon lisääntyminen.</p>

<p>Me joudutaan kaikki tekemään pelastussuunnitelma ite. Ei olla kiinnostuneita siitä, miten pelastetaan kiinteistöjä. Pelastuslaitos on kiinnostunut näistä ja ne on merkattu. Kulttuuriperinnölle tää ei ole vielä sivistysvaltio missä me eletään. Me teemme kokoelmiin kohdistuvaa riskienkartoitustyötä. Muut eivät organisaatiossa. Meillä on valvontaa ja muuta semmosta normaalia museotyötä.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset riskien kartoitus- ja hallintatyöhön.</p>	<p>Yhteistyöverkoston tuki.</p>	<p>Yhteistyöverkoston tuki.</p>
<p>Meiltä halutaan vaan se historia ei osallistumista kulttuuriperinnön suojeleusasioihin.</p>	<p>Asiantuntijoiden rooli kokoelmien jälkihoitotyössä.</p>	<p>Vaikutusmahdollisuuden puuttuminen</p>	<p>Taustaorganisaation tuen puute.</p>
<p>Meille tulee uusi palo-ovi. Se on sekä meidän, että kokoelmien kannalta hyvä asia.</p>	<p>Viranomaisohjeiden merkitys</p>	<p>Tilallisten puitteiden kehittäminen.</p>	<p>Teknisten resurssien lisääntyminen.</p>
<p>Jos on jotain virallisia ohjeita, silloin ne otetaan huomioon. On helpompi osoittaa ylöspäin, että tällaista muuallakin tehdään. Se tuo luotettavuutta.</p>	<p>Viranomaisohjeiden merkitys</p>	<p>Toimintaohjeiden puuttuminen</p>	<p>Viranomaisohjeiden puuttuminen.</p>
<p>Meidän omassa työssä riskien hallintatyön pitäisi olla osa toimintojen arkea. Sevästi on nyt jo paremmin, että tullaan parempaan tilaan.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset riskien kartoitus- ja hallintatyöhön.</p>	<p>Tietotaidon lisääntyminen.</p>	<p>Tietotaidon lisääntyminen.</p>

<p>Henkinen huolto ei toiminut, mutta kyllä siitä sitten jotakuinkin selvittiin. Ne kirjat, joihin mä en millään halunnut koskea. Niin siellä on semmosta tietoa, jota meillä ei koskaan ole ollutkaan. Meil on upeita hienoja tekstiilejä. Se toinen puoli palkitsi kuitenkin koko ajan. Onneks pelastui.</p>	<p>Kokemukset pelastustyön palkitsevuudesta.</p>	<p>Tietotaidon lisääntyminen.</p>	<p>Taustaorganisaation tuen puute.</p>
--	--	-----------------------------------	--

Liite 5. Maanmittauslaitoksen arkiston vuosien 1994 ja 2004 onnettomuuksien analysointi.

1. Alkuperäinen ilmaus
2. Pelkistetty ilmaus
3. Alaluokka
4. Yläluokka

Maanmittauslaitoksen Helsingin piiritoimiston arkiston vesivahinko

1.	2.	3.	4.
Uudenmaan maanmittaustoimistossa tapahtui vesivahinko arkistotilojen yläpuolella olevassa kampaamossa.	Säilytystilan sijainnin vaikutus toteutuneeseen onnettomuuteen	Tilallisten resurssien puutteet.	Riskikartoitusten puutteet.
Vaurioituneen asiakirja-aineiston konservointitoimenpiteet on kerrottu hyvin tarkkaan dokumentointilomakkeissa.	Jälkihoidon dokumentointi.	Asiantuntijaosaaminen	Organisaation tietotaito.
Onnettomuus tapahtui ilmeisesti ilta- tai viikonloppuaikaan, jolloin onnettomuuden havaitsemisessa tapahtui jonkinlainen viive ja ei ollut niin hyvä valmius ja tieto siitä tapauksesta.	Onnettomuuden havaitseminen ja jälkihoidon käynnistäminen.	Teknisten resurssien puutteet.	Teknisten resurssien puutteet.
Pelastustöiden aikana ei vielä ollut yhteydenpitoa, mutta siihen kyllä päästiin hieman jälkijättöisesti.	Tiedon kulku organisaatiossa.	Kriisitiedottamisen puutteet.	Valmiiden toimintamallien puute.
Aineiston siirto tehtiin meidän oman henkilöstön ja konservaattorin toimesta.	Asiantuntija henkilöstön rooli pelastus ja jälkihoitotöistä.	Asiantuntijaosaaminen ja henkilöresurssit	Organisaation tietotaito.
Kun kyseessä oli vesivahinko ja pelastuslaitos hoiti veden poiston tilasta. Vettä tuli yhdestä kohtaa tiettyyn paikkaan arkistoa.	Yhteistyö pelastusviranomaisten kanssa onnettomuuden pelastustöissä.	Yhteistyöverkoston tuki	Yhteiskunnan tuki.

Aineiston jälkihoito ja konservointi jäi oman asiantuntijahenkilöstön tehtäväksi.	Asiantuntija henkilöstön rooli pelastus ja jälkihoitotöistä.	Asiantuntijaosaaminen	Organisaation tietotaito.
Vesivahingossa vaurioitui asiakirjoja ja karttoja.	Onnettomuuden aiheuttamat kokoelmavauriot.	Tilallisten resurssien puutteet.	Teknisten resurssien puutteet.
Vauriotyyppejä olivat värien leviäminen, sivujen tarttuminen toisiinsa	Onnettomuuden aiheuttamat kokoelmavauriot.	Tilallisten resurssien puutteet.	Teknisten resurssien puutteet.
Vesivahingon jälkihoitomenetelminä lähdettiin kopioimaan joitakin aineistoja toiselle menetelmälle. Karttoja kopioitiin, aineisto ilmakuivatettiin. Osa aineistosta jäi odottamaan perusteellisempaa konservointia	Jälkihoitomenetelmät ja kokoelmien priorisointi konservointiin.	Asiantuntijaosaaminen ja henkilöresurssit	Organisaation tietotaito.
Pasilan arkistotila, jossa vesivahinko tapahtui oli rakennettu arkistotilamääräysten mukaisesti päätearkistotilaksi. Mutta siihen ei oltu varauduttu, että arkiston yläpuolella olevaan kampaamoon murtaudutaan ja tilassa halkeaa wc-kalusteita ja sitä kautta uhka tulee meille sinne alas.	Säilytystilan sijainnin vaikutus toteutuneeseen onnettomuuteen	Tilallisten resurssien puutteet.	Riskikartoitusten puutteet.
Homevauriot pystyttiin estämään aineiston nopealla jälkihoidolla.	Jälkihoitomenetelmien tehokuus kokoelmavaurioiden ehkäisemiseksi.	Asiantuntijaosaaminen.	Organisaation tietotaito.

1. Alkuperäinen ilmaus
2. Pelkistetty ilmaus
3. Alaluokka
4. Yläluokka

Maanmittauslaitoksen arkistorakennuksen rakennusvaiheen kattopalo

1.	2.	3.	4.
Tulipalo syttyi rakennuksen ulkopuolella. Kattopalon sytymissyötä ei koskaan saatu selville. Ilmeisesti rakennustöistä aiheutunut.	Onnettomuuden muodostuminen.	Tilalliset puutteet	Teknisten resurssien puute.
Onnettomuuden havaitsi tuon naapurin maakunta-arkiston siivoaja aamulla töihin tullessaan kello kuusi ja hälytti sitten palokunnan paikalle.	Tiedon kulku onnettomuudesta pelastusviranomaisille.	Teknisten resurssien puutteet.	Teknisten resurssien puute.
Palokunta saapui nopeasti paikalle ja arkistonjohtajaan oltiin välittömästi yhteydessä.	Kriisitiedottaminen onnettomuudesta.	Valmiit toimintamallit.	Valmiit toimintamallit.
Onnettomuuspaikalle saapui rakennuttajakonsultti, rakennusyhtiön edustajat ja kohteen rakentamisesta vastannut rakennusmestari.	Asiantuntijaverkoston muodostaminen pelastusviranomaisien tueksi rakennuksen sammutustöihin.	Asiantuntijaosaamisen, yhteistyöverkoston tuki	Organisaation tietotaito ja yhteistyöverkoston tuki.
Sammutusmenetelmä valittiin yhteistyössä konsulttien. Pyrittiin siihen, että rakennus vaurioituu mahdollisimman vähän.	Organisaation yhteistyö pelastusviranomaisien ja asiantuntijoiden kanssa.	Yhteistyöverkoston tuki	Yhteistyöverkoston tietotaito.
Sammutustöissä päädyttiin ns. hallitun polton taktikkaan, jolloin sammutustöissä jouduttiin käyttämään mahdollisimman vähän vettä. Palokunta antoi rakennuksen vesikaton ja kattorakenteiden palaa.	Onnettomuuden pelastusmenetelmien tehokkuus vaurioiden muodostumisen kannalta.	Asiantuntijaosaaminen	Asiantuntijaosaaminen.

<p>Samaa sammutusmenetelmää olisi käytetty, mikäli rakennukseen olisi jo ollut sijoitettuna arkistokokoelmia.</p>	<p>Onnettomuuden pelastyömenetelmien tehokkuus vaurioiden muodostumisen kannalta.</p>	<p>Valmiiden toimintamallien muodostuminen.</p>	<p>Toimintamallien muodostuminen.</p>
<p>Sammutustekniikka oli niin tehokas, että vauriot rakennuksen sisällä ja varsinaisissa aineiston säilytystiloissa olivat hyvin vähäiset. Savunmuodostuminen rakennuksen sisään pystyttiin estämään. Rakennuksessa ei haissut onnettomuuden jälkeen savulta.</p>	<p>Onnettomuuden pelastyömenetelmien tehokkuus vaurioiden muodostumisen kannalta.</p>	<p>Asiantuntijaosaamisen, yhteistyöverkoston tuki</p>	<p>Organisaation tietotaito ja yhteistyöverkoston tuki.</p>
<p>Korjaustoimet tehtiin vakuutusyhtiön valvonnassa ja ne kohdistuivat kattorakenteiden ja vesikaton uusimiseen sekä jäähdytysjärjestelmän uusimiseen.</p>	<p>Asiantuntijajhenkilöstön rooli jälkihoitotyössä.</p>	<p>Asiantuntijaosaamisen, yhteistyöverkoston tuki</p>	<p>Yhteistyöverkoston tietotaito.</p>
<p>Rakennuksessa jouduttiin tekemään hieman kuivaustoimenpiteitä sekä joiltakin osin kevyempiä ilmanvaihtokanavien puhdistustoimia. Kolmannen kerroksen arkistomakasiinien arkistokalusteet jouduttiin purkamaan ja puhdistamaan.</p>	<p>Jälkihoitomenetelmät onnettomuuden jälkeen.</p>	<p>Asiantuntijaosaamisen, yhteistyöverkoston tuki</p>	<p>Yhteistyöverkoston tietotaito.</p>
<p>Rakennuksen rakenteiden lujuus tarkastettiin tulipalon jälkeen. Betonirakenteet olivat vain vahvistuneet palon jälkeen.</p>	<p>Onnettomuuden aiheuttamien vaurioiden kartoittaminen ja dokumentointi.</p>	<p>Asiantuntijaosaamisen, yhteistyöverkoston tuki</p>	<p>Yhteistyöverkoston tietotaito.</p>

<p>Maanmittauslaitoksen arkistolla on olemassa arkiston suojelusuunnitelma. Myös pelastuslain edellyttämät pelastussuunnitelmat ovat rakennuksessa olemassa. Näissä on tiedon kulut tarkkaan kuvattuina. Rakennus on arkistolaitoksen tarkastama rakennusvaiheessa. Rakennustyöt on toteutettu arkistomääräysten mukaisesti, jonka avulla on pyritty eliminoimaan erilaisia riskejä.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset organisaation pelastussuunnittelut yöhön.</p>	<p>Olemassa olevat ohjeet, asiantuntijaosaaminen, tekniset ja taloudelliset resurssit.</p>	<p>Valmiit toimintamallit.</p>
<p>Onnettomuuden jälkeen arkistorakennuksen hälytyslaitteita lisättiin rakennuksen katolle. Pääsy rakennuksen katolle on estetty hultotikkaiden kautta</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset teknisten hälytys- ja valvontajärjestelmien hankintaan.</p>	<p>Taloudelliset ja tekniset resurssit lisääntyivät.</p>	<p>Teknisten resurssien lisääntyminen.</p>
<p>Meillä on makasiinikohtainen lämpötilan ja kosteuden säätely sekä hälytykset ja seuranta. Arkistotilat on mahdollista tehdä jännitteettömiksi rakennuksen ulkopuolelta.</p>	<p>Teknisten järjestelmien olemassaolon minimoimiseksi.</p>	<p>Taloudelliset ja tekniset resurssit.</p>	<p>Taloudellinen tuki.</p>
<p>Kaikista arkistoaineistoista on olemassa kahdennetut versiot joko sähköisessä tai mikrofilmimuodossa. Kahdennettua aineistoa säilytetään myös toisaalla.</p>	<p>Kokoelmien informaation turvaaminen organisaatiossa.</p>	<p>Taloudelliset ja tekniset resurssit.</p>	<p>Taloudellinen tuki.</p>

Teemme tiivistä yhteistyötä pelastuslaitoksen kanssa. He ovat käyneet muutamia kertoja tutustumassa tässä kohteessa ja olemme tehneet myös yhteistyötä. Pelastuslaitos tuntee tämän kohteen erityisluonteen.	Organisaation yhteistyö pelastusviranomaisten ja asiantuntijoiden kanssa.	Yhteistyöverkostojen tuki	Yhteiskunnan tuki.
Koska arkistoillamme on kulttuurihistoriallisen arvon lisäksi myös merkittävää yhteiskunnallista ja juridista merkitystä, ovat myös taloudelliset resurssointimme olleet hyvät.	Kokoelmien kulttuurihistoriallisen arvon ja yhteiskunnallisen merkityksen vaikutukset taloudellisiin resursseihin.	Taustaorganisaation tuki	Yhteiskunnan tuki.
Meillä on oma turvallisuuspäällikkö ja kerroskohtaiset turvallisuusvastaavat sekä heidän varahenkilönsä. Turvallisuussuunnittelussa apuna ja taustatukena toimii Maanmittauslaitoksen oma turvallisuuspäällikkö. Koko henkilöstö on saanut alkusammutuskoulutuksen.	Organisaation turvallisuusorganisaatio ja taustaorganisaation tuki.	Asiantuntijaosaaminen, henkilöresurssit ja taustaorganisaation tuki.	Organisaation tietotaito, taustaorganisaation tuki.
Aineiston turvaamisessa on keskitytty informaation turvaamiseen. Aineiston kahdentamisella on pyritty tämä varmistamaan.	Kokoelmien ja niiden informaation turvaaminen organisaatiossa.	Tekniset ja taloudelliset resurssit.	Taloudellinen tuki.
Teemme säännöllisesti kokoelmiimme kohdistuvien riskien kartoitus- ja hallintatyötä.	Riskien kartoitus- ja hallintatyö organisaatiossa.	Asiantuntijaosaaminen ja henkilöresurssit	Organisaation tietotaito.

Liite 6. Porvoon tuomiokirkon tuhopoltton analysointi.

1. Alkuperäinen ilmaus
2. Pelkistetty ilmaus
3. Alaluokka
4. Yläluokka

Porvoon tuomiokirkon tuhopoltto

1.	2.	3.	4.
Palo alkoi yöllä. Palokunta oli paikalla kello kahden jälkeen ja alkoi sammutustyö.	Onnettomuuden muodostuminen ja pelastustöiden toteuttaminen.	Teknisten järjestelmien puutteet	Teknisten järjestelmien puute.
Poliisit olivat valvomassa onnettomuuspaikalla, ettei kukaan päässyt onnettomuuspaikalle.	Virkavallan rooli onnettomuuspaikalla.	Virkavallan tuki	Yhteiskunnan tuki.
Päivällä poliisien tutkintatyön jälkeen alkoi esineiden evakuointi ja kuntokartoitus.	Jälkihoitotyön käynnistäminen poliisitutkinnan jälkeen.	Yhteistyöverkoston tuki.	Yhteistyöverkostojen tuki.
Yöllä palokunta oli suojannut sisällä kaikki esineet, taulut, alttarin, urut ja pianot pressuiin.	Pelastusviranomaisten rooli kokoelmien suojaamisessa.	Pelastusviranomaisten tuki.	Viranomaisten tietotaito ja tuki.
Päivällä Porvoon museo oli dokumentoimassa kaikki esineet, jotka kuljetettiin kirkkorakennuksesta pois.	Asiantuntija-avun saatavuus onnettomuuden jälkihoitotyöhön ja kokoelmien dokumentointiin.	Taloudelliset resurssit, taustayhteisön ja yhteistyöverkoston tuki.	Taloudelliset resurssit.
Kiinteistöpäällikkö sai tiedon palosta yöllä palokunnalta.	Tiedon välittyminen onnettomuudesta organisaatiolle.	Teknisten järjestelmien puutteet	Teknisten järjestelmien puute.
Kun kiinteistöpäällikkö oli saapunut paikalle, hän alkoi soittaa eri henkilöille, jotka oli mahdollisuus saada kiinni puhelimitse. He tulivat onnettomuuspaikalle.	Kriisitiedottaminen onnettomuuden aikana.	Toimintamallit valmiina.	Valmiit toimintamallit.

Onnettomuuden aikana saarnatuoli, taulut ja alttari suojattiin kevytpressuilla, jotta sammutusvesi ja sadettimet eivät olisi vaurioittaneet teoksia.	Pelastusviranomaisten rooli kokoelmien suojaamisessa.	Pelastusviranomaisten tuki.	Viranomaisten tietotaito ja tuki.
Päivällä paikalle saapui Lassila & Tikanojan katastrofyksikkö, ja suojasi loput kalusteet ja kirkonpenkit pressuilla ja kevytpressuilla.	Asiantuntija-avun saatavuus onnettomuuden jälkihoitotyöhön ja kokoelmien suojaamiseen.	Taloudelliset resurssit ja yhteistyöverkoston tuki	Taloudelliset resurssit.
Kun esineistö oli saatu pelastettua kirkkorakennuksen ympärille pystytettiin rakennustelineet joiden varaan laitettiin kirkon päälle väliaikainen katto palaneen vesikaton tilalle.	Lisävaurioiden ehkäiseminen jälkihoitotyön jälkeen.	Taloudelliset resurssit ja yhteistyöverkoston tuki	Taloudelliset resurssit.
Katon sammuttamisessa käytettiin vähäistä määrää vettä ja sammutusvaahtoa.	Pelastustyömenetelmien tehokkuus vaurioiden minimoinnin näkökulmasta katsottuna.	Asiantuntijaosaston tuki ja yhteistyöverkoston tuki	Viranomaisten tietotaito ja tuki.
Museovirasto ja Porvoon museo tulivat paikalle ja esineistö lähetettiin eri paikkoihin varastoon meidän omiin varastoihin, tuomiokapitulin varastoihin ja eri paikkoihin Etelä-Suomessa, Vantaalla ja Helsingissä.	Asiantuntija-avun saatavuus onnettomuuden jälkihoitotyöhön ja tukiverkoston olemassa oloinen kokoelmien varastointiin.	Taloudelliset resurssit ja yhteistyöverkoston tuki	Taloudelliset resurssit.
Vuoden jälkeenkin kosteutta oli vielä kirkon rakenteissa, kuivatusyöistä huolimatta.	Onnettomuuden ja pelastustöiden aiheuttamat vauriot.	Asiantuntijaosaston tuki ja taloudelliset resurssit	Taloudelliset resurssit ja viranomaisten tuki.

<p>Porvoon seurakuntayhtymä ei osannut varautua toteutuneen kaltaiseen onnettomuuteen. Kaikki tapahtui niin nopeasti. Onnea oli, kun oli niin paljon auttavia käsiä kaikkialla.</p>	<p>Organisaation pelastussuunnittelu toteutuneen kaltaiseen onnettomuuteen.</p>	<p>Toimintamallien puuttuminen ja teknisten resurssien puutteet.</p>	<p>Toimintamallien puutteet.</p>
<p>Heti palon jälkeen perustettiin rakennustoimikunta, johon otettiin kaupungin virkamiehiä, seurakunnan luottamushenkilöitä, museoviraston ja porvoon museon edustajia sekä arkkitehteja.</p>	<p>Organisaation verkostoituminen ja asiantuntija-avun saanti jälkihoitotyön suunnitteluun.</p>	<p>Taustaorganisaation ja yhteistyöverkoston tuki.</p>	<p>Taustaorganisaation ja yhteisön tuki.</p>
<p>Asiat olivat aika hyvin valmisteltuna jo kun onnettomuus tapahtui.</p>	<p>Organisaation valmius ja taloudelliset resurssit onnettomuuden pelastus- ja jälkihoitotyöhön.</p>	<p>Taloudelliset resurssit.</p>	<p>Taloudelliset resurssit.</p>
<p>Riskikartoitus teetettiin asiantuntijoilla. Valaistusta on parannettu ja on asennettu kameravalvonta. Tontti on suojattu yöaikaan lukittavilla porteilla. Paloturvallisuus on moninkertaistunut sprinklerjärjestelmän myötä. Pelastusviranomaisilta saatiin ohje, että molemmat kirkot ja kellotapuli pitäisi olla sprinklattuna.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset organisaation riskienkartoitus ja -hallintatyöhön.</p>	<p>Taloudelliset resurssit, taustayhteisön ja yhteistyöverkoston tuki.</p>	<p>Taloudelliset resurssit.</p>

<p>Seurakunnan koko henkilökunta on koulutettu. Lukot on vaihdettu ja avaimia on luovutettu vai kiinteistössä työskenteleville. Esineille on tehty hyvin laaja pelastussuunnitelma ja miten esineistöä pitäisi säilyttää.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset organisaation riskienkartoitus ja -hallintatyöhön.</p>	<p>Asiantuntijaosaaminen</p>	<p>Taloudelliset resurssit.</p>
<p>Palokunnan kanssa tehdä jatkuvasti yhteistyötä. Seurakunnalla on oma varallolojärjestelmä, joka on jatkuvasti toiminnassa.</p>	<p>Organisaation yhteistyö pelastusviranomaisten kanssa.</p>	<p>Tomivat yhteistyöverkot</p>	<p>Viranomaisten tuki.</p>
<p>Aina kun turvallisuuteen liittyvä riskejä havaitaan, seurakunta voi budjetoida varoja turvallisuusparannuksiin . Voi aina pyytää lisämäärärahoja. Tähän asti on ollut rahaa hyvin.</p>	<p>Organisaation käytössä olevat taloudelliset resurssit turvallisuusjärjestelyjen parantamiseen.</p>	<p>Taloudelliset resurssit</p>	<p>Taloudelliset resurssit.</p>
<p>Jokaisen seurakunnan tulisi olla yhteydessä pelastusviranomaiseen. He tietävät miten kirkko pitäisi suojata ja sitten heidän ohjeiden mukaan pitäisi budjetoida varat.</p>	<p>Pelastusviranomaisten rooli kulttuuriperintökohteiden suojaamisen suunnittelussa.</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja yhteistyöverkot</p>	<p>Viranomaisyhteyksien muodostaminen.</p>

Liite 7. Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopolton analysointi.

1. Alkuperäinen ilmaus
2. Pelkistetty ilmaus
3. Alaluokka
4. Yläluokka

Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopoltto

1.	2.	3.	4.
Tyrvään pyhän Olavin kirkko sijaitsi vanhankirkonniemellä pienen kylän maastossa. Kirkkoa käytettiin vain kesäisin ja se ei ole ollut seurakunnan pääkirkkona käytössä vuoden 1855 jälkeen.	Kohteen sijainti vaikuttamassa onnettomuuden aiheuttamiin tuhoihin ja pelastusvalmiuteen.	Teknisten resurssien puutteet ja kohteen sijainti	Teknisten resurssien puute.
Vuosina 1995-1997 seurakunnassa oli kehittynyt voimakas talkoohenki kirkon paanukaton uusimiseksi seurakunnan vaikeasta taloudellisesta tilanteesta johtuen.	Laajan taustatuen vaikutus onnettomuuden jälkihoitotyössä ja kohteen jälleenrakentamisessa.	Taustaorganisaation, yhteisön ja yhteistyöverkostojen tuki.	Yhteisön tuki.
Kirkko oli ollut paljon julkisuudessa katon rakentamisen jälkeen kesällä 1997 ja rakennuksessa oli ennätetty pitämään kirkkojuhlan jälkeen muutama toimitus kunnes syyskuun 21. päivänä aamuyöllä kirkko sytytettiin palamaan.	Julkisuuden vaikutus kohteen valikoitumisessa tuhotyön kohteeksi.	Turvallisuussuunnittelun puutteet.	Valmiiden toimintamallien puuttuminen.
Aluepelastuskeskus soitti kirkkoherralle sunnuntaina aamulla puoli seitsemän aikaan ja ilmoitti, että vanhalta kirkolta tulee savua ja että rakennuksessa on tulipalo. Kirkkoherra lähti heti kirkolle.	Teknisten hälytysjärjestelmien puuttumisen vaikutukset onnettomuuden tiedonkulkuun.	Teknisten ja taloudellisten resurssien puutteet.	Teknisten resurssien puute.

<p>Palokunta oli saapunut kirkolle hieman ennen puoli kahdeksaa ja todennut, että mitään ei enää ole tehtävissä. Tuho oli totaalinen. Kaikki puuosat olivat palaneet. Katto oli romahtanut. Aluskate, kattotuolijärjestelmä ja sisätilat olivat palaneet. Kirkkosali oli palanut.</p>	<p>Teknisten hälytys- ja sammutusjärjestelmien puuttumisen vaikutukset pelastustöiden toteutumiseen.</p>	<p>Teknisten resurssien puutteet ja kohteen sijainti</p>	<p>Teknisten resurssien puute.</p>
<p>Palo oli sytytetty arvioiden mukaan kolmen ja neljän välillä aamuyöllä. Viisi vuotta tuhopolton jälkeen tuhopolttaja saatiin kiinni poliisin tutkintatyön seurauksena. Tuhopolttaja oli päihteiden sekakäyttäjä ja etsi kirkkorakennuksesta jotakin varastettavaa.</p>	<p>Virkavallan osuus onnettomuuden selvittelytyössä.</p>	<p>Virkavallan tuki.</p>	<p>Yhteiskunnan tuki.</p>
<p>Tuhopolttaja oli tunkeutunut rakennukseen ikkunan kautta ja kun varastettavaa ei ollut löytynyt tuhopolttaja asetti kirkkorakennuksen penkkien alle kynttilöitä ja katsoi, että kirkko syttyi palamaan ja poistui sitten kirkosta.</p>	<p>Onnettomuuden muodostuminen.</p>	<p>Teknisten ja taloudellisten resurssien puutteet.</p>	<p>Teknisten resurssien puute.</p>
<p>Rakennuksessa ei ollut murto tai paloilmajärjestelmää. Rakennus ei ollut myöskään valvonnassa, että siellä olisi esimerkiksi käynyt vartijaa.</p>	<p>Pelastus- ja turvallisuussuunnitelmien puutteet vaikuttamassa onnettomuuden muodostumiseen.</p>	<p>Teknisten ja taloudellisten resurssien puutteet.</p>	<p>Taloudellisten resurssien puute.</p>
<p>Jälleenrakentamisen ja pelastustöiden osalta jäi lähinnä kysymys, miten kirkon kivirakenne korjataan.</p>	<p>Onnettomuudesta säilyneen kulttuuriperinnön säilymisen turvaaminen.</p>	<p>Taustaorganisaation ja yhteistyöverkostojen tuki.</p>	<p>Taustaorganisaation ja yhteisön tuki.</p>

<p>Kirkkorakennuksen päätykolmiot pysyivät pystyssä. Kivirakenteet tutkittiin huolellisesti ja kivirakenteiden konservoinnista ja restauroinnista tehtiin huolellinen konservointisuunnitelma Åbo akademissa. Kivityöt tekivät kolmen tai neljän kesän aikana paikallisen käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen oppilaat. Palosta säilyneet lattian hirsirakennelmat käytettiin uudelleen. Myös alttaripöydässä säilyi alkuperäinen tukirakenne.</p>	<p>Organisaation käytettävissä oleva asiantuntija-apu ja organisaatioiden tarjoama apu jälleenrakentamistyöhön.</p>	<p>Taustaorganisaation ja yhteistyöverkostojen tuki.</p>	<p>Taustaorganisaation ja yhteistyöverkoston tuki.</p>
<p>Sammutustöissä käytettiin vettä ja päämääränä oli estää palon leviäminen ympäristöön.</p>	<p>Pelastusviranomaisten käyttämät pelastustyömenetelmät kokoelmavaurioiden minimoinnin näkökulmasta.</p>	<p>Asiantuntijaosaamisen ja valmiiden toimintamallien puuttuminen.</p>	<p>Tietotaidon puutteet.</p>
<p>Tulipalon ja sammutustöiden seurauksena kirkkorakennuksen kalkkilaastilla käsitellyt seinät lasittuivat kirkkaan valkoiseksi. Kaikki lika paloi rakennuksen seinistä pois.</p>	<p>Onnettomuudesta säilyneen kulttuuriperinnön vauriot.</p>	<p>Asiantuntijaosaamisen ja valmiiden toimintamallien puuttuminen.</p>	<p>Toimintamallien puuttuminen.</p>
<p>Seurakunta ei ollut osannut varautua tämänkaltaiseen tuhoon Tyrvään Pyhän Olavin kirkossa. Oli varauduttu siihen, että kirkon ikkunoihin voidaan heitellä kiviä ja siksi ikkunoiden päälle oli asennettu plexit päälle.</p>	<p>Turvallisuusjärjestelyt onnettomuuskohteessa.</p>	<p>Teknisten resurssien ja turvallisuussuunnittelun puutteet.</p>	<p>Riskikartoittamisen puutteet.</p>

<p>Seurakunnan henkilöstö tiesi, että rakennuksessa ei ollut mitään varastettavaa. Kirkkoon kesäksi viety keskiaikainen alttarikrusifiksi siirrettiin talveksi seurakunnan nykyiseen pääkirkkoon syksyllä.</p>	<p>Turvallisuusjärjestelyt onnettomuuskohteessa.</p>	<p>Asiantuntijaosaamisen ja valmiiden toimintamallien puuttuminen.</p>	<p>Teknisten resurssien puute.</p>
<p>Onnettomuus vaikutti radikaalisti sekä seurakunnan että kokonaiskirkon suunnittelutyöhön kirkkojen ja vanhojen kirkkojen turvallisuuden suunnitteluun ja valvontaan. Alettiin pohtia miten tällaisia kirkkoja on tarpeen alkaa suojaamaan.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset organisaation ja sen taustayhteisön riskienkartoitus ja -hallintatyöhön.</p>	<p>Turvallisuus-, pelastus- ja valmiussuunnittelun rakentuminen, taustaorganisaation tuki.</p>	<p>Organisaation tietotaidon lisääntyminen.</p>
<p>Tyrvään pyhän Olavin kirkkoon asennettiin poliisin, turvallisuusviranomaisten ja asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä kameravalvonta ja erilaiset tunnistusjärjestelmät. Rakennus on nyt Sastamalan parhaiten vartioitu. Sama tehtiin seurakunnan muiden kirkkojen osalta.</p>	<p>Organisaation käytettävissä oleva asiantuntija-apu turvallisuusjärjestelyjen ja teknisten laitteistojen hankkimiseen.</p>	<p>Taustaorganisaation ja yhteistyöverkostojen tuki.</p>	<p>Taustaorganisaation ja viranomaisten tuki.</p>
<p>Valmiussuunnitelma laadittiin ihan alusta alkaen ja kokonaiskirkossa tuli ohjeistus, että seurakunnalla sellainen pitää olla ja kuka vastaa mistäkin sekä kuka tekee hälytyksen mistäkin ja miten ne tehdään.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset organisaation ja taustayhteisön valmiussuunnittelun ja pelastusorganisaatioiden luomiseen onnettomuustilanteissa.</p>	<p>Turvallisuus-, pelastus- ja valmiussuunnittelun rakentuminen, taustaorganisaation tuki.</p>	<p>Valmiiden toimintamallien rakentuminen.</p>

Suurin uhka liittyy tiedon päivittämiseen ja henkilökunnan säännölliseen kouluttamiseen turvallisuuskysymysten osalta. Tietävätkö uudet työntekijät mitä onnettomuustilanteissa tulisi tehdä.	Riskienkartoitus ja hallintatyön jatkuva päivittäminen ja pelastussuunnitelmien perehdyttäminen uudelle henkilöstölle.	Asiantuntijaosaaminen ja taloudelliset resurssit.	Tiedon päivittämisen puutteet.
Ihmiset seuraavat nykyään ympäristöään. Onnettomuus vaikutti sekä seurakunnan työntekijöiden, että seurakuntalaisten valmiuteen turvallisuuskysymysten tarkkailussa.	Onnettomuuden vaikutukset yhteisön toimintaan onnettomuuksien ehkäisemiseksi.	Henkilöstön tietotaidon lisääntyminen ja yhteisön tuki.	Tietotaidon lisääntyminen.
Seurakunnan kaikki henkilöstöryhmät osallistuvat turvallisuuskysymysten peruskartoittamiseen ja turvallisuussuunnitelmien tekemiseen. Koulutus on jäänyt vähemmälle.	Koko organisaation osallistuminen riskien kartoitus- ja hallintatyöhön.	Taloudelliset resurssit.	Tietotaidon puutteet.
Seurakunnan luottamushenkilöt ovat myöntäneet määrärahoja turvallisuusjärjestelmien kehittämiseen ja ylläpitoon. Näistä investoinneista ei ole säästelyä.	Organisaation käytettävissä olleet taloudelliset resurssit teknisten turvallisuusjärjestelmien hankkimiseen.	Taloudelliset ja tekniset resurssit.	Taloudellisten resurssien lisääntyminen.
Seurakunnassa ei tehdä säännöllisesti kulttuuriperintökokoelmien liittyvien riskien kartoitus- ja hallintatyötä.	Riskienkartoitus ja hallintatyön jatkuva päivittäminen.	Henkilöstöresurssit sekä taloudelliset resurssit.	Tietotaidon puutteet.

<p>Tyrvään pyhän Olavin kirkon tuhopolttoon ei oltu osattu varautua ja siksi rakennus oli vakuutettu vain minimaalisesta arvosta, kuten usein tällaiset käyttämättömät kirkkorakennukset yleensäkin vakuutettiin. Nyt kirkko on vakuutettu reaaliarvostaan.</p>	<p>Organisaation varautuminen onnettomuuteen ja onnettomuuden jälkihoitotyöhön vakuuttamalla.</p>	<p>Taloudellisten ja teknisten resurssien puuttuminen.</p>	<p>Riskikartoittamisen puutteet.</p>
<p>Restaurointityön päämääräksi otettiin tilallisen rekonstruktion luominen. Sisätilan maisema palautettiin ja 1700-luvun kirkkomaalausten idea toteutettiin 2000-luvun kirkkomaalausten muotokielellä.</p>	<p>Onnettomuuden jälkihoito ja jälleenrakentamistyon toteuttaminen.</p>	<p>Taustayhteisön ja yhteistyöverkostojen tuki</p>	<p>Taustayhteisön, yhteistyöverkostojen ja yhteisön tuki.</p>
<p>Jälleenrakentaminen toteutettiin vakuutuskorvauksen lisäksi, kansalaiskeräyksen avulla saaduilla varoilla sekä kirkon keskusrahaston ja Suomen kulttuurirahaston myöntämällä varoilla. Puolet jälleenrakentamistyöstä toteutettiin talkootyönä.</p>	<p>Onnettomuuden jälkihoitotyön ja jälleenrakentamisen rahoittaminen ja toteuttaminen.</p>	<p>Yhteisön ja yhteiskunnan tuki, taloudelliset resurssit sekä henkilöresurssit.</p>	<p>Taloudellisten resurssien lisääntyminen.</p>
<p>Kirkkoherran mielestä kirkot ovat kaikkein arimpia kohteita tuhotöiden suhteen. Sairaat ihmiset kohdistavat helposti aggressionsa juuri uskoon ja uskontoon. Olettaisin, että kirkkorakennukset ovat alttiimpia tuhotöille kuin muut rakennukset. Ehkä kokemus on sen osoittanut. En kuitenkaan pidä tätä tuhotyöongelmaa erityisen suurena. Se ettei siitä tulekaan ongelmaa edellyttää, että valvonta</p>	<p>Organisaation ja sen kulttuuriperintökohteiden alttius joutua toteutuneen kaltaisten onnettomuuksien kohteeksi.</p>	<p>Tietoinen tuhotyö. Kohteen riskialttius ja sijainti sekä taloudelliset ja tekniset resurssit.</p>	<p>Riskikartoittamisen puutteet mahdollistivat tuhotyön.</p>

on jatkuvasti ajantasalla.			
----------------------------	--	--	--

Liite 8. Turun linnan taideilkevaltatapauksen analysointi.

1. Alkuperäinen ilmaus
2. Pelkistetty ilmaus
3. Alaluokka
4. Yläluokka

Turun linnan		taideilkevaltatapa	
1.	2.	3.	4.
Turun kaupungin yhdistettiin vuoden 2009 alusta yhden prosessiorganisaation alle. Asiakaspalvelun tehtävänä on huolehtia muun muassa siitä että museokävijät ja museoiden esineet ovat turvattuja. Valvonta on sijoitettu tähän yksikköön. Kiinteistö- ja tekniset palvelut on hiljattain siirretty osaksi asiakaspalvelua. He huolehtivat siitä, että hälytyslaitteet toimivat.	Organisaation käytettävissä oleva asiantuntija-osaaminen.	Organisaation ja taustaorganisaation asiantuntijaosaaminen.	Henkinen tuki.
Turun linnassa tapahtui tällainen kymmenen taideteoksen vaurioittaminen. Joihinkin niistä oli painettu reikä. Ja kun reikää ei oltu saatu aikaan osaan oli tehty painauma ja rasti oli vedetty painauman päälle.	Onnettomuuden aiheuttamat vauriot kokoelmissa.	Tietoinen ja tarkoituksellinen ilkeily.	Anarkia.
Linnassa on henkilövalvonta ja jokaisella valvojalla on oma rajattu alue. Museovalvojan vakansseja on yhteensä yhdeksän ja huoneita 160. Kolme vakanssia on tällä hetkellä täyttämättä.	Kohteen koon ja turvajärjestelyjen puutteiden vaikutukset onnettomuuden muodostumiseen.	Riittämätön taloudellinen resurssointi valvontaan.	Taloudellisen tuen puute.
Pääosa vaurioista tapahtui esilinnan puolella tietyn reitin varrella.	Kohteen koon ja turvajärjestelyjen puutteiden vaikutukset onnettomuuden muodostumiseen.	Riittämätön taloudellinen resurssointi valvontaan.	Taloudellisen tuen puute.

<p>Valvoja havaitsi taideteosten vaurioittamisen torstai-iltapäivän aikana ja lähti vapaapäiville. Kun valvoja palasi töihin lauantaina hän ilmoitti asiasta Linnan vahtimestarille. Linnan turvallisuusvastaava ilmoitti asiasta Turun museokeskuksen turvallisuuspäällikölle pääkonservaattori Mats Sjöströmille. Turvallisuuspäällikkö ilmoitti asiasta museokeskuksen johtajalle.</p>	<p>Tiedonkulun katkosten vaikutukset onnettomuuden jälkihoitotyön käynnistymiseen.</p>	<p>Puutteet kriisitiedottamisessa.</p>	<p>Puutteet tietotaidossa.</p>
<p>Yhtä taideteosta kohden oli suunnattu kamera, mutta se ei tuonut lisäselvyyttä tapahtuneeseen.</p>	<p>Teknisen järjestelmän tehokkuus onnettomuuden kulun selvittämisessä.</p>	<p>Teknisen järjestelmän vanhanaikaisuus.</p>	<p>Taloudellisen tuen puute.</p>
<p>Turvallisuuspäällikkö ja poliisi kävivät tapahtumat läpi yhdessä.</p>	<p>Organisaation yhteistyö turvallisuusviranomaisten kanssa.</p>	<p>Turvallisuusviranomaisten tuki.</p>	<p>Yhteiskunnan tuki.</p>
<p>Onnettomuuden jälkeen aloitettiin ensimmäisenä turvallisuusjärjestelyjen parantaminen. Arvokkaimmat teokset suojattiin hätäratkaisulla. Yksinkertaisilla hälyttävillä järjestelmillä. Samanaikaisesti käynnistettiin tilalaitoksen kanssa koko linnan hälytysjärjestelmän uudistaminen.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset organisaation riskien kartoitus ja hallintamenetelmien suunnitteluun.</p>	<p>Turvallisuusjärjestelyjen välitön parantaminen ja teknisen järjestelmän uudistamisen suunnittelu.</p>	<p>Taloudellisen tuen lisääntyminen.</p>
<p>Linnan hälytysjärjestelmä oli pääpiirteissään rakennettu 1980-luvun puolenvälin restauroinnin yhteydessä. Päälinnan osalta järjestelmä on otettu käyttöön vuonna 1990 ja esilinnan osalta 1988. Järjestelmä on</p>	<p>Kohteessa käytävissä olevat tekniset valvonta- ja hälytysjärjestelmät.</p>	<p>Teknisen järjestelmän vanhanaikaisuus.</p>	<p>Taloudellisen tuen puute.</p>

vanhanaikainen.			
Taideteosten vaurioiden konservointi aloitettiin joulukuussa 2008.	Kokoelmavaurioiden konservoinnin toteuttaminen.	Asiantuntijoiden käyttö vaurioiden konservoinnissa.	Taloudellisen tuen lisääntyminen.
Turun museokeskuksella on hyvää yhteistyötä Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen ja poliisin kanssa. Linna on pelastuslaitoksen ykkösluokan suojelukohde.	Organisaation yhteistyö pelastus- ja turvallisuusviranomaisten kanssa.	Turvallisuusviranomaisten tuki.	Yhteiskunnan tuki.
Linnassa on automaattinen paloilmajärjestelmä ja palokunnan valmiusaika on alle viisi minuuttia. Turun linnan henkilöstölle ja kokoelmille on olemassa pelastussuunnitelma.	Kohteessa käytävissä olevat tekniset valvonta- ja hälytysjärjestelmät.	Asiantuntijaosastojen turvallisuussuunnittelussa.	Organisaation ja taustaorganisaation tietotaito.
Teokset valikoituivat sattumanvaraisesti ilkevän kohteeksi. Myös fotossaatteja oli rikottu.	Kokoelmien valikoituminen ilkevän kohteeksi.	Tilaisuus valikoi teokset ilkevän kohteeksi.	Turvallisuuspuutteet mahdollistivat tuhotyön toteuttamisen.
Teokset siirrettiin konservoitaviksi Turun museokeskuksen konservointitiloihin laitoksen omien konservattoreiden toimesta.	Organisaation käytävissä oleva asiantuntijaosaaminen.	Organisaation asiantuntijat toteuttivat teosten siirron.	Organisaation asiantuntijaosaaminen.

<p>Turun museokeskuks ei osannut ennakolta varautua toteutuneen kaltaiseen onnettomuuteen. Koko ajan odotetaan, että jotain voi tapahtua. Ongelmia on aikaisemmin ollut henkilön kanssa joka on tehnyt omia merkintöjään Turun linnan ulkoseiniin.</p>	<p>Organisaation varautuminen toteutuneen kataiseen onnettomuuteen.</p>	<p>Taloudelliten resurssien puute aiheutti turvajärjestelyjen kehittämisen puutteet.</p>	<p>Taloudellisen tuen puute.</p>
<p>Henkilökunta seuraa tilannetta hyvin tarkkaan. Onnettomuuden jälkeen otettiin käyttöön sisäinen viestintäjärjestelmä ja valvojat voivat pitää yhteyttä pienten radiopuhelimien avulla. Jos jossain tapahtuu onnettomuus saadaan yhteys koko henkilökuntaan. Vahtimestari on yhden napin päässä hätäilmoituksesta poliisille tai pelastuslaitokselle.</p>	<p>Onnettomuuden vaikutukset organisaation riskien kartoitus ja hallintamenetelmien suunnitteluun.</p>	<p>Organisaation vartiointivalmius parantunut. Taloudellisten resurssien lisääntyminen.</p>	<p>Taloudellisen tuen lisääntyminen.</p>
<p>Turun kaupunki teetti omaisuudestaan vakuutusyhtiölle riskikartoituksen ja siinä yhteydessä pohdittiin myös museoiden kokoelmien suojausta. Koska kaikki museomme ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa rakennuksissa olemme suurien riskien yläpäässä.</p>	<p>Organisaation riskienhallintatyönten toteutunutta onnettomuutta.</p>	<p>Organisaation ja taustaorganisaation asiantuntijaosaaminen.</p>	<p>Organisaation ja taustaorganisaation tietotaito.</p>
<p>Linnan neuvottelukuntaan kuuluu valtion edustajana Museovirasto niin siinäkin käytiin läpi riskien kartoitustyötä.</p>	<p>Organisaation yhteistyötahot turvallisuussuunnittelussa.</p>	<p>Yhteistyötahojen tuki.</p>	<p>Yhteiskunnan tuki.</p>

<p>Turun museokeskuksessa ei tehdä säännöllisesti vaan aika ajoin pelastussuunnitelmien päivittämistyötä. Kun maailmalta kuulee erilaisista turvallisuusriskeista kartoitetaan tilanne myös oman organisaation tasolla. Onko tämä meillä kunnossa.</p>	<p>Turvallisuus- ja pelastussuunnitelmi e säännöllinen päivittäminen organisaatiossa.</p>	<p>Kansalliset ja kansainväliset yhteydet riskienkartoitustyössä ja riskien hallintamenetelmien suunnittelussa.</p>	<p>Kansalliset ja kansainväliset yhteydet.</p>
<p>Turun museokeskuksen taustatukena on toiminut kaupungin riskienhallintapäällikkö. Konservatorit pohtivat työssään enemmänkin kokoelmien turvallisuutta ja suojaamista. Museokeskuksen johtoryhmä seuraa myös turvallisuuskysymysten kehittymistä.</p>	<p>Organisaation taustayhteisön tuki riskien kartoitus- ja hallintatyössä.</p>	<p>Taustaorganisaation henkinen tuki. Taloudelliset resurssit rajalliset.</p>	<p>Taloudellisen tuen puute.</p>
<p>Kaupungin myöntämät taloudelliset resurssit eivät Turun museoilla ole olleet riittäviä teknisten turvallisuusjärjestelmien säännölliseen uudistamiseen.</p>	<p>Organisaation käytettävissä olevat taloudelliset resurssit turvallisuusparannuksiin.</p>	<p>Taloudellisten resurssien lisääntyminen.</p>	<p>Taloudellisen tuen lisääntyminen.</p>

Liite 9. Onnettomuuskohteiden riskienhallintavalmiudet onnettomuustilanteessa kvantifioiva yhteenveto.

Riskienhallintavalmiudet onnettomuustilanteessa	4.
Taloudelliset resurssit	1
Taloudelliset resurssit puutteelliset	5
Tekniset resurssit	1
Tekniset resurssit puutteelliset	4
Asiantuntijaosaaminen	3
Asiantuntijaosaaminen puutteellinen	2
Henkilöstön tietotaito	3
Henkilöstön tietotaito puutteellinen	2
Henkilöresurssit	0
Henkilöresurssit puutteellinen	1
Toimintamallit	2
Toimintamallit puutteelliset	4
Yhteistyöverkostot	4
Yhteistyöverkostot vähäiset	0
Taustaorganisaation tuki	4
Taustaorganisaation tuki puutteellinen	0

Liite 10. Onnettomuuskohteiden riskienhallintavalmiudet onnettomuuden jälkeen kvantifioiva yhteenveto.

Riskienhallintavalmiudet onnettomuuden jälkeen	4.
Taloudelliset resurssit	4
Taloudelliset resurssit puutteelliset	2
Tekniset resurssit	1
Tekniset resurssit puutteelliset	0
Asiantuntijaosaaminen	1
Asiantuntijaosaaminen puutteellinen	1
Henkilöstön tietotaito	4
Henkilöstön tietotaito puutteellinen	0
Henkilöresurssit	1
Henkilöresurssit puutteellinen	0
Toimintamallit	2
Toimintamallit puutteelliset	1
Yhteistyöverkostot	3
Yhteistyöverkostot vähäiset	0
Taustaorganisaation tuki	4
Taustaorganisaation tuki puutteellinen	1